

ALGEMEEN VERSLAG VAN DEN STAAT

VAN HET

MIDDELBAAR EN LAGER ONDERWIJS

VOOR

EUROPEANEN EN MET DEZEN GELIJKGESTELDEN

IN

NEDERLANDSCH-INDIË

OVER

1884

~~~~~

Samengesteld uit de verslagen van het Collegie van Curatoren van het Gymnasium
Willem III, van de Commissiën van toezicht der Hoogere Burgerscholen te
Semarang en te Soerabaja, van de Inspecteurs van het Lager Onderwijs
en van het Bestuur der Normaalschool voor hulponderwijzers te Batavia.

~~~~~

BATAVIA,
LANDSDRUKKERIJ
1885

INHOUD.

A.

MIDDELBAAR ONDERWIJS.

	BLADZ
I. Algemeene mededeelingen....	1
A.	
Omvang	1
B.	
Beheer	1
C.	
Begrooting	1
D.	
Onderwijzend personeel.....	2
E.	
Leerlingen	2
1. Aantal	2
2. Ontleding der cijfers	3
3. Resultaten van het onderwijs.....	3
<i>a.</i> Eindexamen	3
<i>b.</i> Overgangsexamens	3
<i>c.</i> Toelatingsexamens.....	3
<i>d.</i> Recapitulatie	3
4. Verdeeling in studiejaren.....	5
Batavia.....	5
Semarang.....	5
Soerabaja	5
5. Staking der studiejaren.....	6
6. Redenen dier staking.....	6
F.	
Schoolverzuim	6

	G.	
Beschikking over bijzondere ondersteuningsfondsen		6
	H.	
Niet Europeesche leerlingen		6
	I.	
Gedrag en ijver der leerlingen.....		7
	J.	
Verzamelingen, bibliotheken en gebouwen.....		7
III. Inrichtingen van Onderwijs.		

A. GYMNASIUM WILLEM III TE BATAVIA.

Afdeelingen A Hoogere Burgerschool en B Inrichting voor de Indische Taal-, Land- en Volkenkunde		7
1. Algemeene mededeelingen		7
a. Toezicht en beheer.....		7
b. Onderwijzend personeel.....		8
2. Bibliotheek en verzamelingen		9
3. Gebouwen		9
4. Siamfonds.....		9
5. Leerlingen		10
a. Afdeeling A. Hoogere Burgerschool		10
1. Aantal.....		10
2. Vermeerdering en vermindering vóór de vacantie.....		10
3. Resultaten der examens.....		10
a. Overgangsexamens		11
b. Herexamens		11
c. Toelatingsexamens		12
d. Toelating van oud-leerlingen enz.....		12
4. Vermeerdering en vermindering ná de vacantie		12
5. Verschillende mutatiën.....		12
6. Aantal leerlingen sedert de stichting.....		14
7. Toelichting tot bovenstaand overzicht		14
8. Leeftijd.....		15
9. Schoolverzuim, gedrag en ijver.		16
10. Sterfte		16
11. Eindexamen		16
12. Splitsing der klassen in parallel-afdeelingen.....		17
b. Afdeeling B. Inrichting voor de Indische Taal-, Land- en Volkenkunde.....		17
1. Aantal. Vermeerdering en vermindering vóór de vacantie.....		17
2. Vermeerdering ná de vacantie.....		17
3. Ontleding der cijfers.....		18

	BLADZ.
4. Inschrijving van oud-leerlingen	18
5. Resultaten van het onderwijs.....	18
6. Mutatiën.....	18
7. Inschrijving van officieren	19

**B. HOOGERE BURGERSCHOOL MET DRIEJARIGEN CURSUS VOOR MEISJES
TE BATAVIA.**

1. Algemeene mededeelingen	19
a. Toezicht en beheer.....	19
b. Programma en dienstregeling.....	19
c. Onderwijzend personeel.....	21
2. Leerlingen.....	22
a. Aantal	22
b. Vermeerdering en vermindering vóór de vacantie.....	22
c. Resultaten der examens.....	23
1. Overgangsexamens	23
2. Herexamens.....	23
3. Eindexamen.....	23
4. Toelatingsexamens	25
d. Vermeerdering en vermindering na de vacantie.....	24
e. Leeftijd.....	24
f. Schoolverzuim, gedrag en ijver.....	25
3. Bibliotheek en verzamelingen.....	25
4. Gebouwen	26

**C. HOOGERE BURGERSCHOOL MET VIJFJARIGEN CURSUS
TE SEMARANG.**

1. Algemeene mededeelingen	26
a. Toezicht en beheer	26
b. Onderwijzend personeel	26
2. Leerlingen	27
a. Aantal	27
b. Vermeerdering en vermindering vóór de vacantie.....	27
c. Resultaten der examens.....	27
1. Overgangsexamens.....	27
2. Eindexamens	27
3. Toelatingsexamens	28

	<i>BLADZ.</i>
<i>d.</i> Vermeerdering en vermindering na de vacantie.....	28
<i>e.</i> Aanwezig bij den aanvang van den cursus 1883/84.....	28
<i>f.</i> Splitsing in parallel-klassen.....	28
<i>g.</i> Aanwezig op ultimo 1884.....	28
<i>h.</i> Inschrijving van nieuwelingen. Vermelding van klassen en leeftijd.....	29
<i>i.</i> Schoolverzuim, gedrag en ijver. Ondersteunde leerlingen.....	29
3. Bibliotheek en verzamelingen.....	29
4. Gebouwen.....	29

**D. HOOGERE BURGERSCHOOL MET VIJFJARIGEN CURSUS
TE SOERABAJA.**

1. Algemeene mededeelingen.....	29
<i>a.</i> Toezicht en beheer.....	29
<i>b.</i> Programma en dienstregeling.....	30
<i>c.</i> Onderwijzend personeel.....	30
2. Leerlingen.....	30
<i>a.</i> Aantal.....	30
<i>b.</i> Vermeerdering en vermindering vóór den cursus 1884/85.....	30
<i>c.</i> Resultaten der examens.....	31
1. Toelatingsexamens.....	31
2. Overgangsexamens.....	31
3. Eindexamens.....	31
<i>d.</i> Vermeerdering en vermindering na de opening van den nieuwen cursus....	31
<i>e.</i> Leeftijd.....	32
<i>f.</i> Schoolverzuim.....	33
<i>g.</i> Gezondheidstoestand.....	33
<i>h.</i> Gedrag en ijver.....	33
3. Bibliotheek en verzamelingen.....	33
4. Meubilair.....	34
5. Gebouwen.....	34

**E. BURGERAVONDSCHOOL, VERBONDEN AAN DE HOOGERE BURGERSCHOOL
TE SOERABAJA.**

1. Algemeene mededeelingen.....	34
<i>a.</i> Toezicht en beheer.....	35
<i>b.</i> Onderwijzend personeel.....	34
<i>c.</i> Programma en dienstregeling.....	35

	BLADZ
2. Leerlingen.....	35
<i>a.</i> Aantal.....	35
<i>b.</i> Vermeerdering.....	35
<i>c.</i> Indeeling.....	36
<i>d.</i> Aard der gekozen bestemming.....	37
<i>e.</i> Leeftijd.....	37
<i>f.</i> Eischen voor de toelating.....	38
<i>g.</i> Gemaakte vorderingen.....	38
<i>h.</i> Resultaten van het onderwijs.....	38
3. Bibliotheek en verzamelingen.....	39
4. Meubilair.....	39
5. Gebouwen.....	39

B.

LAGER ONDERWIJS VOOR EUROPEANEN EN MET DEZEN GELIJKGESTELDEN.

§ 1. Mededeelingen van algemeenen aard.....	40
» 2. Toezicht op het lager onderwijs.....	41
» 3. Akten van bekwaamheid tot het geven van onderwijs.....	41
» 4. Getal en aard der scholen.....	43
» 5. Omvang en toestand van het onderwijs.....	46
» 6. Onderwijzend personeel.....	47
» 7. Getal en aard der leerlingen.....	50
» 8. Onderwijzerswoningen, schoollokalen, schoolmeubelen en leermiddelen, schoolbibliotheken.....	52
Uitgaven en ontvangsten van het openbaar lager onderwijs in Ned.-Indië gedurende 1884.....	55

BIJLAGEN:

L ^a . A.	Soort der akten van bekwaamheid.....	54
» B.	Getal en aard der scholen in Nederlandsch-Indië onder ultimo December 1884.	55
» C.	Onderwijzend personeel bij de lagere scholen in Nederlandsch-Indië onder ultimo December 1884.....	57
» D.	Nominatieve staat der inspecteurs, onderwijzers, onderwijzeressen en kweekelingen bij het openbaar lager onderwijs in Nederlandsch-Indië onder ultimo December 1884.....	59
» E.	Mutatiën onder het onderwijzend personeel van de openbare lagere scholen in Nederlandsch-Indië, gedurende het jaar 1884.....	75
» F.	Staat van den ouderdom der kinderen van Europeanen en met dezen gelijkgestelden, die onder ultimo December 1884 de openbare lagere scholen in Nederlandsch-Indië bezochten.....	78
» G.	Staat van den ouderdom der kinderen van Europeanen en met dezen gelijkgestelden, die onder ultimo December 1884 de bijzondere scholen in Nederlandsch-Indië bezochten.....	82
» H.	Staat van den ouderdom der kinderen van Europeanen en met dezen gelijkgestelden, die onder ultimo December 1884 alle lagere scholen in Nederlandsch-Indië bezochten.....	84
» I.	Staat van het onderwijzend personeel en van de leerlingen aan de openbare lagere scholen in Nederlandsch-Indië, onder ultimo December 1884.....	88
» K.	Staat van het onderwijzend personeel en de leerlingen aan de bijzondere lagere scholen in Nederlandsch-Indië, onder ultimo December 1884.....	98

A.

MIDDELBAAR ONDERWIJS.

I. ALGEMEENE MEDEDEELINGEN.

A. Omvang.

Het aantal inrichtingen voor openbaar middelbaar onderwijs onderging in 1884 geen verandering.

B. Beheer.

Hieromtrent vallen geen bijzondere mededeelingen te doen.

C. Begrooting.

In het ondervolgend overzicht zijn vermeld de uitgaven voor het openbaar middelbaar onderwijs en de daartegenover staande ontvangsten over de jaren 1883 en 1884.

INRICHTINGEN.	UITGAVEN.				ONTVANGSTEN WEGENS SCHOOLGELDEN.			
	1883.		1884.		1883.		1884.	
Gymnasium Willem III te Batavia.....	f 215520	78 ⁵	f 216606	19	f 31110	54	f 29472	22
Hoogere Burgerschool voor meisjes te Batavia....	» 32022	43 ⁵	» 30535	77	» 9015	—	» 9785	—
Hoogere Burgerschool te Semarang.....	» 93354	42 ⁵	» 96208	92 ⁵	» 10900	—	» 12360	—
Hoogere Burgerschool te Soerabaja.....	» 106854	91 ⁵	» 114083	90	» 11244	32	» 11711	—
Burgeravondschoot te Soerabaja.....	» 9118	45	» 8340	—	» 596	—	» 686	—
Te samen....	f 456871	01	f 465774	78 ⁵	f 62865	86	f 64014	22

Middelbaar en lager onderwijs voor Europeanen over 1884.

De uitgaven voor de gebouwen bedroegen voor al de inrichtingen te zamen in 1883, toen een lokaal voor de school te *Semarang* werd aangekocht, f 66,914, en in 1884 f 12,019. Omtrent al deze cijfers valt op te merken, dat die over 1883 als verbeterde en die over 1884 als voorloopige opgaven zijn te beschouwen.

D. Onderwijzend personeel.

Bij de afdeeling hogere burgerschool van het Gymnasium *Willem III* te *Batavia* en bij de hogere burgerschool te *Semarang* kenmerkte zich het afgelopen jaar 1884 door herhaalde ongesteldheden onder het doceerend personeel. Elders was dit minder het geval en kon het onderwijs dan ook, vooral aan de afdeeling B van het Gymnasium *Willem III*, zeer geregeld worden gegeven.

De formatie van het personeel aan de eerstvermelde inrichting werd, bij het vertrek naar *Europa* van den leeraar in de Fransche taal en letterkunde A. N. CLAVIER, met één verminderd, daar zijne lessen zonder bezwaar over andere leeraars konden worden verdeeld.

E. Leerlingen.

1. Aantal.

Het aantal leerlingen, waarmede de lessen aan de hogere burgerscholen voor jongens in de laatstverloopen vijf jaren aanvingen, wordt vermeld in de onderstaande tabel:

HOOGERE BURGERSCHOOL TE	AANWEZIG BIJ DEN AANVANG VAN DEN CURSUS.				
	1880/81.	1881/82.	1882/83.	1883/84.	1884/85.
Batavia	193 ⁽²⁾	185	187 ⁽¹⁾	186 ⁽¹⁾	166 ⁽¹⁾
Semarang	92 ⁽²⁾	81	82 ⁽¹⁾	90	103 ⁽²⁾
Soerabaja	104	103	97	94 ⁽²⁾	94 ⁽¹⁾
Totaal	389 ⁽²⁾	369	366 ⁽²⁾	370 ⁽¹⁾	363 ⁽¹⁾

Deze totalen bevatten zoowel de gewone leerlingen als de toehoorders (leerlingen voor enkele lessen); zijnde het aantal dezer laatsten in de cijfers tusschen haakjes afzonderlijk vermeld.

2. Ontleding der cijfers.

Van de 363 leerlingen, waarmede de cursus 1884/85, blijkens bovenstaande tabel, begon, hadden er 268 ook in het afgelopen schooljaar de lessen gevolgd.

De overige 95 waren nieuwe leerlingen, waarvan 84 het toelatingsexamen met goed gevolg hadden afgelegd en 11 van dat examen waren vrijgesteld, als oud-leerlingen eener *Nederlandsche* of *Nederlandsch-Indische* hogere burgerschool.

3. Resultaten van het onderwijs.

a. Eindexamen.

Aan het eindexamen namen in 1884 50 leerlingen der drie hogere burgerscholen deel, waarvan er 25 slaagden; de 5 overigen werden afgewezen. (In 1885 werd dit examen door 26 leerlingen afgelegd; van dezen slaagden echter slechts 14).

b. Overgangsexamens.

De uitslag van de overgangsexamens was in 1884 iets minder gunstig dan in 1885. Van de 305 leerlingen konden 200 tot eene hogere klasse bevorderd worden, d. i. 65.5 percent, tegen 68 percent in 1885.

c. Toelatingsexamens.

Tot de toelatingsexamens meldden zich aan 128 leerlingen, van welke er 89, of 69.5 percent slaagden; terwijl dit cijfer voor 1883 106 van de 145 aspiranten, of 70 percent bedroeg.

d. Recapitulatie.

Omtrent den uitslag der toelatings-, overgangs- en eindexamens in 1884 wordt een overzicht gevonden in de volgende tabel, waarbij tevens is bekend gesteld met hoeveel reeds vroeger aanwezige leerlingen en met hoeveel nieuwe de lessen van den cursus 1884/85 aanvingen.

Hoogere burgerschool te	Eindexamen van den cursus 1883/84 a).		Overgangs- examen tot den cursus 1884/85.		Toelatingsexamen tot den cursus 1884/85.						Bij het begin van den cursus 1884/85 ingeschreven.		
					Voor de laagste klasse.			Voor eene hoogere klasse.					
	Geëxamineerd.	Geslaagd.	Geëxamineerd.	Geslaagd.	Geëxamineerd.	Geslaagd.	Ingeschreven.	Geëxamineerd.	Geslaagd.	Ingeschreven.	Leerlingen van den vorigen cursus.	Nieuwe leerlin- gen.	Te zamen.
Batavia	21	16	150	98	53	39	^{b)} 37	1	—	—	126	^{c)} 40	^{e)} 166
Semarang	4	4	78	51	41	26	25	1	—	—	73	^{c)} 30	^{f)} 103
Soerabaja	5	5	77	51	31	23	^{d)} 21	1	1	1	69	^{c)} 25	^{g)} 94
Te zamen..	30	25	305	200	125	88	83	3	1	1	268	95	363

Over het algemeen waren de resultaten van het onderwijs niet onbevredigend; alléén is gebleken, dat de degelijke kennis der Nederlandsche taal bij velen te wenschen overliet en daarin heeft de Indische Regeering in Juli 1884 aanleiding gevonden het college van curatoren van het Gymnasium *Willem III* en de commissiën van toezicht der beide andere hogere burgerscholen uit te noodigen daarvan meer werk te doen maken, door strenge vasthouding aan de eischen van het toelatingsexamen en zelfs door geleidelijke verscherping dier eischen, uitbreiding der lesuren in die taal, medewerking der leeraren in andere vakken en door bij de overgangsexamens, vooral naar het hoogste studiejaar, op eene grondige kennis der Nederlandsche taal bijzonder gewicht te leggen.

a). Het verslag van dit examen is gedrukt als bijvoegsel tot de Javasche Courant van 22 Juli 1884.

b). Hieronder 3 Chineezzen en 1 Javaan.

c). Zoowel zij, die in het toelatingsexamen slaagden, als oud-leerlingen van andere hogere burgerscholen.

d). Hieronder 1 Chinees.

e). Hieronder 1 toehoorder, 4 Chineezzen en 2 Javanen.

f). Hieronder 2 toehoorders, geen Inlanders of vreemde Oosterlingen.

g). Hieronder 1 toehoorder en 1 Chinees.

4. Verdeeling in studiejaren

De verdeeling der leerlingen in de verschillende studiejaren was op de ondervermelde tijdstippen als volgt:

VERDEELING DER LEERLINGEN.	AANTAL LEERLINGEN				
	waarmede de cursus 1883/84		bij het begin van den cursus 1884/85 aanwezig.	in 1884	
	begon.	eindigde.		op 1 Januari.	op 31 December.
BATAVIA.					
1 ^e studiejaar.....	62 a)	51	52 a)	59	49
2 ^e id.	41 b)	32	44 b)	40	41
3 ^e id.	35 b)	24	32 b)	33	27
4 ^e id.	24 b)	18	23 b)	22	23
5 ^e id.	23 b)	3 c)	14	21	16
Toehoorders.....	1	—	1	1	—
Te zamen.....	186	128	166	176	156
SEMARANG.					
1 ^e studiejaar.....	30 b)	31	35 b)	30	31
2 ^e id.	27	23	27	24	22
3 ^e id.	16	15	23	15	22
4 ^e id.	13	11	9	12	8
5 ^e id.	4	4	7	4	8
Toehoorders.....	—	—	2	—	1
Te zamen	90	84	103	85	92
SOERABAJA.					
1 ^e studiejaar.....	34 b)	35	34 b)	37	34
2 ^e id.	31 b)	27	31 b)	27	29
3 ^e id.	19	15	14	18	13
4 ^e id.	2	3	12	3	10
5 ^e id.	5	5	2	5	2
Toehoorders.....	3	1	1	2	1
Te zamen.....	94	86	94	92	89

a). Gesplitst in drie parallel-klassen.

b). Gesplitst in twee parallel-klassen.

c). De in het eindexamen geslaagde leerlingen waren bij het einde van den cursus niet meer ingeschreven.

5. Staking der studiën.

Door 25 leerlingen, die een diploma van afgelegd eindexamen verwierven, werden in 1884 de drie hogere burgerscholen verlaten, terwijl in den loop of bij de sluiting van den in dat jaar geëindigden cursus er 79 hunne studiën aan die inrichtingen staakten, n.l. 54 te *Batavia*, 12 te *Semarang* en 13 te *Soerabaja*. Bovendien overleed een leerling.

6. Redenen dier staking.

Van de evenvermelde 79 leerlingen waren er 15, die naar *Nederland* vertrokken; 7, die naar andere hogere burgerscholen overgingen; 25, die in gouvernements-dienst traden; 20, die zich bij particulieren engageerden; 2, die naar elders vertrokken en 12, die de school verlieten zonder opgave van redenen.

F. Schoolverzuim.

Het schoolverzuim bedroeg in 1884 te *Batavia* 5.9 percent, te *Semarang* 7.5 percent en te *Soerabaja* 5.3 percent. Enkele nadere bijzonderheden volgen onder de betreffende paragrafen van dit verslag.

G. Beschikking over bijzondere ondersteuningsfondsen.

Te *Batavia* genoten 2 leerlingen van het Gymnasium *Willem III*, 1 der afdeeling A en 1 der afdeeling B, ieder voor de helft, de renten der in 1871 door den Eersten Koning van *Siam* gestichte beurs; terwijl 14 in de kosten hunner studiën gesteund werden door het studiefonds voor onbemiddelde leerlingen. Het te *Semarang* gevestigde studiefonds „*Midden Java*” bekostigde laatstelijk geheel of gedeeltelijk de studiën van 9 leerlingen, waarvan 8 aan de hogere burgerschool te *Semarang* en 1 oud-leerling dier inrichting, aan de afdeeling B van het Gymnasium *Willem III* te *Batavia*.

H. Niet-Europeesche leerlingen.

Zooals uit het bij § E 5^a opgenomen overzicht blijkt, namen 7 niet-Europeesche leerlingen aan het openbaar middelbaar onderwijs

deel. Van dezen waren er 3 Chineezen, waarvan 4 te *Batavia* en 1 te *Soerabaja*. De beide overigen, leerlingen van de hoogere burgerschool ter eerstgenoemde plaats, waren Javanen.

I. Gedrag en ijver der leerlingen.

Hieromtrent waren de berichten gunstig.

J. Verzamelingen, bibliotheken en gebouwen.

De bibliotheken en verzamelingen verkeerden in goeden staat, maar werden slechts weinig uitgebreid. Aan de gebouwen was te *Batavia* weinig voorziening noodig; te *Semarang* werd een begin gemaakt met de oprichting van een bijgebouw voor het onderwijs in de natuur- en scheikunde en met den aanleg van een botanischen tuin; te *Soerabaja* kwam het lokaal voor de practische scheikunde gereed.

II. INRICHTINGEN VAN ONDERWIJS.

A. Gymnasium Willem III te Batavia.

Afdeelingen A. Hoogere Burgerschool en B. Inrichting voor de Indische taal-, land- en volkenkunde.

1. Algemeene mededeelingen.

a. Toezicht en beheer.

In de samenstelling van het college van curatoren kwamen in den loop van het verslagjaar eenige veranderingen.

De Heer Mr. T. H. DER KINDEREN, die met eene interruptie van zes jaar (1866—1872) sedert de instelling van het college (1859) deel daarvan uitmaakte en sedert 1872 het voorzitterschap bekleedde, zag zich, wegens gezondheidsredenen, verplicht zijn eervol ontslag aan te vragen, hetwelk hem in de maand April van het jaar verleend werd. Als een blijk van waardeering der vele en belangrijke diensten door hem aan het middelbaar onderwijs bewezen, kende de Regeering hem bij zijn aftreden den titel van Eere-voorzitter van het college toe.

In zijne plaats werd tot gewoon voorzitter verkozen het lid Mr.

W. DE GELDER en in de plaats van dezen tot lid benoemd de hoofd-ambtenaar op non-activiteit Mr. J. A. VAN DER CHIJS, laatstelijk Inspecteur van het Inlandsch onderwijs.

Wegens vertrek naar *Europa* verzocht en verkreeg in de maand Juli het lid H. H. HOLLE zijn eervol ontslag als zoodanig, onder dankbetuiging voor de door hem bewezen diensten. Bij het einde van het verslagjaar was er nog niemand in zijne plaats aangesteld.

b. Onderwijzend personeel.

Aan de afdeeling B bleef het onderwijs in de geschiedenis en de land- en volkenkunde tot de groote vacantie waargenomen respectievelijk door den leeraar in de Javaansche taal D. F. VAN DER PANT en den referendaris ter Algemeene Secretarie, later Secretaris van den Raad van *Nederlandsch-Indië*, A. L. VAN HASSELT.

In Mei van het verslagjaar werd tot leeraar in die vakken benoemd de referendaris bij het departement van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid J. P. TH. VAN NUNEN, die wegens bijzondere omstandigheden op 15 Juli of één week later dan voor de afdeeling A bepaald was, zijne lessen opende.

Het onderwijs werd het geheele jaar door zeer geregeld gegeven. Wegens ziekte of andere wettige redenen werden door ieder der leeraren van deze afdeeling gemiddeld niet meer dan drie dagen verzuimd.

Minder gelukkig was de andere afdeeling van het gymnasium. Reeds in de maanden Januari en Februari werd de geregelde gang van het onderwijs gestoord, daar eenige leeraren, te zamen gedurende 36 dagen, hunne lessen niet konden geven tengevolge van ongesteldheid.

Wijders moest in de laatstgemelde maand aan den leeraar in de natuurlijke geschiedenis Dr. C. PH. SLUITER en in Juni aan den leeraar in de Nederlandsche taal en letterkunde A. H. NIJLAND een maand binnenlandsch verlof wegens ziekte verleend worden. Om dezelfde reden werd in Juni aan den leeraar in de Fransche taal en letterkunde A. N. CLAVIER een binnenlandsch verlof van twee maanden en daarna een buitenlandsch verlof voor den tijd van twee jaren toegestaan. Wegens ongesteldheid en andere wettige redenen, werden —

daaronder begrepen de aan bovengenoemde leeraren verleende binnenlandsche verloven — aan de afdeeling hogere burgerschool in het geheel 147 schooldagen verzuimd, bedragende gemiddeld 6 à 7 schooldagen per leeraar. De opvallende lesuren werden zooveel doenlijk door de andere leeraren waargenomen.

Zooals boven reeds is vermeld, gaf het vertrek van den Heer CLAVIER aanleiding om de formatie van het personeel met één leeraar te verminderen. Door eene gewijzigde verdeeling der lessen onder de leeraren voor de talen en de sociale wetenschappen kon daartoe, zonder nadeel voor het onderwijs, in October van het verslagjaar worden overgegaan, nadat aan den leeraar in de Engelsche en Duitse talen en hare letterkunde E. VAN DER MAATEN ook het onderwijs in de Fransche taal en letterkunde was opgedragen en de leeraar in de geschiedenis en aardrijkskunde TH. PIPER naar de hogere burgerschool te *Soerabaja* overgeplaatst was in ruil met den leeraar aan die school W. L. MEGELINK, die aan het gymnasium benoemd werd tot leeraar in de geschiedenis en de moderne talen.

De directeur Dr. N. J. HOORWEG, die gedurende ruim 22 jaar aan de inrichting verbonden was, eerst als leeraar in de wis- en natuurkunde en daarna sedert Maart 1867 als directeur, verkreeg in Juni een buitenlandsch verlof wegens ziekte en vertrok den 12^{den} Juli naar *Europa*. Hij werd vervangen door den gewezen directeur van de hogere burgerschool te *Semarang* H. J. HARDEMAN, die op het tijdstip van vertrek van Dr. HOORWEG tijdelijk leeraar aan die inrichting was.

2. Bibliotheek en verzamelingen.

De bibliotheek en de verzamelingen verkeerden allen in goeden staat.

3. Gebouwen.

Met uitzondering van de lokalen in het hoofdgebouw, waarvan de bevoering en de verf vernieuwing behoeften, verkeerden de gebouwen in zeer voldoende toestand.

4. Siamfonds.

Aan een der beide leerlingen van de hogere burgerschool, die bij den aanvang van het verslagjaar, ieder voor de helft, de renten genoten van het fonds gevormd uit de in 1871 door den Eersten

Koning van *Siam* gedane schenking van f 10000, werd dat voorrecht, wegens onvoldoende vorderingen, ontnomen. Het werd overgedragen op een leerling van het 3de studiejaar, die zich deze onderscheiding door gedrag en vlijt ten volle waardig maakte. De ander legde met goed gevolg het eindexamen af en zet, terwijl hem het gebruik van de helft der renten van het fonds voor hoogstens 2 jaren op nieuw is toegestaan, zijne studiën aan de afdeeling B voort.

5. Leerlingen.

a. Afdeeling A. Hoogere Burgerschool.

1. Aantal.

Blijkens het vorig verslag waren onder ultimo 1885 de leerlingen volgenderwijs over de verschillende klassen verdeeld:

1 ^e studiejaar		59
2 ^e »		40
3 ^e »		35
4 ^e »		22
5 ^e »		21
Toehoorder		1
Totaal.....		176,

waarvan 1 Chinees in het 2de en 1 Javaan in het 4de studiejaar.

2. Vermeerdering en vermindering vóór de vacantie.

Van 1 Januari tot de sluiting van het schooljaar in Mei vermeerderde het aantal leerlingen met drie. Twee leerlingen van het 1ste studiejaar der hogere burgerschool met vijfjarigen cursus te *Amsterdam* en één leerling van hetzelfde studiejaar der hogere burgerschool te *Nijmegen* namen nl. in dezelfde klasse van het gymnasium plaats. Daarentegen verlieten de school 31 leerlingen, en wel 11 uit het 1ste, 8 uit het 2de, 9 uit het 3de, 4 uit het 4de, 18 uit het 5de studiejaar en de toehoorder.

De cursus sloot dus met 128 oud-leerlingen, of 6 minder dan het vorige schooljaar. In het geheel werden de lessen in het schooljaar 1885/84 bijgewoond door 198 leerlingen, zijnde 4 meer dan in het vorige.

3. Resultaten der examens.

a. Overgangsexamens.

Van de 150 leerlingen, die de vier laagste studiejaren der hogere burgerschool op 1 Mei 1884 telden, werden tot hogere klassen bevorderd:

van de 60 leerlingen in het 1 ^e studiejaar	29 onvoorwaardelijk;
	12 voorwaardelijk;
	19 niet;
» » 58 » » » 2 ^e »	19 onvoorwaardelijk;
	10 voorwaardelijk;
	9 niet;
» » 51 » » » 3 ^e »	15 onvoorwaardelijk;
	5 voorwaardelijk;
	15 niet;
» » 21 » » » 4 ^e »	10 onvoorwaardelijk;
	1 voorwaardelijk;
	10 niet.

b. Herexamens.

Bij de herexamens werden alle kandidaten toegelaten, behalve 1 van het 2de studiejaar, die wegens ziekte aan het examen geen deel kon nemen en eenigen tijd later besloot den cursus van het 2de studiejaar nog eenmaal te volgen.

Werkelijk werden dus bevorderd:

aantal leerlingen:	studiejaar:	bevorderd:	percentage:
60	1 ^e	41	68.5
58	2 ^e	28	75.7
51	3 ^e	18	58
21	4 ^e	11	52.4

of over het geheel 65.5 percent, zijnde 5.82 percent minder dan het vorige jaar.

De Chineesche leerling van het 2de en de Javaansche leerling van het 4de studiejaar behoorden beiden tot de geslaagden. Zij gingen respectievelijk onder n°. 8 en 9 van hunne klasse over.

c. Toelatingsexamens.

Voor de toelatingsexamens, die op 26 Mei en volgende dagen gehouden werden, hadden zich 54 candidaten aangemeld en wel 53 voor het 1ste en 1 voor het 2de studiejaar.

De laatste werd slechts voor het 1ste studiejaar toegelaten, terwijl van de 53, die zich voor die klasse hadden aangemeld, niet meer dan 38 slaagden, waaronder 3 Chineezers en 1 Javaan.

Van de 39 toegelatenen lieten zich 37 inschrijven.

d. Toelating van oud-leerlingen enz.

In het 1ste studiejaar werd nog 1 leerling toegelaten, die te *Semarang* het toelatingsexamen had afgelegd.

Bij den aanvang van den nieuwen cursus telde de inrichting derhalve 128 oud-leerlingen en 38 nieuwe leerlingen, makende te zamen 166 leerlingen, die over de verschillende studiejaaren verdeeld waren, zooals op de onder 1 hiervoren bedoelde tabel is aangegeven.

4. Vermeerdering en vermindering na de vacantie.

Na de opening van het schooljaar 1884/85 tot ultimo December 1884 vermeerderde het aantal leerlingen met 10 en verminderde het met 20, waaronder de toehoorder.

Van eerstgenoemd aantal werden toegelaten: tot het 1ste studiejaar 2 leerlingen, tot het 2de studiejaar 1 leerling, tot het 3de studiejaar 2, tot het 4de studiejaar 3 en tot het 5de studiejaar 2 leerlingen. Van dezen waren er 6 oud-leerlingen, terwijl de overigen afkomstig waren van de hogere burgerscholen te *Semarang*, *Tiel* en *Amsterdam*.

Van de 19 leerlingen die, buiten den toehoorder, de school verlieten, behoorden 5 tot het 1ste, 4 tot het 2de, 7 tot het 3de en 3 tot het 4de studiejaar.

Op ultimo 1884 bedroeg dus het aantal leerlingen 156, — over de verschillende studiejaaren verdeeld als vorengemeld, — waaronder 3 Chineezers en 1 Javaan in het 1ste, 1 Chinees in het 3de en 1 Javaan in het 5de studiejaar.

5. Verschillende mutatiën.

De verschillende mutatiën in het aantal der leerlingen gedurende het verslagjaar worden in bijzonderheden aangegeven in de volgende tabel:

	LEERLINGEN afdeeling „hoogere burgerschool“.						
	1 ^e studiejaar.	2 ^e studiejaar.	3 ^e studiejaar.	4 ^e studiejaar.	5 ^e studiejaar.	Toehoorders.	TOTAAL.
Ultimo van het vorig verslagjaar...	59	40	33	22	21	1	176
„ Januari 1884.....	58	40	31	22	21	1	173
„ Februari „	58	40	31	22	21	1	173
„ Maart „	60	40	31	22	21	1	175
„ April „	60	38	31	21	21	—	171
„ Mei „	51	32	24	18	3	—	128
Tusschentijds { toegelaten.....	3	—	—	—	—	—	3
{ verlieten de inrichting	11	8	9	4	18	1	51
In den cursus 1883/84 werden de lessen bijgewoond door.....	68	43	37	25	23	2	198
Aan de overgangsexamens namen deel	59	38	31	21	—	—	149
„ „ „ „ geen deel.....	1	—	—	—	—	—	1
Bevorderd werden.....	41	28	18	11	—	—	98
Niet bevorderd werden.....	19	10	13	10	—	—	51
Bij het eindexamen { slaagden.....	—	—	—	—	16	—	16
{ werden afgewezen	—	—	—	—	5	—	5
Oud-leerlingen op ult ^o Juni.....	14	44	32	23	14	1	128
Toelatingsexamen: {	candidaten....	55	1	—	—	—	54
	geslaagd.....	39	—	—	—	—	39
	afgewezen.....	14	1	—	—	—	15
Van de geslaagden kwamen op de inrichting.....	37	—	—	—	—	—	37
Zonder examen kwamen van andere scholen.....	1	—	—	—	—	—	1
Oud-leerlingen keerden terug.....	—	—	—	—	—	—	—
Op 7 Juli waren ingeschreven....	52	44	32	23	14	1	166
Ultimo Juli 1884	53	44	33	26	14	1	171
„ Augustus 1884	53	42	34	25	14	1	169
„ September „	50	43	27	25	14	—	159
„ October „	51	43	27	25	14	—	160
„ November „	51	43	28	25	15	—	162
„ December „	49	41	27	23	16	—	156

6. Aantal leerlingen sedert de stichting.

Sedert de stichting van het Gymnasium *Willem III* heeft het aantal leerlingen, dat dáár middelbaar onderwijs genoot, die der afdeeling »klassieke studiën» en die van het toenmalig zoogenaamd progymnasium niet medegerekend, — telkens bij het einde der hieronder genoemde jaren bedragen:

Jaar.	Aantal.	Jaar.	Aantal.	Jaar.	Aantal.	Jaar.	Aantal.
1860	25	1 October 1867 de toenmalige afd. B gereorganiseerd tot eene hogere burgerschool met 5jarigen cursus.		1871	124	1878	227
1861	34			1872	135	1879	218
1862	35			1873	152	1880	193
1863	41	1867	65	1874	152	1881	187
1864	43	1868	97	1875	185	1882	176
1865	46	1879	102	1876	215	1883	176
1866	44	1870	114	1877	225	1884	156

7. Toelichting tot bovenstaand overzicht.

Bij de beschouwing der vorenstaande cijfers dient te worden in aanmerking genomen:

- 1^e dat die van 1881 en vroeger geen zuiver vergelijk geven met die van 1882, 1883 en 1884, omdat, gelijk in het vorig algemeen verslag is medegedeeld, de in 1879 plaats gehad hebbende uitbreiding der hogere burgerscholen te *Semarang* en *Soerabaja* tot vijfjarige, eigenlijk niet vóór het einde van den cursus 1881/82 geacht kan worden haar volle uitwerking te hebben gehad met betrekking tot het aantal leerlingen op de Bataviasche school;
- 2^e dat tengevolge van de in 1881 verordende geleidelijke vervroeging van den aanvang van den cursus met drie maanden, de maand December 1882 de *vierde*, diezelfde maand van 1883 de *vijfde* en de maand December 1884 de *zesde* maand van den loopenden cursus geweest is. In verband daarmee moet, vermits de mutatiën onder de leerlingen toenemen, naarmate het verloop van het schooljaar vordert, tot een zuiver vergelijk, in genoemd overgangstijdvak het overzicht volgenderwijze gesteld worden:

School-jaren.	De cursus geopend met :			Aanwezige leerlingen op ultimo van elke maand :									
	Oud-leerlingen.	Nieuwe leerlingen.	Totaal.	1 ^e	2 ^e	3 ^e	4 ^e	5 ^e	6 ^e	7 ^e	8 ^e	9 ^e	10 ^e
1882—83	144	43	187	184	182	182	176 (Decem-ber.)	172	170	163	162	162	134
1883—84	135	51	186	186	182	182	184 (Decem-ber.)	176	173	173	175	171	128
1884—85	126	40	166	171	169	159	160	162 (Decem-ber.)	156	—	—	—	—

Hieruit blijkt dus, dat bij het einde van de vierde maand van het cursusjaar 1883/84 8 leerlingen *meer*, doch bij het einde van die maand van het cursusjaar 1884/85 16 leerlingen *minder* aanwezig waren dan op gelijk tijdstip van het schooljaar 1882/83.

8. Leeftijd.

In de volgende tabel zijn opgegeven de gemiddelde leeftijd der leerlingen en het aantal hunner, van elken leeftijd, in de verschillende klassen, bij het einde van het verslagjaar:

K L A S S E N.	A A N T A L L E E R L I N G E N.									Gemiddelde leeftijd.
	beneden de 12 jaren.	van 12—13 jaar.	van 13—14 jaar.	van 14—15 jaar.	van 15—16 jaar.	van 16—17 jaar.	van 17—18 jaar.	boven de 18 jaar.	Totaal.	
1 ^e studiejaar.....	—	2	11	9	12	13	2	—	49	15 jaar.
2 ^e "	—	—	2	2	11	11	10	5	41	16,4 "
3 ^e "	—	—	—	1	7	5	8	6	27	16,8 "
4 ^e "	—	—	—	—	1	4	2	16	23	18 "
5 ^e "	—	—	—	—	—	5	—	13	16	18,6 "

De gemiddelde leeftijd van de leerlingen bedroeg in de laatste zes jaren in elke klasse:

D A T A.	1 ^e studiejaar.	2 ^e studiejaar.	3 ^e studiejaar.	4 ^e studiejaar.	5 ^e studiejaar.
Ultimo December 1879...	13,4 jaar	15,8 jaar	17,1 jaar	18,6 jaar	18,9 jaar
„ „ 1880...	14,5 „	15,3 „	16,8 „	17,8 „	18,8 „
„ „ 1881...	14,6 „	15,3 „	16,5 „	17,1 „	17,7 „
„ „ 1882...	14,9 „	15,5 „	16,8 „	17,7 „	18,3 „
„ „ 1883...	14,5 „	15,5 „	16,3 „	17,3 „	19,1 „
1 „ 1884...	15 „	16,4 „	16,8 „	18 „	18,6 „

9. Schoolverzuim, gedrag en ijver.

De cijfers van het schoolverzuim liepen als gewoonlijk zeer uiteen.

Met gemiddeld 4.64 in Maart als laagste en 7.26 in Augustus als hoogste percentage bedroeg het schoolverzuim over het geheele jaar 5.9 percent, d. i. 0.54 percent meer dan in het vorig verslagjaar. In Juli, Augustus, September en October werden echter respectievelijk 1, 3, 5 en 1 leerlingen de geheele maand verhinderd de hogere burgerschool te bezoeken.

Het gedrag en de ijver der leerlingen gaven, met weinig uitzonderingen, reden tot tevredenheid.

10. Sterfte.

In Mei, gedurende de groote vacantie, verloor één leerling van het 1e studiejaar, die bij het overgangsexamen voor het 2e geslaagd was, door een ongelukkig toeval het leven.

11. Eindexamen.

21 leerlingen uit het 5e studiejaar namen aan deze examens, die in Mei en Juni 1884 voor de veertiende maal te *Batavia* werden afgenomen, deel. Aan 16 hunner kon het getuigschrift van voldoende afgelegd examen worden uitgereikt.

Vier der geslaagden vertrokken ter voortzetting hunner studiën naar *Nederland*, waarvan drie om tot arts en één om tot ingenieur te worden opgeleid. Zeven lieten zich inschrijven als leerlingen van de afdeeling B, terwijl de vijf overigen als volontair in den handel, op een land en bij den post- en telegraafdienst werden geplaatst.

De gunstige uitslag dezer examens, die vooral de aandacht verdient bij vergelijking met den afloop in 1883, toen van de 17 kandidaten slechts 8 slaagden, kan voor een groot deel verklaard worden door de splitsing van het 5^e studiejaar in 2 parallel-afdeelingen, waartoe, naar aanleiding van den zooeven bedoelden zeer ongunstigen afloop der examens, voor het schooljaar 1883/84 als tijdelijke maatregel werd overgegaan.

12. Splitsing der klassen in parallel-afdeelingen.

Bij het begin van den cursus 1884/85 waren de 4 laagste studie-jaren in parallel-afdeelingen gesplitst, zooals blijkt uit de onder I hiervoren opgenomen tabel. De 5^e klasse, welke toen slechts uit 14 leerlingen bestond, bleef ongesplitst.

B. Afdeeling B. Inrichting voor de Indische taal-, land- en volkenkunde.

1. Aantal. Vermeerdering en vermindering vóór de vacantie.

Het aantal leerlingen, dat, blijkens het vorig verslag, op 31 December 1883 30 bedroeg, waarvan 5 in het 1^e en 25 in het 2^e studiejaar, onderging tot de sluiting van den cursus in Mei geen verandering, een gunstige uitkomst in vergelyk met vroegere jaren, die geacht moet worden voornamelijk een gevolg te zijn van de in 1883 verordende vooruitbetaling van het schoolgeld over het geheele cursusjaar.

2. Vermeerdering na de vacantie.

Bij den aanvang van den cursus 1884/85, op 15 Juli 1884, lieten zich 21 leerlingen inschrijven. Bij het einde der maand was dit aantal echter reeds tot 26 gestegen en vóór het einde van het jaar nam het nog met 6 toe.

3. Ontleding der cijfers.

Van de alzoo bij het einde van het verslagjaar aanwezige 32 leerlingen waren 16 in het 1^e studiejaar en een even groot aantal in het 2^e studiejaar geplaatst. Onder de leerlingen van het 1^e studiejaar was er een, die in *Nederland* het diploma van candidaat in de rechten had verkregen en een andere, die te *Batavia* te vergeefs getracht had het eindexamen met voldoende uitslag af te leggen.

4. Inschrijving van oud-leerlingen.

Van de bovenbedoelde 32 leerlingen, waarvan 1 in *Europa* en 31 in *Indië* geboren zijn, waren 16 voor de eerste maal, 5 voor de tweede, 10 voor de derde en 1 voor de vierde keer ingeschreven.

5. Resultaten van het onderwijs.

Aan het in Juni en Juli 1884 te *Batavia* afgenomen groot-ambtse-naarsexamen namen de 23 leerlingen van het 2^e studiejaar, waarmede de cursus 1883/84 sloot, benevens 2 oud-leerlingen deel. Deze laatsten en 11 van de evengemelde 23 leerlingen mochten daarin slagen.

Voor deze niet minder ongunstige uitkomst dan die van het vorige jaar zijn geen bijzondere redenen, buiten de leerlingen zelven gelegen, op te geven.

6. Mutatiën.

De mutatiën in het aantal der leerlingen gedurende het verslagjaar blijken uit het volgende overzicht:

Afdeling B.	Ult ^o . 1883.	Ult ^o . Januari 1884.	Ult ^o . Februari 1884.	Ult ^o . Maart 1884.	Ult ^o . April 1884.	Ult ^o . Mei 1884.	Tusschentijds verlieten de inrichting.	Bij het groot ambtse-naarsexamen		Op 15 Juli 1884 waren ingeschreven.	Ult ^o . Juli 1884.	Ult ^o . Augustus 1884.	Ult ^o . September 1884.	Ult ^o . October 1884.	Ult ^o . November 1884.	Ult ^o . December 1884.
								slaagden.	werden afge- wezen.							
1 ^e studiejaar.	5	5	5	5	5	5	—	—	—	11	14	14	16	16	16	16
2 ^e »	25	25	25	25	25	25	—	(¹) 15	14	10	12	12	12	16	16	16
Totaal...	30	30	30	30	30	30	—	15	14	21	26	26	28	32	32	32

(¹) w. o. 2 oud-leerlingen.

7. Inschrijving van officieren.

Van de in 1877, aan de officieren van het N. I. leger, die den volledigen cursus der krijgsschool in *Nederland* naar eisch gevolgd hebben, verleende vergunning om het onderwijs aan de afdeeling B kosteloos bij te wonen, werd ook in dit jaar geen gebruik gemaakt.

B. Hoogere burgerschool met driejarigen cursus voor meisjes te Batavia.

1. Algemeene mededeelingen.

a. Toezicht en beheer.

Het bestuur over deze inrichting bleef opgedragen aan het college van curatoren van het Gymnasium *Willem III* te *Batavia*.

b. Programma en dienstregeling.

In het vorig jaarverslag werd melding gemaakt van eene met het cursusjaar 1883/84, bij wijze van proef, ingevoerde wijziging in de lesverdeeling, daarin bestaande, dat de dagtaak verdeeld werd in 3 lessen van een geheel en 2 van driekwart uur, in stede van 6 van driekwart uur, gelijk aan de Indische hogere burgerscholen voor jongens gebruikelijk was en nog is. Het daarmede beoogde doel was, dat het onderwijs in de het meest inspanning vorderende vakken minder dikwijls verwisseld wordende, voor de leerlingen minder afmattend en daardoor meer vruchtdragend zou zijn.

Volgens het oordeel der directrice bleek de maatregel in die richting eene verbetering te zijn geweest en werd daarom, met ingang van den cursus 1884/85, tot bestendiging er van besloten en zelfs daaraan nog deze uitbreiding gegeven, dat de dagtaak nu verdeeld werd in vier lessen van een geheel en één van een half uur, welk half uur, ter wille van eene betere afwisseling van inspannende en ontspannende lessen, op drie dagen der week voor het buiten het

officieel programma gegeven zangonderwijs aangewezen is, terwijl het op de drie andere dagen der week zooveel mogelijk gevoegd is bij het voorafgaand heele uur voor het daarin behandelde vak, zoodat, met uitzondering van het zangonderwijs en de lessen in het schoon-schrijven, de dagtaak verdeeld werd: op drie dagen der week in vier lessen van een geheel en op de drie andere weekdagen in drie lessen van een geheel en één van anderhalf uur, eene regeling, die nog beter blijkt te voldoen dan de aanvankelijke proefverdeeling en waarmede nu ook de leeraressen, die, buiten de directrice, in het eerst niet van groote instemming met den maatregel getuigden, zich over het algemeen meer en meer ingenomen betoonen.

De leerares Mejuffrouw A. M. GERTH VAN WIJK ging op loffelijke wijze voort met het onderricht in den zang dat, gelijk hierboven blijkt, in de nieuwe regeling driemaal in de week gedurende een half uur, in stede van, zooals vroeger, tweemaal in de week gedurende driekwart uur gegeven werd. Ter gelegenheid van de in de maand Mei van het verslagjaar plaats gehad hebbende sluiting van den cursus legden de leerlingen inderdaad merkwaardige proeven van hare vorderingen ook op dat gebied af.

In den loop van het verslagjaar werd door het college van curatoren besloten tot invoering, bij wijze van huishoudelijken maatregel, evenals in *Nederland*, van een eindexamen voor de leerlingen van het derde studiejaar, die zich daaraan zouden wenschen te onderwerpen. Het college vond daartoe voornamelijk aanleiding in de overweging, dat de van nature minder bevattelijke of minder ijverige leerlingen van de lagere studiejaaren wél in de overgangsexamens een prikkel hebben om tot de hogere klassen te geraken, doch eenmaal tot het derde toegelaten, zonder verder examen, soortgelijke aansporing om zich ook verder ijverig op de studie toe te leggen zouden missen en dat dan dikwijls het gevolg daarvan zou zijn, dat het onderwijs op verre na niet het resultaat had opgeleverd, dat daarvan verkregen had kunnen worden.

Voor de daaromtrent vastgestelde, in het programma voor de school voor het cursusjaar 1884/85 opgenomen regeling is zooveel mogelijk tot leiddraad genomen het reglement voor de eindexamens der hogere

burgerscholen met vijfjarigen cursus, doch, in verband met de hoofdzakelijk taalkundige richting van het onderwijs aan de meisjesschool, daarbij bepaald, dat tekortkoming in meer dan één taal het examen onvoorwaardelijk als onvoldoende zou doen aanmerken.

Het examen werd voor de eerste maal afgenomen bij het einde van den cursus 1883/84.

Bij den aanvang van den cursus 1884/85 bleek het aantal leerlingen van het eerste studiejaar beneden de 25 te blijven. Daarom werd de gedurende het voorafgaande jaar plaats gehad hebbende splitsing dier klasse weder ingetrokken.

Voorts werd het onderwijs in de kennis der natuur voor dezen cursus tijdelijk gestaakt, omdat, ten gevolge van eene gewijzigde opdracht van lessen aan leeraars van het Gymnasium *Willem III* (vgl. § *c* hieronder), de daarvoor bij de begrooting toegestane fondsen niet voldoende bleken te zijn om ook voor het onderwijs in genoemd leervak, dat niet aan een der leeraren kon worden opgedragen, evenals vroeger een der docenten van de andere inrichting te bezoldigen.

De daardoor en door vermindering van de lesuren voor geschiedenis, wiskunde en teekenen (zie § *c*) vrij gekomen tijd kwam toen het taal-onderwijs ten goede.

c. Onderwijzend personeel.

In het personeel kwam geen verandering tot het einde van den cursus 1885/84, toen de tijdelijke leerares voor de wis- en natuurkunde, Mejuffrouw F. JACOBS, op verzoek, eervol als zoodanig ontslagen werd. Zij werd niet vervangen in verband met de hierboven onder § *b* reeds vermelde vermindering van het aantal leerlingen, waardoor de school van vier klasse afdeelingen (2 parallel-klassen) werd teruggebracht tot drie ongesplitste studie jaren. Het onderwijs in de wiskunde werd toen opgedragen aan den leeraar bij het Gymnasium *Willem III* H. C. VAN RUIJVEN, terwijl het onderwijs in de geschiedenis, aardrijkskunde en cosmographie, waartoe noch de directrice noch ééne der leeraren volgens de Nederlandsche wet op het middelbaar onderwijs bevoegd zijn, werd opgedragen aan de leeraars

van het gymnasium L. B. VAN DER KOLK en M. A. TERWEN, die daarmede ook in den afgelopen cursus, doch in eene andere orde van zaken, belast waren. Daardoor werden echter de fondsen voor de school, bij eene verdeeling in slechts drie klassen toegestaan, uitgeput en moest, ook zelfs met een minder aantal lesuren dan vroeger voor geschiedenis, wiskunde en teekenen, het onderwijs in de kennis der natuur, zooals boven werd gezegd, in den nieuwen cursus geheel achterwege blijven.

Het onderwijs in het teekenen bleef opgedragen aan den leeraar der broeder-inrichting W. C. C. BLECKMANN.

Voor genoemd tijdvak bleef het onderwijzend personeel derhalve op *acht* bepaald, doch bestend het ditmaal uit eene directrice, drie leeraressen en vier tijdelijke leeraars.

2. Leerlingen.

a. Aantal.

Blijkens het vorig jaarverslag waren onder ultimo 1885 de leerlingen der school volgenderwijze verdeeld:

1 ^e studiejaar	26
2 ^e " 	16
3 ^e " 	12
Toehoorderessen	2

Te zamen 56 leerlingen.

b. Vermeerdering en vermindering vóór de vacantie.

Van Januari tot Mei verminderde dit aantal met 6, waarvan 3 uit het 1ste en 3 uit het 3de studiejaar, en wel 2 om hare ouders naar *Europa* te vergezellen, 3 om zich voor het lager onderwijs te bekwaamen en 1 om onbekende redenen.

Aan 1 leerling van het 1ste studiejaar werd voorts vergund de lessen in het 2de als toehoorderes bij te wonen,

Het schooljaar 1885/84 sloot dus met 60 leerlingen, nl:

1 ^e studiejaar	22
2 ^e »	16
5 ^e »	9
Toehoorderessen.....	5
Te zamen	60

c. Resultaten der examens.

1. *Overgangsexamens.*

Van de 58 leerlingen der twee laagste klassen nam 1 geen deel aan de overgangsexamens. Van de overige 57 werden bevorderd:

van:	studiejaar:	onvoorwaardelijk:	voorwaardelijk:	niet:
22	1 ^e	19	2	1
15	2 ^e	9	4	2

2. *Herexamens.*

Eene der voorwaardelijk bevorderden kwam niet terug; de vijf anderen voldeden allen aan het herexamen, zoodat werkelijk bevorderd werden:

van 22	van het 1 ^e studiejaar	21	of 95.5	percent.
» 15	» » 2 ^e	» 12	» 80	»

5. *Eindexamen.*

Aan het eindexamen, dat in Mei werd afgenomen, namen deel alle 9 leerlingen van het 5^e studiejaar, die ook allen slaagden.

4. *Toelatingsexamens.*

De toelatingsexamens hadden plaats op 26 en 27 Mei. Daaraan werd deelgenomen door 15 candidaten voor het 1^e studiejaar, waarvan 14 candidaten slaagden en door eene der toehoorderessen, die een vol-doend examen voor toelating tot het 5^e studiejaar aflegde.

Bovendien meldden zich tot deelneming aan de lessen in den nieuwen cursus aan 1 oud-leerling van het 1^e studiejaar en 1, ook voor het eerste, te *Semarang* geëxamineerde candidaat, terwijl aan de niet

geslaagde candidaat voor die klasse vergund werd de lessen als toehoorderes bij te wonen.

Het aantal nieuwe leerlingen bedroeg alzoo 16, makende met 35 oud-leerlingen 51, waarmede de cursus 1884/85 geopend werd, volgenderwijs verdeeld:

1 ^e studiejaar.....	16
2 ^e »	20
3 ^e »	12
Toehoorderessen.....	5

Te zamen als boven..... 51 leerlingen.

Onder de toehoorderessen bevond zich ééne, die reeds een voldoende eindexamen afgelegd had, doch ook in den nieuwen cursus de meeste lessen nog wenschte bij te wonen.

d. Vermeerdering en vermindering nà de vacantie.

Gedurende de eerste zes maanden van het schooljaar 1884/85 verminderde het aantal leerlingen met 6. 1 leerling uit het 1e en 1 uit het 2e studiejaar verlieten nl. de inrichting wegens zwakke gezondheid; 5 uit het 3e studiejaar moesten de school verlaten wegens vertrek van de plaats en 1 uit dat jaar verliet de inrichting, bij het einde van het jaar, wegens staking harer studiën.

Daarentegen kwam 1 oud-leerling van het 2^e studiejaar weder aan de lessen deelnemen, zoodat op ultimo 1884 het aantal leerlingen bedroeg:

in het 1 ^e studiejaar.....	15
» » 2 ^e »	20
» » 3 ^e »	8
Toehoorderessen.....	5

Te zamen..... 46,

d. i. 10 minder dan bij het einde van het vorige jaar.

e. Leeftijd.

De gemiddelde leeftijd der leerlingen en het aantal leerlingen van elken leeftijd in de verschillende klassen, bij het eind van het verslagjaar, blijken uit de volgende tabel;

KLASSEN.	AANTAL LEERLINGEN									Gemiddelde leeftijd.
	beneden de 12 jaren.	van 12 tot 13 jaar.	van 13 tot 14 jaar.	van 14 tot 15 jaar.	van 15 tot 16 jaar.	van 16 tot 17 jaar.	van 17 tot 18 jaar.	boven de 18 jaren.	Totaal.	
1 ^e studiejaar.....	—	1	5	4	4	—	1	—	15	14.5 jaar.
2 ^e „	—	—	1	1	7	9	1	1	20	16 „
3 ^e „	—	—	—	—	1	5	2	—	8	16.5 „

f. Schoolverzuim, gedrag en ijver.

Het schoolverzuim was in het verslagjaar weinig veranderlijk. Met 2.15 als laagste percentage in October en 4.6 in November als hoogste, bedroeg het gemiddeld niet meer dan 5 percent.

Over het gedrag en den ijver der leerlingen viel in het geheel niet te klagen.

3. Bibliotheek en verzamelingen.

De blijkens het vorig verslag aanhangige voorstellen om met den eersten aanleg eener bibliotheek ten gebruike zoowel van de leerlingen als van het onderwyzend personeel eenen aanvang te maken, mochten niet tot het gewenschte resultaat leiden, daar de Regeering geen termen vond om de daarvoor gevraagde fondsen beschikbaar te stellen of tot ontbieding der aangevraagde boeken en standaardwerken uit *Europa* over te gaan. Zij besliste dat de aankoop van die werken, welke meer bepaaldelijk als hulpmiddelen bij het onderwijs moeten dienen en aan het onderwyzend personeel daarbij zoowel als bij wetenschappelijke studiën van nut kan zijn, geleidelijk uit de gewone fondsen (voor onderhoud) bij de begrooting toegestaan, zullen dienen te worden aangekocht. Inmiddels heeft de directrice der inrichting hare eigene bibliotheek voor lectuur van de leerlingen beschikbaar gesteld.

De verzamelingen voor het teekenonderwijs en voor het onderwijs in de natuurkunde verkeerden in uitmuntenden staat.

Tot uitbreiding der hulpmiddelen voor het aardrijkskundig onderwijs zijn de noodige voorwerpen uit *Europa* ontboden.

4. Gebouwen.

De school bleef gevestigd in het daartoe ingehuurde huis te *Rijswijk*, dat, gelijk reeds vroeger werd opgemerkt, als tijdelijk middel van voorziening goed voldoet.

C. Hoogere burgerschool met vijfjarigen cursus te Semarang.

1. Algemeene mededeelingen.

a. Toezicht en beheer.

In de commissie van toezicht werden, wegens vertrek, als lid eervol ontslagen de Heeren H. P. J. VAN DEN BERG en D. C. J. A. PONSE. Zij werden vervangen, de eerste door den Heer W. HEN VAN RIJNBEEK en de laatste door Mr. TH. C. A. SPECHT GRIJP.

b. Onderwyzend personeel.

De tijdelijke leeraar in de wis- en natuurkunde H. J. HARDEMAN werd in de maand Juli 1884 benoemd tot directeur van het Gymnasium *Willem III* te *Batavia* en voor het onderwijs in die vakken, ingevolge een Regeeringsbesluit van 25 September 1884, definitief vervangen door den amanuensis van 's lands plantentuin te *Buitenzorg*, Dr. J. C. C. W. VAN NOOTEN. In afwachting van diens komst werd het onderwijs in de natuur- en werktuigkunde en de cosmographie tijdelijk opgedragen aan de leeraren Dr. J. HAVER DROEZE en L. VAN DER EST.

De gezondheidstoestand van het doceerend personeel was over het algemeen niet gunstig. Behalve dat verscheidene leeraren herhaaldelijk hunne lessen voor korten tijd moesten verzuimen, zagen drie leeraren zich genoodzaakt tot herstel hunner gezondheid binnenlandsche verloven aan te vragen en was een van deze laatsten, zelfs nadat hij van verlof was teruggekeerd, niet in staat zijne lessen te hervatten. Hij bleef tot op het einde van het jaar sukkelende.

2. Leerlingen.

a. Aantal.

Bij den aanvang van het verslagjaar telde de inrichting 85 leerlingen, die in de verschillende studiejaaren geplaatst waren, zooals vermeld is in de betrekkelijke onder I E 4 hierboven voorkomende tabel.

b. Vermeerdering en vermindering vóór de vacantie.

Gedurende dat jaar werden nog toegelaten 4 leerlingen, 3 tot het 1e en 1 tot het 2e studiejaar, die tot dusver hunne opvoeding in *Nederland* hadden ontvangen.

Daarentegen verlieten 5 leerlingen de school, nl. 2 uit het 1e, 2 uit het 2e en 1 uit het 4e studiejaar, drie hunner wegens gebrek aan aanleg, één wegens ongunstige geldelijke omstandigheden en één wegens vertrek naar elders.

c. Resultaten der examens.

1. Overgangsexamens.

Van de 80 leerlingen, waaruit bij het einde van het jaar de vier laagste klassen bestonden, namen 78 aan het overgangsexamen deel; één leerling van het 1e en één leerling van het 4e studiejaar werden door ziekte daarin verhinderd. Tot een hooger studiejaar werden bevorderd:

aantal leerlingen:			studiejaar:		percentage:	
van de	31	: 21	van het	1 ^e	of	67.7 %
» »	23	: 17	» »	2 ^e	»	75.9 »
» »	15	: 6	» »	5 ^e	»	40 »
» »	11	: 7	» »	4 ^e	»	63.6 »,

alzoo in het geheel van 80 leerlingen 51 of 63.7 %.

2. Eindexamen.

De 4 leerlingen van het 5de studiejaar legden allen in Mei en Juni met gunstigen uitslag het eindexamen der hoogere burgerscholen in *Nederlandsch-Indië* af. Een van hen verkreeg het hoogste cijfer op de ranglijst der geslaagde kandidaten.

3. *Toelatingsexamens.*

Voor het toelatingsexamen, dat in de maand Mei werd afgenomen, meldden zich aan 42 candidaten, van welke één voor het 2e studiejaar, die echter afgewezen werd.

Van de 41 overigen slaagden er 26.

d. Vermeerdering en vermindering na de vacantie.

Van de 26 geslaagden lieten zich 25 inschrijven en vertrok er één naar *Batavia*. Voorts werden nog ingeschreven als leerlingen: van het 1e studiejaar, 1 voormalig leerling der hogere burgerschool te *Nijmegen* en 2 leerlingen van die te *Batavia*; van het 2e studiejaar, 1 leerling van de laatstgenoemde school, die met gunstigen uitslag het overgangsexamen had afgelegd; van het 3^e studiejaar, 1 leerling van de hogere burgerschool te *Arnhem* en van het 5^e studiejaar 1 leerling, die de lessen aan de hogere burgerschool te *Batavia* had gevolgd. Eindelijk werd nog aan 2 leerlingen vergund de lessen respectievelijk in het 2^e en 4^e studiejaar als toevoorder te volgen.

Tien leerlingen, die op het einde van den cursus 1883/84 waren ingeschreven geweest, keerden bij het hervatten der lessen niet terug, terwijl 13 de school verlieten.

e. Aanwezig bij den aanvang van den cursus 1883/84.

Bij het begin van den nieuwen cursus telde de inrichting 103 leerlingen, waarvan 25 voor de eerste maal waren ingeschreven en welke in de verschillende studiejaaren verdeeld waren, zooals vermeld in de bij I E 4 voorkomende tabel. Van 57 dier leerlingen waren de ouders te *Semarang*, van 46 hunner waren die elders gevestigd.

f. Splitsing in parallel-klassen.

Het eerste studiejaar was in twee parallel-klassen verdeeld.

g. Aanwezig op ultimo 1884.

Bij het einde van het jaar waren, zooals uit bovenstaande opgaven blijkt, aanwezig 92 leerlingen, verdeeld als is aangegeven in de hiervoren meergemelde tabel.

h. Inschrijving van nieuwelingen. Vermelding van klasse en leeftijd.

In het geheel werden, gedurende het jaar 1884, 25 leerlingen tot de lessen toegelaten, die nog niet op eene hogere burgerschool waren ingeschreven geweest. Van deze waren er op het tijdstip hunner toelating 2 twaalf jaar, 8 dertien, 7 veertien, 6 vijftien en 2 zestien jaar oud. Allen werden zij in het 1^e studiejaar ingeschreven.

i. Schoolverzuim, gedrag en ijver. Ondersteunde leerlingen.

Omtrent het gemiddeld cijfer van het schoolverzuim, het gedrag en den ijver der leerlingen en het aantal dergenen, die uit het bijzonder fonds »*Midden-Java*» ondersteuning genoten, wordt verwezen naar het voorkomende onder I, F, G en J hiervoren.

3. Bibliotheek en verzamelingen.

De bibliotheek verkreeg wederom eenige uitbreiding.

Door aankoop, schenking en het daarin opnemen van enkele meer voor de leerlingen geschikte boeken uit de bibliotheek der leeraren kwam eene kleine verzameling uitspanningslectuur voor de leerlingen tot stand, waarvan met graagte gebruik werd gemaakt.

De verzameling van natuurkundige en scheikundige instrumenten onderging geene uitbreiding, doch verkeerde evenals de verzameling natuurhistorische voorwerpen in goeden staat.

4. Gebouwen.

Hieromtrent en omtrent den aanleg van een botanischen tuin wordt verwezen naar het voorkomende onder I J hiervoren.

D. Hogere burgerschool met vijfjarigen cursus te Soerabaja.

1. Algemeene mededeelingen.

a. Toezicht en beheer.

In de maanden Januari en Juni traden de Heeren J. R. DE JONG en K. G. TIMMER, wegens vertrek naar *Europa*, als leden van de commissie van toezicht af, en werden vervangen door de Heeren P.

W. A. BEIJEN en J. SCHALIJ. Voorts legde de Heer M. COUVÉE, die, blijkens het vorige verslag, het secretariaat der commissie waarnam, in de maand Juli 1884 zijne functiën neder, in verband met den terugkeer uit *Europa* van den Heer F. STOKHUIZEN.

b. Programma en dienstregeling.

Het onderwijs had gedurende het verslagjaar zeer geregelde voortgang. Alleen konden de lessen in de practische scheikunde ook thans niet gegeven worden, wegens gemis eener daartoe geschikte localiteit. De twee laagste studiejaren waren wederom elk in twee parallel-afdeelingen gesplitst.

c. Onderwijzend personeel.

In de maand Augustus werd de assistent-amanuensis L. P. C. BIGÔT, wegens lichamelijke ongeschiktheid, eervol uit zijne betrekking ontslagen en als zoodanig tijdelijk vervangen door den Heer G. BRADWOLFF.

De leeraar in de algemeene geschiedenis en aardrijkskunde W. L. MEGELINK werd in October overgeplaatst naar het Gymnasium *Willem III* te *Batavia*. In zijne plaats benoemde de Regeering den leeraar TH. PIPER, die nog in dezelfde maand zijne nieuwe betrekking aanvaardde. Overigens hadden geene mutatiën plaats onder het docentenpersoneel, dat ook gedurende het geheele jaar weinig van ziekten te lijden had. Slechts enkele leeraren verzuimden een paar malen, wegens ziekte, eenige dagen de lessen.

2. Leerlingen.

a. Aantal.

Op 1 Januari 1884 telde de school 92 leerlingen, waarvan de verdeling in de verschillende studiejaren wordt aangegeven in de onder I E 4 hierboven opgenomen tabel.

b. Vermeerdering en vermindering vóór den cursus 1884/85.

Na 1 Januari en vóór het eind van den cursus werd de school verlaten door 6 leerlingen, als 2 van het 1^e en 3 van het 3^e studiejaar en 1 der toehoorders, en zulks om verschillende redenen en bestemmingen.

Bij het eind van den cursus waren alzoo aanwezig 86 leerlingen, in de verschillende studiejaren verdeeld op de wijze als is aangegeven in de bovenbedoelde tabel.

c. Resultaten der examens.

1. Toelatingsexamens.

Deze werden in de maand Mei afgenomen. Daarvoor meldden zich aan: 31 candidaten, onder welke 1 Chinees, voor de 1^e klasse en 1 candidaat, toehoorder uit de 4^e klasse, voor de 5^e klasse.

Van hen slaagden 23 of 74 percent voor de 1^e klasse en de candidaat voor het 5^e studiejaar.

2. Overgangsexamens.

Hieraan werd deelgenomen door 77 leerlingen, van welke 51 tot hogere klassen werden bevorderd, als:

van het 1^e tot het 2^e studiejaar 22 van de 35 of $\pm$ 63 percent.

»	»	2 ^e	»	»	3 ^e	»	16	»	»	25	»	»	64	»
»	»	3 ^e	»	»	4 ^e	»	12	»	»	15	»	»	80	»
»	»	4 ^e	»	»	5 ^e	»	1	»	»	2	»	»	50	»

Te zamen	51	77	$\pm$ 66 percent.
----------	----	----	-------------------

3. Eindexamens.

De 5 leerlingen van het hoogste studiejaar slaagden allen.

d. Vermeerdering en vermindering na de opening van den nieuwen cursus.

Van hen, die aan de toelatingsexamens deelnamen, werden bij het begin van den nieuwen cursus 21, onder welke één Chinees, als leerlingen in de 1e klasse en 1, de toehoorder uit de 4e klasse, als leerling in de 5e klasse geplaatst.

Nog werden toen als leerlingen der 1e klasse ingeschreven 1 candidaat, die vóór het eind der afgelopen cursus als leerling was afgeschreven en 1 candidaat, die te *Batavia* aan het toelatingsexamen had voldaan, terwijl als leerling der 4^e klasse werd ingeschreven 1 oud-leerling der hogere burgerschool te *Semarang*.

Vóór de opening van den nieuwen cursus verlieten, behalve de 5 geslaagden bij het eindexamen, 11 leerlingen de inrichting. Van

dezen was 1 bevorderd tot de 2^e klasse, waren 4 bevorderd tot de 3^e klasse en 3 tot de 4^e klasse, terwijl de 3 overigen, 2 van de 1^e klasse en 1 van de 2^e klasse niet waren bevorderd.

Aan 1 der niet bevorderden uit de 3^e klasse werd vergund de lessen in de 4^e klasse als toehoorder bij te wonen.

De nieuwe cursus begon alzoo met 93 leerlingen en 1 toehoorder, welke in de verschillende klassen verdeeld waren als vorengemeld en bij den aanvang der lessen allen aanwezig waren, met uitzondering van twee leerlingen, die wegens wettige redenen niet tijdig konden komen.

Tot ultimo December 1884 werden nog 3 jongelieden toegelaten en wel 2 in de 1e klasse en 1 in de 2e klasse. Van de beide eersten had één tusschentijds het toelatingsexamen afgelegd, terwijl de andere afkomstig was van de hogere burgerschool te *Semarang*. De in de 2e klasse ingeschrevene was een oud-leerling der school te *Soerabaja*.

Daarentegen werd de inrichting met verschillende bestemmingen verlaten door 8 leerlingen, als: 2 uit de 1^e klasse, 3 uit de 2^e, 1 uit de 3^e en 2 uit de 4^e klasse en bedroeg dus het aantal op ultimo December 1884 89, waaronder 1 toehoorder.

e. Leeftijd.

De leeftijd der op 31 December 1884 ingeschreven leerlingen wordt aangegeven door de volgende tabel. De cijfers in de bovenste horizontale rij duiden den leeftijd in jaren aan op 1 October.

	12	13	14	15	16	17	18	19	20	Aantal leerlingen.
Eerste studiejaar	1	7	8	7	4	6	1	—	—	34
Tweede „	—	—	3	8	12	2	3	1	—	29
Derde „	—	—	1	1	2	3	4	2	—	13
Vierde „	—	—	—	1	2	3	1	2	1	10
Vijfde „	—	—	—	—	1	—	—	1	—	2
Te zamen	1	7	12	17	21	14	9	6	1	88

De gemiddelde leeftijd was dus:

in het eerste studiejaar 14,8 jaar				
»	»	»	tweede	» 15,9 »
»	»	»	derde	» 17 »
»	»	»	vierde	» 17,4 »
»	»	»	vijfde	» 17,5 »

f. Schoolverzuim.

Het schoolverzuim bedroeg als volgt:

Eerste studiejaar ruim 4 percent				
Tweede	»	bijna	5,5	»
Derde	»	ruim	7,4	»
Vierde	»	»	5,7	»
Vijfde	»	bijna	2,9	»

d. i. gemiddeld bijna 5,3 percent.

In de verschillende klassen, behalve de 5^e, waren leerlingen, die wegens ziekte, sommigen bij herhaling, weken achtereen de school verzuimden. Dit werd betrekkelijk het meest in de 3^e klasse waargenomen. Andere leerlingen kwamen gedurende korter of langer tijd niet op school, omdat bij hen aan huis besmettelijke ziekten heerichten.

g. Gezondheidstoestand.

Van de groote meerderheid was de gezondheidstoestand gunstig te noemen.

h. Gedrag en ijver.

Van het meerendeel der leerlingen was het gedrag goed, de ijver voldoende.

3. Bibliotheek en verzamelingen.

De bibliotheek verkreeg eenige uitbreiding door schenkingen en werd overigens aangevuld met de in het jaar verschenen afleveringen van tijdschriften en vervolgwerken.

Uit 's Rijks magazijn van geneesmiddelen te *Batavia* werd een bezending scheikundige ingrediënten en utensiliën ontvangen ten behoeve van het onderwijs in de scheikunde.

Voor het onderwijs in de natuurlijke historie werden eenige plaatwerken ontvangen.

Het onderwijs in het handteekenen was ruim voorzien van hulpmiddelen.

4. Meubilair.

Het ontbrekende schoolmeubilair werd aangevuld.

5. Gebouwen.

Het scheikundig laboratorium, op een gedeelte der gasleiding na, werd behoorlijk ingericht tot het geven van practisch onderwijs.

Tot nog andere verbeteringen van het schoolgebouw werden voorstellen gedaan.

E. Burgeravondschoon, verbonden aan de hogere burgerschool te Soerabaja.

1. Algemeene mededeelingen.

a. Toezicht en beheer.

De commissie van toezicht bestond uit dezelfde Heeren, aan wie het toezicht op de hogere burgerschool was toevertrouwd.

b. Onderwyzend personeel.

Na het overlijden van den Heer d' ARNAUD GERKENS, in de maand April van het verslagjaar, werd in diens plaats tot leeraar in het lijntekenen benoemd de Heer M. COUVÉE. Overigens hadden onder het onderwyzend personeel geene mutatiën plaats en bestond dit alzoo op ultimo December 1884 uit de Heeren:

H. J. C. BONEMEIJER, Directeur tevens leeraar in de stel-en meetkunde;

E. B. VAN DULMEN KRUMPELMAN, voor het handteekenen;

A. D. HOLTERMAN, voor de rekenkunde;

E. KIEFER, voor het boekhouden;

F. K. VAN VELZEN en D^r. J. J. VAN RENESSE, voor de natuur- en scheikunde en

M. COUVÉE, voor het lijntekenen.

c. Programma en dienstregeling.

Het onderwijs had geregelde voortgang, ook gedurende de ziekte en na het overlijden van den Heer D' ARNAUD GERKENS, daar de Heer M. COUVÉE, die op 8 Mei 1884 tot leeraar in het lijntekenen was benoemd, reeds op 14 Maart het onderwijs in dat vak was begonnen te geven.

Evenals in vorige jaren werd op de lessen voor het lijntekenen onderricht gegeven in het bouwkundig en machine teekenen, terwijl tevens het uitwerken van kleine projecten aan de leerlingen werd opgedragen.

Het verdient bijzondere vermelding, dat de Heer COUVÉE, ten einde hun te ontmoeten te komen, die het examen van opzichter bij den waterstaat of van landmeter wenschten te doen, ook nog, buiten de hem opgedragen taak, geheel vrijwillig onderricht gaf in de landmeetkunde, zoo theoretisch als practisch, het laatste Zondag 's morgens.

De lessen werden over het algemeen geregeld bezocht.

2. Leerlingen.

a. Aantal.

Het aantal leerlingen was bij den aanvang der verschillende kwartalen van dit verslagjaar, als volgt:

op 1 ^o Januari.....	72
» 1 ^o April.....	68
» 1 ^o Juli.....	64
» 1 ^o October.....	76
onder ultimo December.....	73

b. Vermeerdering.

Van bovenbedoelde op ultimo December aanwezige 73 leerlingen waren 46 nieuw ingeschreven.

Van de overigen woonden 14 de lessen voor de tweede, 5 voor de derde, 6 voor de vierde en 2 voor de vijfde maal bij.

Blijkt hieruit, dat het aantal voor de tweede maal ingeschreven leerlingen betrekkelijk geringer is dan dat van hen, die reeds meerdere malen werden ingeschreven, het is niet moeielijk de verklaring daarvan te geven.

Vele leerlingen, die niet door de omstandigheden gedwongen worden *Soerabaja* te verlaten, blijven de burgeravondschool bezoeken, ook na het bekomen van het getuigschrift. Zij doen dit om te onderhouden wat zij geleerd hebben voor het examen, dat zij wenschen af te leggen, wanneer zij den daartoe vereischten leeftijd zullen hebben bereikt. Andere leerlingen daarentegen, die gaarne den tweejarigen cursus zouden doorloopen, zien zich genoodzaakt hiervan af te zien, hetzij wegens overplaatsing, hetzij doordat zij elders eene betrekking hebben aangenomen. Zoo werden bijv. in het verslagjaar verschillende leerlingen, bij de staatsspoorwegen in dienst, naar de binnenlanden overgeplaatst. Voor de leerlingen, die de lessen in het boekhouden volgen, geldt nog de opmerking, dat velen hunner het geleerde in de 1^e klasse voor hun doel voldoende achten en daarom den volledige cursus niet doorloopen.

c. Indeeling.

Het aantal leerlingen was op ultimo December 1884 in de beide studie jaren, voor de verschillende leervakken op de volgende wijze verdeeld:

Rekenkunde	27	1 ^e studiejaar,	19	2 ^e studiejaar; te zamen	46
Stel- en meetkunde	18	»	18	»	36
Natuur- en scheikunde	19	»	15	»	34
Lijntekenen	27	»	6	»	33
Handteekenen	25	»	9	»	34
Boekhouden	24	»	4	»	28

Onder de leerlingen in het boekhouden bevond zich geen enkel ambachtsman, wel een Chinees, die tevens leerling was in de 1^e klasse der hogere burgerschool.

d. Aard der gekozen bestemming.

Van de leerlingen bekwaamden zich:

6 voor opzichter bij den waterstaat,
 25 » machinist,
 1 » teekenaar,
 5 » telegrafist,
 4 » landmeter,
 26 » boekhouder; terwijl
 6 hunner nog geen bepaalde bestemming hadden gekozen.

Van de 73 leerlingen hadden 50 reeds eene betrekking, nl:

8 bij de staatsspoorwegen,
 5 » den artillerie-constructiewinkel,
 6 » het marine-etablissement,
 7 » » marine-stoomwezen,
 1 » den waterstaat,
 5 » » post- en telegraafdienst,
 6 als klerken op gouvernements bureaux,
 8 » » » handelskantoren,
 5 bij de particuliere industrie,
 1 als procuratiehouder op een handelskantoor.

e. Leeftijd.

Bij hunne aangifte hadden:

8 leerlingen den leeftijd van 14 jaren bereikt;
 11 » » » » 15 » »
 18 » » » » 16 » »
 15 » » » » 17 » »
 10 » » » » 18 » »
 5 » » » » 19 » »
 5 » » » » 20 » »
 1 » » » » 21 » »
 1 » » » » 23 » »
 1 » » » » 24 » »
 1 » » » » 28 » »
 1 » » » » 46 » »

De gemiddelde leeftijd was dus ± 16.85 jaar, zijnde iets lager dan het vorige jaar. Bij de berekening hiervan is de leeftijd van den 46jarigen leerling, als te veel van het gemiddeld cijfer afwijkende, niet in aanmerking genomen.

f. Eischen voor de toelating.

De leerlingen, die tot de school werden toegelaten, waren voorzien van een bewijs van voldoende afgelegd klein-ambtenaarsexamen, of een getuigschrift van met vrucht genoten lager onderwijs. Vier hunner waren tevens leerlingen der hogere burgerschool.

g. Gemaakte vorderingen.

Van het 1^e tot het 2^e studiejaar werden bevorderd:

voor de rekenkunde.....	8 leerlingen	
» » stel- en meetkunde.....	10	»
» » natuurkunde.....	5	»
» het lijntekenen.....	5	»
» » handteekenen.....	12	»
» » boekhouden.....	7	»

h. Resultaten van het onderwijs.

Getuigschriften van met vrucht doorloopen tweejarigen cursus werden toegekend:

voor de rekenkunde	aan	6 leerlingen,
» » stel- en meetkunde »	8	»
» » natuurkunde »	8	»
» het lijntekenen »	2	»
» » handteekenen »	2	»
» » boekhouden »	2	»

Vóór het eind van den laatstafgelopen cursus vertrokken verschillende leerlingen naar elders, die, waren zij tot aan de groote vakantie gebleven, een getuigschrift zouden hebben ontvangen of bevorderd zouden zijn geworden.

3. Bibliotheek en verzamelingen.

Behalve de verzameling van modellen voor het bouwkundig teekenonderwijs, werd gebruik gemaakt van de aan de hogere burgerschool aanwezige hulpmiddelen.

4. Meubilair.

De lampen in de voor het onderwijs in het teekenen gebezigde pendoppo werden gedeeltelijk vernieuwd.

5. Gebouwen.

De schoollokalen voldeden aan hunne bestemming; alleen in de pendoppo kon, bij hevigen wind, het teekenonderwijs niet goed gegeven worden.

B.

LAGER ONDERWIJS VOOR EUROPEANEN EN MET DEZEN GELIJKGESTELDEN.

§ 1.

Mededeelingen van algemeenen aard.

Het reglement op het lager onderwijs bleef onveranderd.

Daar gebleken was, dat het storten in 's lands kas der door de onderwijzers ontvangen schoolgelden niet overal regelmatig plaats had en dat de kwartaalverantwoordingen dier schoolgelden vaak te laat aan het departement werden ingediend, wat de contrôle daarop bemoeielijkte en het onderzoek er van vertraagde, noodigde de Directeur van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid bij zijne circulaire van 26 Januari 1884 n°. 1222 de plaatselijke schoolcommissiën uit, er op toe te zien, dat de ontvangen schoolgelden geregeld *maandelijks* in 's lands kas worden overgebracht en dat de driemaandelijksche verantwoordingen binnen ééne maand na het einde van elk kwartaal aan het departement worden verzonden.

Ten vervolge van zijne circulaire van 4 Februari 1882 n°. 1665 deelde de genoemde Directeur bij circulaire van 7 Juni 1884 n°. 7184 aan de plaatselijke schoolcommissiën als het bepaalde verlangen der Regeering mede, dat tot geene overplaatsing van ambtenaren worde besloten dan wanneer het dienstbelang zulks dringend vordert, en verzocht hij die commissiën alleen dan voorstellen tot overplaatsing van onderwijzers en onderwijzeressen te doen, wanneer die in het belang van het onderwijs onvermijdelijk noodig zijn.

Nog werd bij circulaire van meergemelden departementschef van 25 Augustus 1884 n°. 10801 voorgeschreven, dat voortaan alle bezen-

dingen van leermiddelen, prijzen enz. ten overstaan van een lid der betrokken plaatselijke schoolcommissie moeten worden ontpakt, dat bij eventueele reclames van deze behandeling in den geleidebrief bepaaldelijk melding moet worden gemaakt en daarbij alle inlichtingen, welke ter opheldering kunnen strekken, moeten worden gegeven. Dit voorschrift was noodig, omdat meermalen aanvragen van ten behoeve der scholen verstrekte artikelen bij het departement werden terugontvangen met de eenvoudige aantekening, dat eenig artikel niet was ontvangen, zonder toelichting of het pakket, waarin de artikelen besloten waren, al dan niet in geschonden toestand ontvangen was.

Eindelijk werden bij 's Directeurs circulaire van 23 October 1884 n°. 14272 eenige regelen voor de prijsuitdeelingen aan de openbare lagere scholen aangegeven ter vervanging van de regelen, vervat in de circulaire der voormalige hooftcommissie van onderwijs dd. 29 December 1866 n°. 8/195.

Het abonnement op de Indische kindercourant ten behoeve der openbare lagere scholen werd gestaakt.

Aan enkele scholen was het wederom noodig de lesuren voor eenigen tijd te wijzigen, wegens van ziekte of ontstentenis van het onderwijzend personeel.

§ 2.

Toezicht op het lager onderwijs.

Op eenige uitzonderingen na werden alle scholen door de inspecteurs bezocht.

Het toezicht door de plaatselijke schoolcommissiën uitgeoefend was veelal van weinig beteekenis.

In de maand Juli hielden de inspecteurs te *Batavia* eene bijeenkomst tot bespreking van de belangen van het onderwijs.

§ 3.

Akten van bekwaamheid tot het geven van onderwijs.

Voor het afleggen van examens tot het verkrijgen van deze akten werd te *Batavia*, *Semarang* en *Soerabaja* tweemaal, te *Padang*, *Fort de Kock*, *Amboina* en *Makassar* eenmaal gelegenheid gegeven.

Te *Makassar* maakte niemand van de gelegenheid gebruik.

De hierbij gevoegde tabel L^a. A bevat een vergelijkend overzicht van

den uitslag der op genoemde plaatsen in de beide laatste jaren afgenomen examens.

Op die tabel zijn niet medegeteld vier candidaten — één mannelijke en drie vrouwelijke — welke zich voor het afleggen van examens te *Batavia* hadden aangemeld, maar die niet zijn opgekomen.

De lessen aan de gouvernements-normaalschool te *Batavia* werden geregeld gegeven.

In het bestuur dier inrichting en in het onderwijzend personeel kwam geene verandering.

Op 1° Januari waren 19 leerlingen ingeschreven, waarvan:

4 gouvernements-onderwijzers,

12 » onderwijzeressen,

2 particuliere onderwijzers en

1 » onderwijzeres.

Van dezen werden in den loop van het jaar 6 afgeschreven.

2 gouvernements-onderwijzers, wegens het verkrijgen der hoofdkate,

4 (3 gouvernements-onderwijzeressen en 1 particuliere onderwijzer), wegens vertrek.

Daarentegen werden 5 nieuwe leerlingen toegelaten:

1 gouvernements-onderwijzer,

2 particuliere onderwijzers en

2 gouvernements-onderwijzeressen.

Alzoo waren onder ultimo December ingeschreven 18 leerlingen, waarvan:

3 onderwijzers in gouvernements-dienst,

11 onderwijzeressen in » »

3 particuliere onderwijzers en

1 » onderwijzeres.

Vele der te *Batavia* geplaatste hulponderwijzeressen maakten of in het geheel geen of een onvoldoend gebruik van de haar geschonken gelegenheid om zich door het bijwonen der lessen verder te bekwamen.

Het gebouw heeft reparatie noodig.

Het meubilair, de leermiddelen en de bibliotheek verkeerden over het algemeen in goeden staat.

De kosten der normaalschool bedroegen *f* 3046 tegen *f* 3048 in 1883.

§ 4.

Getal en aard der scholen.

Op ultimo December bedroeg het aantal openbare lagere scholen, blijkens staat L^a. B, 129, waarvan 22 uitsluitend voor meisjes.

Daar in den loop van het jaar noch nieuwe scholen geopend, noch bestaande scholen gesloten werden, zijn de opgegeven cijfers dezelfde als die in het vorige verslag vermeld werden.

Voor *Singkawang* (*Westkust van Borneo*) werd eene openbare lagere school toegestaan, maar voorshands is van de opening daarvan afgezien, omdat het aantal leerlingen weder is gedaald beneden het cijfer, dat in beginsel voor de oprichting eener school is aangenomen.

Om dezelfde reden is niet overgegaan tot opening der in vorige vermelde scholen, voor *Bocleleng* en *Sampang* toegestaan.

Het aantal bijzondere scholen bedroeg bij het einde van het jaar 17, dat is 3 minder dan een jaar te voren.

De bijzondere school van den Heer WELJHENKE te *Batavia*, die van den Heer DE ROOCK te *Buitenzorg* en die van den Heer NANNING te *Prigen* (*Pasoeroean*) werden in den loop van het jaar gesloten.

De bijzondere school van den Heer VAN HAM te *Garoet* genoot weder een subsidie van f 100 's maands uit 's lands kas.

Volgens opgaven, door de ambtenaren van het binnenlandsch bestuur verstrekt, bedroeg op ultimo December 1883 (opgaven van latere dagteekening zijn nog niet ontvangen) het aantal kinderen van Europeesche afkomst tusschen 6 en 14 jaren oud, die geen onderwijs genoten 1023 (dat is 176 minder dan een jaar te voren), waarvan op *Java* en *Madoera* 636 en in de Buitenbezittingen 367. Van de eerstbedoelde bevonden zich 319 op de gewestelijke en afdeelings-hoofdplaatsen of in den omtrek daarvan en 137 elders in het gewest. In de Buitenbezittingen waren die cijfers respectievelijk 278 en 89.

De namiddaglessen in het teekenen aan eenige openbare scholen te *Batavia*, *Semarang* en *Soerabaja* werden onder ultimo December respectievelijk door 18, 96 en 36 leerlingen of in het geheel door 150 leerlingen gevolgd, dat is 13 minder dan een jaar te voren.

Te *Soerabaja* en te *Makassar* werden bijzondere teekenscholen

geopend, die bij het einde van 1884 respectievelijk 14 en 13 leerlingen telden.

De volgende inrichtingen van onderwijs zijn op staat L^a. B niet vermeld:

A. de namiddagscholen:

- 1^e. van den Heer J. J. DE WEIJER te *Batavia*, met 38 leerlingen;
- 2^e. » » » J. L. REGENHARDT te *Meester-Cornelis*, met 21 leerlingen,
- 3^e. » » » W. VAN DER VEEN te *Buitenzorg*, met 5 leerlingen;
- 4^e. » » » C. BLUM te *Buitenzorg*. met 15 leerlingen;
- 5^e. » » » J. VERHEUL te *Semarang*, met 21 leerlingen;
- 6^e. » » » H. STOEL te *Semarang*, met 8 leerlingen;
- 7^e. » » » J. E. G. VAN LOOKEREN te *Semarang*, met 5 leerlingen;
- 8^e. van Mejuffrouw M. L. STEINBUCH te *Soerakarta*, met 10 leerlingen;
- 9^e. van de Heeren G. HEMMES en J. KNAAP te *Soerakarta*, met 14 leerlingen;
- 10^e. » » » J. VAN DER LOF en G. J. KERLEN te *Soerakarta*, met 13 leerlingen;
- 11^e. » » » C. WEGENAAR en A. VAN LIMBORGH te *Probolinggo*, met 12 leerlingen;
- 12^e. » » Vrijmetselaarsloge te *Makassar*, met 13 leerlingen;
- 13^e. » » Heeren R. SMIT en A. BLIJOET te *Amboina*, met 18 leerlingen;
- 14^e. van den Heer P. LAKEMAN te *Ternate*, met 15 leerlingen.

De sub 3^e, 4^e, 5^e, 11^e, 12^e, 13^e en 14^e genoemde namiddagscholen werden in 1884 geopend; daarentegen werden de in het vorige verslag vermelde namiddagscholen van de Heeren A. J. TEN BRINK en L. G. GERHARD, beide te *Samarang*, in den loop van het jaar gesloten.

De onder 12^e genoemde school, opgericht door de Vrijmetselaarsloge »Arbeid adelt» te *Makassar*, stelt zich ten doel minvermogen-

jongelieden, die de lagere school doorloopen hebben, in de gelegenheid te stellen voortgezet onderwijs te ontvangen.

Het onderwijs omvat: wiskunde, rechtlijnig en bouwkundig teekenen, de Fransche, de Engelsche taal en de vakken van het lager onderwijs; het wordt gegeven door 9 personen: 6 onderwijzers in gouvernement's dienst en 5 personen in het bezit der vergunning, bedoeld bij Staatsblad 1873 n°. 68.

Aan de overige namiddagscholen, bijna uitsluitend bezocht door leerlingen van openbare lagere scholen, bepaalde zich het onderwijs tot de vakken van het lager onderwijs; aan de onder 7^e genoemde school werd ooktweemaal 's weeks onderricht gegeven in handenarbeid naar de methode van CLAUSON KAAS.

De ambachtschool, verbonden aan het Verzorgingsgesticht te *Soerakarta*, telde op het einde van het jaar 4 leerlingen.

B. de gymnastiekscholen:

- 1^e. te *Semarang*, met 66 leerlingen van de hogere burgerschool aldaar en 80 leerlingen van lagere scholen;
- 2^e. te *Soerakarta*, met 80 leerlingen;
- 3^e. te *Djokjakarta*, met 63 leerlingen;
- 4^e. te *Salatiga*, met 21 leerlingen.

C. de gouvernementsschool te *Magelang*, voor christenkinderen van inlandsche militairen, afkomstig uit de residentieën *Amboina*, *Ternate*, *Menado* en *Timor*.

Deze telde op het einde van het jaar 18 leerlingen (15 jongens en 3 meisjes), waarvan 6 in de laagste, 11 in de middelste en 1 in de hoogste klasse.

21 leerlingen werden in den loop van het jaar, wegens vertrek, afgeschreven; geen van hen had alle vakken doorloopen.

Het gemiddeld schoolverzuim beliep 23 dagen per leerling.

Gelegenheid tot het ontvangen van voorbereidend (Fröbel-) onderwijs bestond:

te *Batavia*:

aan de school der Vereeniging tot het verschaffen van zoodanig onderwijs, hoofdzakelijk aan kinderen van minvermogenden, met 181 leerlingen (91 jongens en 90 meisjes);

aan die van Mevrouw de weduwe RIETZ, met 11 leerlingen (7 jongens en 4 meisjes);

aan voorbereidende klassen, verbonden aan de beide meisjesscholen der Zusters Ursulinen, met 159 leerlingen (58 jongens en 101 meisjes);

te *Semarang*:

aan de Fröbelschool der Vrijmetselaarsloge aldaar, met 85 leerlingen (40 jongens en 45 meisjes);

aan die van de Zusters Franciscanessen, met 54 leerlingen (26 jongens en 28 meisjes);

aan voorbereidende klassen van de Protestantsche en de Roomsche Katholieke weeshuisschool, te zamen met 51 leerlingen (24 jongens en 27 meisjes);

te *Tegal*:

aan eene in 1884 opgerichte Fröbelschool, met 20 leerlingen (10 jongens en 10 meisjes), welke gehouden wordt in een kosteloos afgestaan gedeelte van het lokaal der openbare lagere meisjesschool aldaar;

te *Soerabaja*:

aan twee Fröbelscholen, met 167 leerlingen;

te *Probolinggo*:

aan eene voorbereidende klasse, verbonden aan de bijzondere school van Mevrouw WIJSMAN, met 15 leerlingen;

te *Banda Neira*:

aan eene Fröbelschool, met 40 leerlingen.

Dit maakt een totaal van 781 kinderen, die onder ultimo December voorbereidend onderwijs ontvingen.

Voor de vier laatstgenoemde inrichtingen is geene splitsing der leerlingen in jongens en meisjes opgegeven.

Het plan tot opening eener voorbereidende school te *Salatiga*, waarvan in het vorige verslag melding werd gemaakt, is nog niet tot uitvoering gekomen.

§ 5.

Omvang en toestand van het onderwijs.

De omvang van het onderwijs bleef ongeveer dezelfde als in het vorige jaar.

Bij wijze van proef werd vergund de handwerken voor meisjes aan de gemengde school te *Pekalongan* te onderwijzen.

Aan verscheidene scholen waren geene leerlingen ver genoeg gevorderd om eene hoogste klasse te vormen.

De algemeene toestand van het onderwijs onderging geene noemenswaardige verandering. Aan sommige scholen had vooruitgang, aan andere achteruitgang plaats, in verband met de meer of minder gunstige omstandigheden, waaronder de scholen verkeerden. Afwezigheid, wegens ziekte, van onderwijzend personeel en leerlingen kwam weder herhaaldelijk voor en bracht stoornis in den geregelde gang van het onderwijs.

De gunstige gevolgen van het Fröbelonderwijs waren op verscheidene plaatsen merkbaar.

Slechts aan weinige scholen werden *alle* vakken van het lager onderwijs naar den eisch behandeld. Met eenige voorliefde werd van het rekenen werk gemaakt. De vorderingen in dat vak zijn aan de meisjesscholen in den regel geringer dan aan de gemengde scholen. Het omgekeerde geldt van de vorderingen in de Nederlandsche en de Fransche taal.

Het onderwijs in den zang liet meestal veel, soms alles te wenschen over.

§ 6.

Onderwijzend personeel.

Omtrent gedrag en dienstijver van de meeste onderwijzers en onderwijzeressen werd een gunstig getuigenis gegeven.

Niet zelden werd geklaagd over onbedrevenheid en lichaamszwakte van onderwijzeressen.

De onderwijzersverenigingen te *Batavia*, *Semarang* en *Soerabaja* bleven bestaan; die te *Batavia* en *Soerabaja* telden respectievelijk 19 en 17 leden; van die te *Semarang* is het ledental niet opgegeven.

In den staat L^a. C wordt een overzicht gegeven van het onderwijzend personeel der openbare en bijzondere lagere scholen op ultimo

December 1884, waaruit blijkt, dat dit was samengesteld als volgt:

a. aan de openbare lagere scholen:

107 hoofdonderwijzers (0) (*)

22 hoofdonderwijzeressen (0),

133 hulponderwijzers, (+ 10),

116 hulponderwijzeressen (+ 5),

1 mannelijke kweekeling (-1),

12 vrouwelijke kweekelingen (+ 2);

b. aan de bijzondere scholen:

8 hoofdonderwijzers (— 3),

9 hoofdonderwijzeressen (0),

11 hulponderwijzers (— 2),

41 hulponderwijzeressen (+ 2),

0 mannelijke kweekelingen (— 1),

5 vrouwelijke kweekelingen (— 3).

Uit den staat L^a. D blijkt verder, dat het onderwijzend personeel aan de openbare lagere scholen, met inbegrip van hen, die met verlof of op wachtgeld waren, op het einde van 1884 bestond uit:

65 onderwijzers der eerste klasse,

123 „ „ tweede „

§1 „ „ derde „ met akte van bekwaamheid als
hoofdonderwijzer;

42 onderwijzers der derde klasse, met akte van bekwaamheid als hulponderwijzer;

11 onderwijzeressen der eerste klasse,

29 » » tweede »

5 » » derde » met akte van bekwaamheid
als hoofdonderwijzeres;

111 onderwijzeressen der derde klasse, met akte van bekwaamheid
als hulponderwijzeres.

Bovendien waren nog aan verschillende scholen 8 hulponderwijzers zonder bezoldiging werkzaam.

Ook de hierboven sub *a* opgegeven kweekelingen genoten geene bezoldiging.

(*) De cijfers tusschen haakjes geven het verschil met 1883 aan.

Het geheele onderwijzend personeel bestond dus — de onbezoldigden niet medegeteld — uit 437 personen:

281 onderwijzers, waarvan 259 of 85 % in het bezit der hoofdakke,
156 onderwijzeressen, waarvan slechts 45 of 29 % in het bezit der hoofdakke.

Een jaar te voren waren deze cijfers totaal 422:

270 onderwijzers, waarvan 85½ % in het bezit der hoofdakke,
152 onderwijzeressen, waarvan 26 % in het bezit der hoofdakke.

In den staat L^a. E, waaruit het volgende overzicht is getrokken, zijn de mutatiën van het onderwijzend personeel uitvoerig vermeld.

a.	1 hoofdonderwijzer, 4 hulponderwijzers, 1 hulponderwijzeres }	overleden,
b.	1 hoofdonderwijzer, 1 hulponderwijzers, 10 hulponderwijzeressen, 1 hulponderwijzeres }	werden eervol uit 's lands dienst ontslagen,
c.	6 hulponderwijzeressen	werden eervol van hunne tijdelijke opdracht ontheven,
d.	1 hulponderwijzer	werd geplaatst bij het middelbaar onderwijs,
e.	11 hoofdonderwijzers, 5 hulponderwijzers, en 5 hulponderwijzeressen }	vertrokken met verlof naar <i>Europa</i> ,
f.	8 hoofdonderwijzers, 5 hulponderwijzers en 2 hulponderwijzeressen }	werden na terugkeer van verlof weder in dienst gesteld (één hoofdonderwijzer bij het inlandsch onderwijs gedetacheerd),
g.	16 onderwijzers en 21 onderwijzeressen }	traden in dienst bij het openbaar lager onderwijs.

Uit de vergelijking van dezen staat met staat L^a. E in het verslag van 1883 blijkt voor de aangegeven rubrieken:

a. eene vermindering van 1,

b. » » » » 4,

- c. eene vermeerdering van 4,
- d. bleef gelijk,
- e. eene vermeerdering van 4,
- f. " " " 5,
- g. " vermindering " 5.

§ 7.

Getal en aard der leerlingen.

De staten L^a. F, G en H bevatten een overzicht van het aantal, den ouderdom en het geslacht der kinderen van Europeanen en met dezen gelijkgestelden, die op ultimo December 1884 de lagere scholen bezochten.

Het aantal der bedoelde leerlingen aan de openbare scholen bedroeg op dat tijdstip volgens staat L^a. F 9215 (5109 jongens en 5104 meisjes) dat is 561 (187 jongens en 174 meisjes) meer dan in 1885.

Eene gelijke opgave voor de bijzondere scholen wordt aangetroffen in staat L^a. G. Deze werden bezocht door 1842 leerlingen (560 jongens en 1282 meisjes, dat is 121 (45 jongens en 76 meisjes) meer dan in 1885.

Staat L^a. H geeft eene samentrekking van de staten F en G. Daaruit blijkt, dat het totaal aantal kinderen van Europeesche afkomst op alle lagere scholen te zamen 11055 (5669 jongens en 5386 meisjes) bedroeg, of 482 meer dan in 1885. (252 jongens en 250 meisjes).

De staten L^a. en K bevatten voor elke school in het bijzonder — L^a. I voor de openbare en L^a. K voor de bijzondere scholen — opgaven van onderwijzend personeel en leerlingen onder ultimo December 1884.

Aan de openbare scholen werd door 378 personen, de kweekelingen niet medegerekend, onderwijs gegeven aan 10126 leerlingen, dat is gemiddeld één onderwijzer op 26,8 leerlingen; in 1885 was deze verhouding 1 op 26,7.

Onder het aantal leerlingen kwamen 913 kinderen van Inlanders en Vreemde Oosterlingen voor, namelijk:

256 Inlandsche Christenen, (189 jongens en 67 meisjes),
 399 Inlanders, niet-Christenen, (380 jongens en 19 meisjes),
 258 Vreemde Oosterlingen, (252 jongens en 6 meisjes).

Op het einde van 1883 bedroeg het getal Inlanders en Vreemde Oosterlingen 847, dat is dus 66 minder dan in 1884.

Het aantal niet-betalende leerlingen bedroeg 4545 of 44,8 percent van het geheele aantal leerlingen; deze verhouding is dezelfde als die in 1883.

Naar hunne vorderingen waren de leerlingen over de verschillende klassen verdeeld als volgt:

5180 in de laagste klasse,
 3838 in de middelste klasse en
 1088 in de hoogste klasse,

zijnde respectievelijk 270, 156 en 1 meer dan in 1883

Het schoolverzuim bedroeg evenveel als in de beide vorige jaren, namelijk gemiddeld 25 dagen per leerling. Het hoogste verzuim — 52 dagen per leerling — kwam voor te *Bangil*.

475 leerlingen verlieten de school, na alle klassen doorloopen te hebben en 3756 om verschillende andere redenen. In 1883 waren deze cijfers 401 en 3760.

Blijkens staat L^a. K werd aan de bijzondere scholen door 69 personen, de kweekelingen niet medegerekend, onderwijs gegeven aan 1878 leerlingen, dat is gemiddeld één onderwijzer op 27 leerlingen, tegen één onderwijzer op 24,6 leerlingen in het vorige jaar.

Het getal Inlanders en vreemde Oosterlingen bedroeg 36:

30 Inlanders, niet-Christenen, (26 jongens en 4 meisjes),
 6 Vreemde Oosterlingen (jongens).

Op het einde van 1883 was het aantal niet-Europeesche leerlingen aan de bijzondere scholen 51, dus 15 meer dan in 1884.

De verdeeling der leerlingen over de klassen was als volgt:

801 in de laagste klasse,
 695 in de middelste klasse, en
 382 in de hoogste klasse,

of respectievelijk 4, 87 en 15 meer dan in 1883.

De opgaven betreffende het schoolverzuim en de aantallen leerlingen, die de scholen verlieten, zijn wederom onvolledig.

§ 8.

Onderwijzerswoningen, schoollokalen, schoolmeubelen en leermiddelen, schoolbibliotheken.

Nieuwe schoolgebouwen werden opgericht te *Soekaboemi*, te *Djogjakarta* en te *Boelekomba*.

Het schoolmeubilair en de leermiddelen lieten over het algemeen weinig te wenschen over.

Van de inrichting der bijzondere scholen kan hetzelfde gezegd worden als in het vorige verslag.

De schoolbibliotheken werden onderhouden en uitgebreid.

Op ultimo December 1884 waren aan 98 openbare scholen bibliotheken verbonden, te zamen 20515 werkjes bevattende, dat is 7 bibliotheken en 5171 werkjes meer dan op het einde van 1883.

Uitgaven en ontvangsten van het openbaar lager onderwijs in Nederlandsch-Indië gedurende 1884.

JAREN.	U I T G A V E N.	ONTVANGSTEN.	VERSCHIL.	AANTAL LEERLINGEN.	GEMIDDELDE KOSTEN PER LEERLING.	OPMERKINGEN.
1884	Aan traktementen, reiskosten enz. der inspecteurs..... f 36696 — „ indemniteit voor schrijfloonen aan de plaatselijke schoolcommissien. „ 2860 — „ traktementen en toelagen van onderwijzers, onderwijzeressen en bedienden..... „ 4086116 — „ aandeelen der onderwijzers en onderwijzeressen in de schoolgelden „ 20049 — „ boeken, schoolbehoeften, meubilair, enz. „ 54979 — „ opleiding van onderwijzers..... „ 5046 — „ subsidies aan particuliere Europeesche scholen..... „ 4200 — „ onderhoud der gebouwen, vernieuwingen en nieuwe werken..... „ 61084 — „ lokaalhuur..... „ 52075 — „ huishuur-indemniteit aan onderwijzers en onderwijzeressen.... „ 277660 — Totaal..... f 1595765 —	f 205385 — „ 184616 — f 20769 — f 56727 —	— — — f 56727 —	10126 9699 427 f —	f 157 50 „ 149 19 — f — 11 89	
1885	Aan gezamenlijke uitgaven..... „ 1651725 — Meer { in 1884 f 55958 — Minder {					

SOORT DER AKTEN VAN BEKWAAMHEID.																		Aanmerkingen.

I^a. B.

Getal en aard der scholen in Nederlandsch-Indië onder ultimo
December 1884.

GEWESTEN.	Openbare scholen.			Gesubsidiëerde bijzondere scholen.			Niet gesubsidiëerde bijzondere scholen.			TOTAAL.		
	Gewoon lager onderwys.	Meer uitgebreid lager onderwys.	TOTAAL.	Gewoon lager onderwys.	Meer uitgebreid lager onderwys.	TOTAAL.	Gewoon lager onderwys.	Meer uitgebreid lager onderwys.	TOTAAL.	Gewoon lager onderwys.	Meer uitgebreid lager onderwys.	TOTAAL.
Bantam.....	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Batavia.....	14	»	14	»	»	»	»	4	4	14	4	18
Krawang.....	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Preanger-Regentschappen.....	3	»	3	1	»	1	»	»	»	4	»	4
Cheribon.....	3	»	3	»	»	»	»	»	»	3	»	3
Tegal.....	2	»	2	»	»	»	1	»	1	3	»	3
Pekalongan.....	2	»	2	»	»	»	»	»	»	2	»	2
Semarang.....	13	»	13	»	»	»	3	1	4	16	1	17
Japara.....	3	»	3	»	»	»	»	»	»	3	»	3
Rembang.....	3	»	3	»	»	»	»	»	»	3	»	3
Soerabaja.....	11	»	11	»	»	»	»	4	4	11	4	15
Paseroean.....	3	»	3	»	»	»	»	»	»	5	»	5
Probolinggo.....	3	»	3	»	»	»	»	1	1	3	1	4
Besoeki.....	4	»	4	»	»	»	»	»	»	4	»	4
Banjoemas.....	4	»	4	»	»	»	»	»	»	4	»	4
Bagelen.....	4	»	4	»	»	»	»	1	1	4	1	5
Kadoe.....	2	»	2	»	»	»	»	»	»	2	»	2
Djakakarta.....	5	»	5	»	»	»	»	»	»	5	»	5
Soerakarta.....	6	»	6	»	»	»	»	»	»	6	»	6
Madioen.....	3	»	3	»	»	»	»	»	»	5	»	5
Kediri.....	4	»	4	»	»	»	»	»	»	4	»	4
Madoera.....	3	»	3	»	»	»	»	»	»	3	»	3
Atjeh en Onderhoorigheden.....	2	»	2	»	»	»	»	»	»	2	»	2
Sumatra's Westkust.....	7	»	7	»	»	»	»	1	1	7	1	8
Benkoelen.....	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Palembang.....	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Lampongsche Districten.....	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
Banka.....	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Rionw en Onderhoorigheden.....	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Westerafdeeling van Borneo.....	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Transporteere.....	111	»	111	1	»	1	4	12	16	116	12	128

GEWESTEN.	Openbare scholen.			Gesubsidieerde bijzondere scholen.			Niet gesubsidieerde bijzondere scholen.			TOTAAL.		
	Gewoon lager onderwijs.	Meer uitgebreid lager onderwijs.	TOTAAL.	Gewoon lager onderwijs.	Meer uitgebreid lager onderwijs.	TOTAAL.	Gewoon lager onderwijs.	Meer uitgebreid lager onderwijs.	TOTAAL.	Gewoon lager onderwijs.	Meer uitgebreid lager onderwijs.	TOTAAL.
Per transport.....	111	»	111	1	»	1	4	12	16	116	12	128
Z. en O. afdeeling van Borneo.....	2	»	2	»	»	»	»	»	»	2	»	2
Bali en Lombok.....	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
Celebes en Onderhoorigheden.....	6	»	6	»	»	»	»	»	»	6	»	6
Menado.....	4	»	4	»	»	»	»	»	»	4	»	4
Amboina.....	4	»	4	»	»	»	»	»	»	4	»	4
Ternate.....	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Timor.....	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
TOTAAL IN 1884.....	129	»	129	1	»	1	4	12	16	134	12	146
» » 1883.....	129	»	129	1	»	1	5	14	19	135	14	149
Vermeerdering.....	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
Vermindering.....	»	»	»	»	»	»	1	2	3	1	2	3

L. C.

Onderwijzend personeel bij de lagere scholen in Nederlandsch-Indië onder
ultimo December 1884.

GEWESTEN.	Bij de openbare scholen.					Bij de bijzondere scholen.					Bij alle lagere scholen.					AANMERKINGEN.
	Hoofdonderwijzers.	Hulpouderwijzers.	Kweekelingen (mannelijke).	Hoofdonderwijzeressen.	Hulpouderwijzeressen.	Kweekelingen (vrouwelijke).	Hoofdonderwijzers.	Hulpouderwijzers.	Kweekelingen (mannelijke).	Hoofdonderwijzeressen.	Hulpouderwijzeressen.	Kweekelingen (vrouwelijke).	Hoofdonderwijzers.	Hulpouderwijzers.	Kweekelingen (mannelijke).	
Bantam.....	1	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	1	»	»
Batavia.....	10	16	»	4	29	4	2	5	»	2	22	»	12	21	»	6 51 4
Krawang.....	1	»	»	»	1	»	»	»	»	»	»	»	1	»	»	1 »
Preanger-Regentschappen...	3	1	»	»	4	»	1	»	»	»	»	»	4	1	»	4 »
Cheribon.....	2	3	»	1	1	»	»	»	»	»	»	»	2	3	»	1 1 »
Tegal.....	1	1	»	1	2	»	1	»	»	»	»	»	2	1	»	1 2 »
Pekalongan.....	2	1	»	»	1	»	»	»	»	»	»	»	2	1	»	1 »
Samarang.....	10	16	»	3	16	1	2	1	»	2	10	4	12	17	»	5 26 5
Japara.....	3	3	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	3	3	»	» »
Rembang.....	3	3	»	»	1	»	»	»	»	»	»	»	3	3	»	1 »
Soerabaja.....	9	14	»	2	16	2	2	5	»	2	9	»	11	19	»	4 25 2
Paseroean.....	3	5	1	2	5	»	»	»	»	»	»	»	3	5	1	2 5 »
Probolinggo.....	2	2	»	1	2	»	»	»	»	1	»	1	2	2	»	2 2 1
Besoekei.....	4	3	»	»	1	»	»	»	»	»	»	»	4	3	»	1 »
Banjoemas.....	4	3	»	»	1	»	»	»	»	»	»	»	4	3	»	1 »
Bagelen.....	4	8	»	»	1	»	»	»	»	1	»	»	4	8	»	1 1 »
Kadoe.....	1	1	»	1	2	»	»	»	»	»	»	»	1	1	»	1 2 »
Djokjakarta.....	2	7	»	1	4	»	»	»	»	»	»	»	2	7	»	1 4 »
Soerakarta.....	5	5	»	1	7	»	»	»	»	»	»	»	5	5	»	1 7 »
Madioen.....	3	2	»	»	1	»	»	»	»	»	»	»	3	2	»	1 »
Kediri.....	4	3	»	»	3	»	»	»	»	»	»	»	4	3	»	3 »
Madoera.....	3	2	»	»	2	»	»	»	»	»	»	»	3	2	»	2 »
Atjeh en Onderhoorigheden.	2	2	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	2	2	»	» »
Transporteere.....	82	102	1	17	100	7	8	11	»	8	41	5	90	113	1	25 141 12

GEWESTEN.	Bij de openbare scholen.						Bij de bijzondere scholen.						Bij alle lagere scholen.						AANMERKINGEN.
	Hoofdonderwijzers.	Hulponderwijzers.	Kweekelingen. (mannelijke).	Hoofdonderwijzeressen.	Hulponderwijzeressen.	Kweekelingen (vrouwelijke).	Hoofdonderwijzers.	Hulponderwijzers.	Kweekelingen (mannelijke).	Hoofdonderwijzeressen.	Hulponderwijzeressen.	Kweekelingen (vrouwelijke).	Hoofdonderwijzers.	Hulponderwijzers.	Kweekelingen (mannelijke).	Hoofdonderwijzeressen.	Hulponderwijzeressen.	Kweekelingen (vrouwelijke).	
Per transport.....	82	102	1	17	100	7	8	11	»	8	41	5	90	115	1	25	141	12	
Sumatra's Westkust.....	6	6	»	1	4	1	»	»	»	1	»	»	6	6	»	2	4	1	
Benkoelen.....	1	»	»	»	1	»	»	»	»	»	»	»	1	»	»	»	1	»	
Palembang.....	1	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	1	»	»	»	»	
Lampongsche Districten...	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	
Banka.....	1	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	1	»	»	»	»	
Riouw.....	1	»	»	»	1	»	»	»	»	»	»	»	1	»	»	»	1	»	
Westerafdeeling van Borneo.	1	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	1	»	»	»	»	
Zuider en Oosterafdeeling van Borneo.....	1	2	»	1	2	1	»	»	»	»	»	»	1	2	»	1	2	1	
Bali en Lombok.....	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	
Celebes en Onderhoorigheden.	5	7	»	1	5	3	»	»	»	»	»	»	5	7	»	1	3	5	
Menado.....	3	3	»	1	3	»	»	»	»	»	»	»	3	3	»	1	3	»	
Amboina.....	3	7	»	1	2	»	»	»	»	»	»	»	3	7	»	1	2	»	
Ternate.....	1	2	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	2	»	»	»	»	
Timor.....	1	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	1	»	»	»	»	
Totaal in 1884.....	107	133	1	22	116	12	8	11	»	9	41	5	115	144	1	31	157	17	
» » 1883.....	107	123	2	22	111	10	11	13	1	9	39	8	118	136	3	31	150	18	
Vermeerdering.....	»	10	»	»	5	2	»	»	»	»	2	»	»	8	»	»	7	»	
Vermindering.....	»	»	1	»	»	»	3	2	1	»	»	3	3	»	2	»	»	1	

L^e. D.

Nominatieve staat der inspecteurs, onderwijzers, onderwijzeressen en kweekelingen
bij het openbaar lager onderwijs in Nederlandsch-Indië
onder ultimo December 1884.

DOORLOOPENDE NUMMER.	N A M E N.	B E T R E K K I N G.	DATUM VAN BENOEMING.
-------------------------	------------	----------------------	----------------------------

Inspecteurs.

1	W. Van der Lee.	Inspecteur in de 1 ^e afdeeling.	4 Jan. 1877
2	J. M. Rosskopf.	» » » 2 ^e »	6 Mei 1880
3	H. Meijll.	» » » 3 ^e »	2 Feb. 1877

Onderwijzers der 1^e klasse.

1	A. De Bruijn Mz.	Hoofdonderw. 2 ^e school Batavia.	14 Jan. 1878
2	J. J. De Weijer.	» 1 ^e » A Batavia.	14 » »
3	J. C. Tamson.	» 3 ^e » »	11 Feb. 1876
4	J. A. Bakhoven.	» 4 ^e school Batavia.	19 Sept. 1877
5	J. F. W. Winterberg.	» » Rembang.	3 Maart 1885
6	W. H. Heijtmann.	» » Magelang.	10 Dec. 1880
7	E. Asbeck Brusse.	» » Poerworedjo.	7 Juli 1881
8	R. Burg.	» 5 ^e » Soerabaja.	22 April 1875
9	J. A. Olt.	» 4 ^e » »	16 Oct. 1884
10	J. L. Regenhart.	» » Mr.-Cornelis.	29 Jan. 1878
11	H. R. A. Vechtman.	» » Cheribon.	16 Aug. 1884
12	N. Stark.	» 1 ^e » Padang.	19 Nov. »
13	D. M. Kruseman.	Met verlof in Nederland.	
14	G. Koldewijn.	Hoofdonderw. 3 ^e school Soerabaja.	22 » 1885
15	J. J. Fontein.	» 1 ^e » B Batavia.	23 Dec. 1880
16	G. Van der Kaaden.	» » Gombong.	13 Juli 1885
17	A. C. Tjebbes.	» » Buitenzorg.	20 Juni 1885
18	J. Valk.	» 1 ^e » B Semarang.	17 » 1881
19	W. F. Den Broeder.	Met verlof in Nederland.	
20	A. Bommel.	Idem.	
21	J. C. Rikkers.	Hoofdonderw. 1 ^e school Djokjakarta	16 Jan. 1877

DOORLOOPEND NUMMER.	N A M E N.	B E T R E K K I N G.	DATUM VAN BENOEMING.
22	G. Lavell.	Hoofdonderw. 2 ^e school Padang.	27 Feb. 1884
23	W. F. G. L. Haanstra.	» 2 ^e » Makasser.	6 April 1880
24	D. G. Sigmond.	» 2 ^e » Semarang.	5 » »
25	D. C. J. Kool.	» 1 ^e » Makasser.	30 Sept. 1875
26	A. M. Van Schaik.	» 2 ^e » Soerakarta.	21 Mei 1885
27	L. Hovenkamp.	» » Malang.	1 Aug. »
28	J. J. Cleijpool.	» » Pekalongan.	14 Mei 1881
29	J. De Quant.	» » Bandoeng.	9 Oct. 1877
30	D. Feikema.	» 2 ^e » Soerabaja.	2 Dec. 1884
31	L. H. Kramer.	» 1 ^e school A Soerabaja.	16 Feb. 1881
32	H. B. H. Horsker.	» » Amboina.	17 Mei 1879
33	J. J. Looijé.	» » Neira.	22 Nov. 1885
34	K. J. Razelius.	» 1 ^e » B Soerabaja.	10 Oct. 1880
35	W. A. G. Bakker.	Met verlof in Nederland.	
36	R. Metelerkamp.	Idem.	
37	M. Ten Cate.	Hoofdonderw. 1 ^e school Salatiga.	10 Aug. 1878
38	L. Franken.	» 6 ^e » Batavia.	31 Oct 1883
39	C. Wegenaar.	» » Probolinggo.	3 April »
40	L. P. C. Roskott.	Met verlof in Nederland.	
41	H. J. Zuiderhoek.	Hoofdonderw. 2 ^e school Djokjakarta.	13 Oct. »
42	J. Van den Bos.	» » Ambarawa.	1 Maart 1879
43	F. J. Bosch.	» » Modjokerto.	7 Juni »
44	A. Den Hamer.	» 3 ^e » Semarang.	10 Nov. 1882
45	A. J. Bieshaar.	» » Madioen.	31 Aug. 1885
46	Th. J. C. Klaar.	» » Tegal.	31 Oct. »
47	B. Stoutjesdijk.	Met verlof in Nederland.	
48	H. W. Beck.	Hoofdonderw. school Kediri.	6 Jan. 1881
49	J. G. Theunissen.	Gedetacheerd b/h Inlandsch onderwijs.	
50	D. A. P. Kok.	Met verlof in Nederland.	
51	J. Dekker.	Idem.	
52	J. Ros.	Hoofdonderw. school Menado.	16 Feb. 1881
53	J. Van der Lof.	» 3 ^e » Soerakarta.	20 Jan. »
54	J. W. Van Leeuwen.	» 1 ^e » Kotta-Radja.	25 Aug. 1885
55	D. W. Lantermans.	» » Blitar	11 Feb. 1884

DOORLOOPENDE NUMMER.	N A M E N.	B E T R E K K I N G.	DATUM VAN BENOEMING.
56	H. Van Bergen.	Hoofdonderw. 2 ^e school Salatiga.	21 Sept 1881
57	J. Van Heek.	„ „ Bandjermasin.	3 Dec. „
58	J. Westerbeek.	„ „ Soemenep.	6 Jan. 1882
59	J. Kastelijn.	„ „ Ternate.	31 Aug. 1883
60	W. J. R. Zieck.	Met verlof in Nederland.	
61	J. G. Van der Heijden.	Hoofdonderw. school Pasoeroean.	16 „ 1884
62	G. Hemmes.	„ 1 ^e „ Soerakarta.	19 April 1882
63	J. Verheul.	„ 1 ^e „ A Semarang.	21 Dec. 1883
64	W. Meijer.	Gedetacheerd b/h Inlandsch onderwijs.	
65	L. G. Rertsch.	Idem.	

Onderwijzers der 2^e klasse.

1	L. E. Boijer.	Hoofdonderw. school Toebean.	28 April 1872
2	N. Laseur.	„ „ Amboina.	24 Dec. 1884
3	H. Spönhoff.	„ „ Patti.	14 Maart „
4	H. Goedhart.	„ „ Tjandi (Semarang)	7 Sept. 1881
5	H. G. P. Obdeijn.	w ^d . Hulponderw. „ Mr.-Cornelis.	31 Dec. 1884
6	P. Schippers.	Hoofdonderw. „ Toeloengagoeng.	4 Feb. 1879
7	W. F. Commerell.	„ „ Patjitan.	7 Sept. 1883
8	W. Teunissen.	1 ^e hulponderw. 2 ^e school Soerabaja.	15 Jan. „
9	J. F. Den Hollander.	Met verlof in Nederland.	
10	E. G. A. Taenzer.	Hoofdonderw. school Tondano.	11 Jan. 1877
11	J. W. Spekschot.	„ 5 ^e „ Batavia.	13 Juli 1883
12	J. Verschuil.	1 ^e hulponderw. 3 ^e „ „	26 Aug. 1881
13	J. Knaap.	1 ^e „ 1 ^e „ Soerakarta.	21 Maart 1882
14	J. Oostenbroek.	Hoofdonderw. „ Soekaboemi.	3 Aug. 1880
15	B. IJspeert.	1 ^e hulponderw. „ Madioen.	31 „ 1883
16	L. J. Idsinga.	Hoofdonderw. „ Pontianak.	14 Maart 1884
17	L. Van Leeuwen.	Met verlof in Nederland.	
18	G. Plantema.	Hoofdonderw. school Benkoelen.	12 Sept. 1883
19	P. Veen.	„ „ Wonosobo.	9 Feb. „
20	L. H. Verhoog.	1 ^e hulponderw. 1 ^e „ B Semarang.	6 Nov. „
21	A. M. Overeijnder.	Hoofdonderw. „ Bojolali.	3 Aug. 1881
22	G. J. Van Essel.	1 ^e hulponderw. 2 ^e „ Djokjakarta.	4 Maart „

DOORLOOPEND NUMMER.	N A M E N.	B E T R E K K I N G.	DATUM VAN BENOEMING.
23	J. Uhl.	Hoofdonderw. school Batang.	23 Mei 1883
24	C. G. Wemmerslager.	» » Koedoes.	9 Juni 1881
25	C. Van Duuren.	» » Bangil.	26 Feb. 1883
26	A. Van Moerkerken.	1 ^e hulponderw. » Neira.	11 Jan. 1879
27	W. J. Stok.	Hoofdonderw. » Saparoea.	10 Sept. 1884
28	H. S. Blekkink.	» » Bandjarnegara.	6 Maart »
29	B. Japikse.	» » Serang.	2 Oct. 1883
30	J. W. Te Kolsté.	» » Besoeki.	1 April 1878
31	C. Van der Wende.	1 ^e hulponderw. 2 ^e » Batavia.	16 April 1884
32	C. Prins.	Hoofdonderw. » Padang-Pandjang.	23 Aug. 1880
33	J. Kluiver.	Gedetacheerd b/h Inlandsch onderwijs.	
34	P. M. Heijmans.	Hoofdonderw. school Riouw.	29 Sept. »
35	L. J. Westrik.	» » Bonthain.	24 Dec. 1879
36	H. J. H. Bockmenten.	1 ^e hulponderw. » Bandjermasin.	23 Aug. 1876
37	H. Grondijs.	Hoofdonderw. » Grissee.	18 Maart 1884
38	J. W. H. Muller.	1 ^e hulponderw. 1 ^e » Batavia.	7 April 1884
39	J. A. J. Vorderman.	1 ^e » 3 ^e » Soerabaja.	29 » 1879
40	W. H. A. Van Meerkerk.	Hoofdonderw. » Poerwakarta	20 Jan. 1881
41	K. M. Hage.	1 ^e hulponderw. 1 ^e » B Batavia.	2 Oct. 1883
42	S. J. H. Van Merkom.	1 ^e » » Ambarawa.	29 Sept. 1880
43	J. Van der Woude.	Hoofdonderw. » Fort de Kock.	4 Juli 1881
44	P. Lakeman.	1 ^e hulponderw. » Ternate.	29 Oct. »
45	G. Brinks.	1 ^e » 6 ^e » Batavia.	8 Maart 1883
46	J. H. Damman.	Hoofdonderw. » Bangkalan.	8 » »
47	J. B. Kampschuur.	1 ^e hulponderw. » Bandoeng.	4 Juli 1881
48	H. H. Slangen.	Met verlof in Nederland.	
49	E. A. Reisig.	Hoofdonderw. school Kendal.	1 Sept. »
50	H. Volten.	» » Muntok.	3 Oct. 1878
51	G. Reeman.	1 ^e hulponderw. 1 ^e » B Soerabaja.	11 Juni 1881
52	A. J. Verbeek.	Hoofdonderw. » Pamekasan.	20 Juli 1882
53	H. F. Weehuizen.	1 ^e hulponderw. 2 ^e » Soerakarta.	24 » 1883
54	A. Schouten.	Met verlof in Nederland.	
55	P. Van Vlodrop.	1 ^e hulponderw. 4 ^e » Batavia.	28 April 1882
56	D. Vooren.	Gedetacheerd b/h Inlandsch onderwijs.	

DOORLOOPEND NUMMER.	N A M E N.	B E T R E K K I N G.	DATUM VAN BENOEMING.
57	E. A. Haitink v. d. Heijde.	Hoofdonderw. school Sidhoardjo.	31 Aug. 1883
58	A. Nuijsink.	1 ^e hulponderw. » Gombong.	3 Dec. »
59	P. A. Burger.	Met verlof in Nederland.	
60	H. P. F. Witkamp.	1 ^e hulponderw. school Poerworedjo.	28 Feb. 1881
61	M. P. Bogaard.	Hoofdonderw. » Tjandjoer.	16 April 1884
62	A. Baars Wzn.	1 ^e hulponderw. » Cheribon.	13 Oct. 1882
63	D. Harting Pzn.	1 ^e » 1 ^e » Salatiga.	1 Sept. 1881
64	G. Olierhoek.	Hoofdonderw. » Oenarang.	24 Dec. 1880
65	W. F. Fels.	» » Indramajoe.	29 April 1879
66	J. Veltens.	1 ^e hulponderw. » Pekalongan.	28 Aug. 1883
67	C. Stolp.	1 ^e » » Pasoeroean.	8 Juli 1880
68	H. Sonius.	Hoofdonderw. » Bodjonegoro.	26 Aug. 1879
69	F. J. Hanjoel.	Met verlof in Nederland.	
70	A. Boender.	1 ^e hulponderw. 1 ^e school A Semarang.	2 Dec. 1884
71	W. E. Endert.	Met verlof in Nederland.	
72	G. Adams.	Idem.	
73	H. Zeger de Beijl.	Hoofdonderw. school Bondowoso.	11 Oct. 1885
74	J. J. Cuijle.	1 ^e hulponderw. » Menado.	26 Feb. »
75	S. A. Van der Kolff.	Met verlof in Nederland.	
76	A. J. J. H. Van Riemsdijk.	Hoofdonderw. school Japara.	18 April 1884
77	W. P. Hillen.	» » Banjoewangi.	4 Maart 1881
78	J. J. A. Van Gogh.	» » Banjoemas.	24 Dec. 1879
79	S. Van Rijnbach.	1 ^e hulponderw. 1 ^e » Kotta Radja.	18 April 1884
80	J. Postma.	Hoofdonderw. school Padang-Sidempoean.	27 Feb. 1882
81	H. O. Van der Meij.	1 ^e hulponderw. 1 ^e school Padang.	19 April 1880
82	W. Van der Veen.	1 ^e » » Buitenzorg.	21 Mei »
83	A. Knoppert.	Hoofdonderw. » Poerholinggo.	22 Nov. 1882
84	C. W. Mulder.	Tijdelijk middelbaar onderwijs.	
85	W. H. Pieters.	1 ^e hulponderw. school Blitar.	18 Feb. 1884
86	A. Van Nieuwenhuijzen.	Hoofdonderw. » Gorontalo.	6 Jan. 1882
87	W. Nieuwenhuis.	1 ^e hulponderw. 4 ^e » Soerabaja.	18 Oct. 1880
88	J. F. Visser.	Hoofdonderw. » Klatten.	24 Sept. 1883
89	G. J. Kerlen.	1 ^e hulponderw. 3 ^e » Soerakarta.	20 Jan. 1881
90	H. F. Aukes.	1 ^e » 5 ^e » Soerabaja	11 » »

DOORLOOPENDE NUMMER.	N A M E N.	B E T R E K K I N G.	DATUM VAN BENOEMING.
91	W. Kooiman.	1 ^e hulponderw. school Mr.-Cornelis	27 Jan. 1881
92	J. Borgesius.	Hoofdonderw. » Ngawi.	22 April »
93	J. J. Werst.	» » Kraksaän.	11 Mei »
94	D. J. Pont.	Met verlof in Nederland.	
95	A. C. J. Fournier.	1 ^e hulponderw. school Tegal.	31 » 1883
96	M. Scheele.	Hoofdonderw. » Tjilatjap.	6 Maart 1884
97	J. Luitjes.	» 2 ^e » Kotta-Radja.	18 April »
98	T. Kromhout.	1 ^e hulponderw. 1 ^e » Makasser.	16 Juni 1881
99	H. D. J. Rijnenberg.	Hoofdonderw. » Boelecomba.	16 Sept. »
100	G. Tacoma.	1 ^e hulponderw. 2 ^e » Semarang.	27 Oct. 1884
101	J. L. Van der Made.	Gedetacheerd b/h Inlandsch onderwijs.	
102	H. C. De Vletter.	Met verlof in Nederland.	
103	M. H. Burger.	1 ^e hulponderw. school Magelang.	28 Aug. 1885
104	M. P. L. G. Hansen.	Hoofdonderw. » Palembang.	7 Feb. 1882
105	J. Van Leeuwen.	1 ^e hulponderw. 2 ^e » Salatiga.	27 Oct. 1884
106	W. Schuit.	1 ^e » » Kediri.	23 Mei 1883
107	D. A. Detmar.	1 ^e » 1 ^e » Djokdjakarta.	16 Aug. 1884
108	H. Van Bockel.	Hoofdonderw. » Ngandjoek.	14 Sept. 1883
109	H. Schaap.	1 ^e hulponderw. 1 ^e » A Soerabaja.	28 April 1882
110	G. Valk.	1 ^e » » Rembang.	16 Juni »
111	P. Backum Pastoor.	Hoofdonderw. » Keboemen.	16 » »
112	D. T. Visser.	1 ^e hulponderw. 2 ^e » Makasser.	16 » »
113	J. E. G. Van Lookeren.	1 ^e » 3 ^e » Semarang.	10 Aug. »
114	A. Roose.	1 ^e » » Soemenep.	10 » »
115	G. R. Le Bruijn.	Hoofdonderw. » Maros.	10 » »
116	A. Verdam.	1 ^e hulponderw. » Malang.	8 Maart 1883
117	C. J. F. Gaillard.	Hoofdonderw. » Sitoebondo.	21 Juli »
118	P. Koornstra.	» » Priaman.	12 Sept. »
119	P. F. H. Ockers.	» » Koepang.	14 » »
120	H. Voskuil.	1 ^e hulponderw. » Modjokerto.	18 Maart 1884
121	G. Bakker.	1 ^e » 2 ^e » Padang.	7 April »
122	H. Van Goor.	Hoofdonderw. » Onrust.	16 » »
123	A. Van Limborgh.	1 ^e hulponderw. » Probolinggo.	18 » »

DOORLOPEND NUMMER.	NAMEN.	BETREKKING.	DATUM VAN BENOEMING.
-----------------------	--------	-------------	----------------------------

Onderwijzers der 3^e klasse,

met akte van bekwaamheid als hoofdonderwijzer.

1	M. P. Van Lierop.	Met verlof in Nederland.	
2	F. H. Leroij.	Tijdelijk middelbaar onderwijs.	
3	L. Van der Est.	Idem.	
4	M. Wiessing.	Met verlof in Nederland.	
5	H. W. De Vriendt.	Idem.	
6	H. Stoel.	Hulponderw. 2 ^e school Tjandi.	24 Mei 1883
7	W. Van der Spek.	» » Amboina.	30 Aug. 1880
8	P. Ch. W. Bopp.	» » Wonosobo.	15 Nov. 1883
9	R. A. H. Thierbach.	» » Bonthain.	15 Aug. 1882
10	J. Kaptijn.	» » Koedoes.	21 Nov. »
11	J. Lammens.	» » Malang.	10 Mei 1883
12	A. J. Pontier.	» 2 ^e » Djokjakarta.	16 Jan. 1884.
13	L. Visser.	» » Kediri.	4 » »
14	G. B. Feekes.	» » Gombong.	23 Aug. 1883
15	A. Van der Kolff.	» » Modjokerto.	22 Juni 1882
16	Th. P. Rienstra.	» » Bodjonegoro.	4 Maart 1881
17	L. De Pagter.	» » Soemenep.	22 » 1884
18	J. B. Meerkerk.	Met verlof in Nederland.	
19	D. Koumans.	Hulponderw. school Muntok.	5 Jan. 1883
20	W. Grondijs.	» » Koepang.	6 » 1882
21	P. Prins.	» » Boelekombha.	12 » 1884
22	R. A. Schoonhoven.	» 1 ^e » B Samarang.	22 Juli 1882
23	R. Smit.	» » Amboina.	6 Jan. »
24	J. Poetsma.	» » Bangil.	16 Feb. 1884
25	S. Hermanides.	» » Poerworedjo.	25 » 1882
26	D. H. Van der Maaten.	» » Gombong.	3 Dec. 1883
27	H. H. Muntinghe.	» 1 ^e » Djokjakarta.	3 Juni 1882
28	E. Vogelzang.	» 2 ^e » »	1 Aug. »
29	J. Jaspers.	Gedetacheerd b/h Inlandsch onderwijs.	
30	F. J. Eijzenburger.	Hulponderw. 1 ^e school Salatiga.	19 Aug. 1884
31	O. Van Ganswijk.	» 2 ^e » Djokjakarta.	10 Oct. »
32	W. J. Gerards.	» 3 ^e » Soerakarta.	20 » »

Middelbaar en lager onderwijs voor Europeanen over 1884.

DOORLOOPENDE NUMMER.	N A M E N.	R E T R E K K I N G.	DATUM VAN BENOEMING.
33	B. G. Hogewind.	Hulponderw. school Ternnate.	4 Jan. 1884
34	M. De Haas.	Tijdelijk middelbaar onderwijs.	
35	J. Oudkerk.	Tijdelijk hulponderw. school Saparoea.	1 Dec. 1882
36	P. A. Biegman.	Hulponderw. 3 ^e school Semarang.	15 Nov. 1885
37	H. P. Enklaar.	Gedetacheerd b/h Inlandsch onderwijs.	
38	A. J. D. J. Jans.	Hulponderw. school Palembang.	20 Sept. "
39	J. I. F. Krügers.	" " Patti.	29 Nov. "
40	C. Blom.	" " Buitenzorg.	3 Dec. "
41	A. H. Gerard.	Hulponderw. " Madioen.	10 Mei 1884
42	M. Maassen.	" " Probolinggo.	28 Feb. "
43	A. W. Hoesen.	" " Fort de Kock.	27 Juni "
44	G. Gorter.	" 1 ^e " Djokjakarta.	25 April "
45	C. De Rooij.	" 1 ^e " A Soerabaja.	8 Juli "
46	W. Ruitenbeek.	" " Probolinggo.	24 " "
47	H. Van Strieland.	" 2 ^e " Salatiga.	19 Aug. "
48	E. Blok.	" " Neira.	16 Dec. 1882
49	A. Bijvoet.	" " Amboina.	28 Feb. 1884
50	Th. W. Roes.	" 1 ^e " A Batavia.	20 Sept. 1885
51	C. Van der Velde.	" " Indramajoe.	13 Aug. "

Onderwijzers der 3e klasse,

niet bezittende eene akte van bekwaamheid als hoofdonderwijzer.

1	L. A. De la Croix.	Hulponderw. 2 ^e school Semarang.	24 Mei 1885
2	L. Jollij.	" 5 ^e " Soerabaja.	11 Juni 1881
3	A. M. Le Cluse.	" " Bojolali.	24 Jan. 1884
4	Th. A. Den Daas.	" " Mr.-Cornelis.	16 Aug. "
5	H. Vanger.	Hulponderw. aan de sch. voor Inlandsche geneeskundigen te Weltevreden.	
6	H. W. Doeve.	Hulponderw. school Ambarawa.	10 " "
7	L. R. Reijckers.	" " Banjoewangi.	22 Dec. 1878
8	H. E. Böck.	Op wachtgeld.	
9	A. C. Kienitsz.	Hulponderw. school Bandjermasin.	12 Maart 1880
10	W. Rijst.	" " Besoeki.	11 Aug. 1881
11	D. Schoondermark.	Gedetacheerd b/h Inlandsch onderwijs.	

DOORLOOPENDE NUMMER.	N A M E N.	B E T R E K K I N G.	DATUM VAN BENOEMING.
12	W. Hiemstra.	Hulponderw. 1 ^e school Padang.	16 Juni 1882
13	H. W. De Beijl.	„ „ Serang.	17 Aug. „
14	A. J. H. M. De Smit.	Tijdelijk hulpond. school Bandjarnegara.	27 Juni 1882
15	D. K. N. Selier.	Hulponderw. school Cheribon.	12 Sept. 1883
16	W. L. Vogelesang.	„ 4 ^e „ Batavia	28 Feb. 1884
17	L. G. Gerhard.	Met verlof in Nederland.	
18	A. E. J. Roskott.	Hulponderw. school Toeban.	21 Mei 1883
19	L. Valk.	„ 1 ^e „ Makasser.	12 Aug. 1882
20	J. Boekstal.	„ „ Maros.	26 Juni 1884
21	Th. Luijtjes.	„ „ Fort de Kock.	19 Dec. 1884
22	L. C. Van de Woestijne.	„ 1 ^e „ A Batavia.	28 Feb. 1883
23	L. Strobant.	„ „ Japara.	7 Nov. 1882
24	E. F. Moll.	„ 2 ^e „ Makasser.	18 Maart 1884
25	L. W. F. J. Romans van Schaik.	„ „ Gorontalo.	10 Jan. 1883
26	H. H. Buijs.	„ „ Menado.	10 „ „
27	C. A. Van der Reest.	„ 1 ^e „ B Soerabaja.	17 Aug. „
28	F. W. Krüss.	„ 2 ^e „ Batavia.	15 Juni „
29	B. De Vries.	„ „ Gombong.	7 Juli „
30	T. F. Viersen.	„ „ Gombong.	7 „ „
31	P. Van de Steeg.	Tijd. „ „ Pontianak.	30 „ „
32	J. P. Van Ekris.	„ „ Tjilatjap.	7 Sept. „
33	D. De Boer.	„ „ Pasoeroean.	11 Feb. 1884.
34	J. Van Kwanegen, Azn.	„ 2 ^e „ Kotta Radja.	12 Maart „
35	C. Schüller.	Tijd. „ „ Sitobondo	20 „ „
36	M. J. Meijer.	„ „ Sidhoardjo.	18 „ „
37	J. T. Young.	Tijd. „ 1 ^e „ A Semarang.	22 April „
38	A. Le Clercq.	„ 4 ^e „ Soerabaja.	9 Oct. „
39	J. B. Wouda.	„ „ Grisee.	10 „ „
40	I. K. Sanders.	„ 2 ^e „ Padang.	10 Nov. „
41	H. J. Duijvelaar.	„ „ Kendal.	19 Dec. „
42	W. Voorthuijsen.	Wd. „ 4 ^e „ Batavia.	18 „ „

DOORLOOPENDE NUMMER.	N A M E N.	B E T R E K K I N G.	DATUM VAN BENOEMING.
-------------------------	------------	----------------------	----------------------------

Onderwijzeressen der 1^e klasse.

1	C. H. Verwohlt.	Hoofdonderw. meisjesschool Batavia.	20 Feb. 1879
2	M. L. Schäfer.	» » Padang.	2 April 1879
3	M. L. Steinbüch.	» » Soerakarta.	25 Juli »
4	B. A. H. Van Charldorp.	» 2 ^e » Batavia.	8 Aug. »
5	J. E. Van Oeveren, geb. Van Schaik.	Met verlof in Nederland.	
6	R. A. Krull.	Hoofdonderw. meisjesschool Djokjakarta.	8 Juli 1880
7	H. Sevensma.	» 2 ^e » Soerabaja.	22 Nov. 1881
8	E. C. Gossler.	Met verlof in Nederland.	
9	L. E. Meijer Cluwen.	Hoofdonderw. meisjesschool Semarang.	6 Maart 1882
10	W. A. P. De Bruijn Ouboter.	» » Salatiga.	2 Dec. 1884.
11	S. E. Géraud.	» 1 ^e » Soerabaja.	13 Sept. 1882,

Onderwijzeressen der 2e klasse.

1	M. M. E. C. Tijdeman.	1 ^e Hulponderw. meisjesschool Padang.	17 Juni 1884
2	N. G. L. Lambregts.	Hoofdonderw. » Makasser.	2 Dec. »
3	M. Nauta.	1 ^e hulponderw. » Soerakarta.	9 Oct. »
4	C. C. Van Geuns.	Met verlof in Nederland.	
5	A. C. A. Nieuwenhuijs.	Hoofdonderw. meisjesschool Menado.	4 Jan. »
6	D. P. Fol.	» » Ambarawa.	4 » »
7	A. E. Stolp, geb. Hock- stra.	» » Pasoeroean.	8 Juli 1880
8	E. A. Van der Meijden.	Met verlof in Nederland.	
9	M. F. Der Kinderen.	Hoofdonderw. meisjesschool Cheribon.	9 Oct. 1884
10	A. H. Janssen.	» » Mr.-Cornelis.	22 Nov. 1881
11	M. G. Meijer.	» » Tegal.	16 » 1883
12	M. Koopal.	Met verlof in Nederland.	
13	B. W. C. Gerlings.	Hoofdonderw. meisjesschool Neira.	17 Maart 1884
14	N. F. E. Filet.	Hoofdonderw. » Buitenzorg.	31 Dec. 1881
15	E. C. J. C. Graadt van Roggen.	1 ^e hulpond. 1 ^e » Soerabaja.	9 Oct. 1883
16	B. H. J. Scherer.	Met verlof in Nederland.	

DOORLOPEND NUMMER.	N A M E N.	B E T R E K K I N G.	DATUM VAN BENOEMING.
17	E. Van Loon.	Hoofdonderw. meisjesschool Malang.	9 Feb. 1882
18	C. G. Van Thielen.	Met verlof in Nederland.	
19	F. M. Ranneft.	Hoofdonderw. meisjesschool Magelang.	2 Aug. "
20	M. C. Van Ameijden van Duijn.	1 ^e hulponderw. 2 ^e " Batavia.	11 " "
21	A. Weits.	Hoofdonderw. " Probolinggo.	11 " "
22	E. C. Tak.	Met verlof in Nederland.	
23	C. H. A. Merz.	1 ^e hulponderw. 4 ^e meisjesschool Batavia.	50 April 1884
24	M. J. Van Lessen.	Hoofdonderw. " Bandjermasin	9 Oct. 1885
25	H. C. Sandt van Nooten.	Met verlof in Nederland.	
26	J. Boeglos.	1 ^e hulponderw. meisjesschool Semarang.	16 Nov.
27	J. J. C. Nagel, geb. Bouman.	1 ^e " " Djokjakarta.	50 April 1884
28	A. J. Rosskopf.	1 ^e " 2 ^e " Soerabaja.	50 " "
29	L. M. Janssen geb. An- deweg.	1 ^e " " Salatiga.	29 Dec. "

Hulponderwijzeressen

met akte van bekwaamheid als hoofdonderwijzeres.

1	T. Zijlstra.	Hulponderw. 1 ^e school A Batavia.	9 April 1884
2	P. A. M. Lange.	" 2 ^e meisjesschool Soerabaja.	9 Oct. "
3	M. P. Westenberg.	" 1 ^e school B Soerabaja.	18 April "
4	H. G. Kruseman.	" 1 ^e " Salatiga.	22 Maart "
5	L. W. Ovink.	" 1 ^e meisjesschool Batavia.	9 Mei "

Hulponderwijzeressen

niet bezittende eene akte van bekwaamheid als hoofdonderwijzeres.

1	M. J. Hellendoorn.	Hulponderw. 2 ^e school Batavia.	18 Aug. 1877
2	L. Heijneeman.	" meisjesschool Padang.	8 Nov. 1882
3	W. A. De Jong.	" 2 ^e " Batavia.	9 Mei 1881
4	A. P. Frolich.	Met verlof in Nederland.	
5	E. d'Ablaing.	Hulponderw. 2 ^e school Makasser.	4 Jan. "
6	C. L. Homburg.	" " Meuado.	4 " "
7	A. Immink.	" " Malang.	15 " "
8	A. M. Hoogenstraaten.	" meisjesschool Magelang.	13 Juli 1878
9	S. E. Wijnveldt.	" 5 ^e school Soerabaja.	19 Dec. 1879

DOORLOOPENDE NUMMER.	N A M E N	B E T R E K K I N G.	DATUM VAN BENOEMING.
10	E. M. Sexauer.	Hulponderw. 1 ^e school Soerakarta.	22 Nov. 1883
11	H. G. Smits.	» meisjesschool Salatiga.	10 Juni 1880
12	L. H. Beunis.	Met verlof in Nederland.	
13	M. A. L. Sibenius Trip.	Hulponderw. 3 ^e school Batavia.	24 Juni 1881
14	C. M. A. Van den Berg.	Met verlof in Nederland.	
15	A. W. H. S. Muller, geb. Kobold.	Hulponderw. 1 ^e school A Semarang.	22 Feb. 1882
16	E. A. Sacré.	» » Pasoeroean.	1 Mei 1883
17	H. Ch. Rosskopf.	» 1 ^e » B Semarang.	1 Sept. 1881
18	H. G. Nooij.	» 2 ^e » Soerabaja.	29 April 1884
19	W. P. L. De Roos.	» 1 ^e » Salatiga.	10 Oct. 1883
20	F. A. Heijnneman.	» 2 ^e » B Batavia.	30 Juni 1884
21	C. C. C. Gude.	» » Pasoeroean.	17 » 1881
22	M. L. Breijmann.	Met verlof in Nederland.	
23	H. M. Karsen.	Idem.	
24	J. Lagaunne.	Hulponderw. school Ngawi.	20 Oct. 1882
25	E. M. D. Gude.	» 1 ^e » Djokjakarta.	1 Aug. »
26	M. J. Bertling.	» meisjesschool Probolinggo.	15 Dec. 1881
27	C. E. Süverkröpp, geb. Arnold.	» school Bandjermasin.	17 Oct. 1882
28	A. V. Kalshoven.	» » Bondowoso.	18 Dec. 1884
29	J. A. F. Majjer.	» » Bandoeng.	10 Mei 1883
30	D. E. J. Van der Werf.	» 1 ^e » A Soerabaja.	9 Oct. 1884
31	C. B. Van Heuckelum.	» 1 ^e meisjesschool Batavia.	24 Maart »
32	S. A. Müller.	Met verlof in Nederland.	
33	J. E. M. Masthoff.	Hulponderw. school Banjoemas.	11 Juli 1881
34	C. A. G. Van Limborgh, geb. Berghuis.	Op wachtgeld.	
35	C. J. Kuipers.	Halpond. 1 ^e meisjesschool Soerabaja.	22 Nov. »
36	R. R. Kuipers.	» » Malang.	15 Jan. 1884
37	L. Ch. Slot.	» » Semarang	19 Maart 1884
38	J. J. W. Hageman.	» 4 ^e school Batavia.	11 Juni »
39	M. A. 's Graeuwen.	» 1 ^e meisjesschool »	14 April 1882
40	M. Burgdorffer.	» » Buitenzorg.	23 Jan. 1882

DOORLOOPEND NUMMER.	N A M E N.	B E T R E K K I N G.	DATUM VAN BENOEMING.
41	J. P. M. Kamerling.	Hulpouderw. 6 ^e school Batavia	15 Juni 1882
42	A. M. J. Vrendenberg.	„ meisjesschool Banda.	11 Dec. „
43	B. Vrendenberg.	„ school „	11 „ „
44	A. M. Bouwmeester.	Met verlof in Nederland.	
45	E. Joostensz.	Hulpouderw. 2 ^e school Batavia.	4 Mei 1885
46	M. M. Van der Bijl.	„ 1 ^e „ Makasser.	9 Aug. „
47	L. C. J. Van Renesse.	„ „ Probolinggo.	29 April 1884
48	J. J. Ankringa.	„ „ Pasoeroean.	11 Dec. 1882
49	Mevr. J. J. Everts, geb. Soeters.	„ „ Pamekasan.	16 Sept. „
50	J. P. S. B. Van Eersel.	Tijd. „ „ Ambarawa.	16 Mei „
51	F. M. Binnendijk.	„ „ Tegal.	16 Jan. 1884
52	H. Loreij	„ 2 ^e „ Soerakarta.	9 Mei 1885
53	E. C. Wagenaar.	„ 2 ^e „ Soerabaja.	29 Nov. „
54	M. A. W. Breijmann.	„ 1 ^e „ Padang.	10 Juli „
55	J. C. Cramer, geboren Dibbets.	„ „ Poerwakarta.	5 Jan. „
56	S. Wartena.	„ 5 ^e „ Soerabaja.	5 Mei 1884
57	E. C. Agerbeck.	„ 2 ^e „ Semarang.	26 April 1882
58	A. F. S. Kessler.	„ meisjesschool Buitenzorg.	5 Oct. 1885
59	A. M. T. Von Faber.	„ „ school Mr.-Cornelis.	21 Juli 1882
60	A. M. Roskopf.	„ 2 ^e „ Semarang.	15 Sept. 1885
61	C. A. Munk.	„ „ Soekaboemi.	9 Oct. „
62	D. A. Van Holst Pelle- kaan.	„ 5 ^e „ Soerabaja.	51 Aug. 1882
63	J. E. De Graaf.	„ „ Mr.-Cornelis.	15 Sept. „
64	A. W. Humme.	„ 1 ^e „ A Soerabaja.	27 Juni 1884
65	F. W. D. E. Scheltema	„ 1 ^e „ A Batavia.	19 Sept. „
66	Beduin.		
67	J. A. F. Zelle.	„ „ Magelang.	7 Nov. 1882
68	A. M. Swerver.	„ 4 ^e „ Batavia.	28 Feb. 1885
69	A. M. Smulders.	„ „ Padang.	27 Juni 1884
70	M. L. Visscher van Gaas- beek.	„ „ Soerakarta.	17 Maart „

DOORLOPEND NUMMER.	N A M E N.	B E T R E K K I N G.	DATUM VAN BENOEMING.
71	S. J. C. Bosscher.	Hulponderw. meisjesschool Djokjakarta.	4 Jan. 1883
72	A. M. Verhoeff.	" 2 ^e school Soerakarta.	19 Dec. 1884
73	M. C. Gauw.	" meisjesschool Buitenzorg.	24 Feb. 1883
74	J. W. Slot.	" " Semarang.	30 Jan. 1884
75	A. C. Collard.	" " Makasser.	6 " 1883
76	F. H. Buning.	" 1 ^e school A Semarang.	29 Feb. 1884
77	T. E. A. Van Bloemen Waanders.	" " Keboemen.	29 Nov. "
78	F. Bausch.	Tijd. " " Klatten.	24 Feb. 1883
79	H. E. Michaelis.	" " Bandoeng.	23 Oct. 1884
80	I. A. G. Arndt.	" " Tondano.	15 Aug. "
81	C. A. H. De Rooij.	" " " Toeloengagoeng.	25 April 1885
82	M. T. M. Vogelzang.	" " 3 ^e " Batavia.	1 Mei "
83	W. M. H. Okhuijsen.	" 1 ^e " B Soerabaja.	27 Juni 1884
84	M. J. A. De Boer.	" 1 ^e " A "	30 Dec. "
85	Th. C. E. Olivier.	" " Benkoelen.	19 " "
86	E. H. Van Steeden.	Met verlof in Nederland.	
87	C. Kilian.	Tijd. Hulpond. 1 ^e school B Semarang.	2 Sept. "
88	E. M. G. P. Versteegh.	" " meisjesschool Soerakarta.	17 Maart "
89	D. Haertlein.	" " 2 ^e " Batavia.	14 Juli 1883
90	J. H. Beukhof.	" school Tjiandjoer.	23 Oct. 1884
91	A. P. L. Van den Ham.	" 2 ^e " Djokjakarta.	29 Aug. 1883
92	H. M. E. Broers.	" meisjesschool Bandjermasin.	22 Oct. 1884
93	E. C. Du Mosch.	" 1 ^e school B Batavia.	26 Nov. "
94	J. C. Hageman.	Tijd. " 3 ^e " "	13 Dec. 1883
95	M. C. Frölich.	" " 2 ^e " Batavia.	16 Aug. 1884
96	A. Nijland.	" " " Blitar.	20 Dec. 1885
97	A. W. Voll.	" " meisjesschool Menado.	12 Jan. 1884
98	T. M. E. L. Bruigom.	" " school Buitenzorg.	16 " "
99	C. A. Buning.	" " " Riouw.	18 " "
100	A. M. Zwennes.	" " " Rembang.	21 Feb. "
101	M. A. L. Van Welij geb. Bar. van Hoëvell.	" " 6 ^e " Batavia.	24 Maart "
102	H. J. B. Elberg.	" " " Ngandjoek	24 " "

DOORLOOPEND NUMMER.	N A M E N.	B E T R E K K I N G.	DATUM VAN BENOEMING.
103	C. Eijzendooren, geb. De Vries.	Tijd. Hulpond. 5 ^e school Semarang.	6 Mei 1884
104	G. S. Dominicus Van den Bussche.	» meisjesschool Ambarawa.	19 Dec. »
105	J. A. C. Peerbolte.	» school Pekalongan.	23 Mei »
106	E. C. Van Holst Pellekaan.	» meisjesschool Tegal.	8 Juli »
107	L. T. Van Loon.	» » 2 ^e school Semarang.	2 Sept. »
108	S. J. G. Schiottling.	» » » Soerabaja.	16 Oct. »
109	M. G. Eeg.	» » meisjesschool Cheribon.	16 » »
110	J. A. Frölich.	» » 2 ^e » Soerabaja.	16 » »
111	A. M. Rosman.	» » » Bangkalan.	10 Dec. »
112	P. M. In der Maur.	» » 1 ^e school B Batavia.	24 » »
113	S. J. Cramer.	onbez. » » Poerwakarta.	9 Aug. »
114	A. H. E. Munter.	» » 4 ^e » Batavia.	9 » »
115	L. C. Trosée.	» » 5 ^e » »	1 Sept. »
116	A. A. Godin.	» » meisjesschool Magelang.	5 » »
117	C. Le Clercq.	» » » Padang.	7 Oct. »
118	E. Somermeijer.	» » 3 ^e school Semarang.	24 Sept. »
119	J. Coers.	» » 2 ^e » Soerakarta.	5 » »
120	C. L. A. Perret	» » 1 ^e » A Soerabaja.	Maart »

DOORLOOPENDE NUMMER.	N A M E N.	B E T R E K K I N G.	DATUM VAN BENOEMING.
-------------------------	------------	----------------------	----------------------------

Kweekelingen.

1	Mej. C. E. Fischer.	4 ^e school	Batavia.	30 Juni 1882
2	» C. M. Van Goens.	Meisjesschool	Mr.-Cornelis.	26 Sept. »
3	» E. Kloer.	2 ^e school	Makasser.	7 Juni 1883
4	» H. C. Van Manen.	1 ^e »	Padang.	2 Jan. 1884
5	» A. C. Roosenboom.	1 ^e »	Makasser.	29 Dec. 1883
6	» J. C. Berends.	2 ^e »	»	29 » »
7	» M. P. L. Aukes.	5 ^e »	Soerabaja.	21 Feb. 1884
8	» C. W. Suverkropp.	»	Bandjermasin.	21 Maart »
9	» J. M. Dijkman.	Meisjesschool	Salatiga.	16 Mei »
10	» M. Klasing.	School	Mr.-Cornelis.	30 Aug. »
11	» A. Prins.	1 ^e »	B Batavia.	16 Sept. »
12	» G. A. De Clercq Zubli.	1 ^e »	B Soerabaja.	6 Nov. »
13	H. Rijntjes.	School	Malang	24 Dec. »

L^a. E.

**Mutatiën onder het onderwijzend personeel van de openbare lagere
scholen in Nederlandsch-Indië, gedurende
het jaar 1884.**

Onderwijzers en onderwijzeressen.

OVERLEDEN :

H. B. Julsing ,	laatst hoofdonderwijzer	2 ^e school Soerabaja.
J. W. Enklaar ,	tijdelijk hulponderwijzer	1 ^e „ „
P. Te Lintum ,	„ hulponderwijzer	1 ^e „ Kotta Radja.
L. Vree ,	„ „	2 ^e „ Soerabaja.
A. Van Dissel ,	„ „	„ Bojolali.
M. S. C. Bruno ,	„ hoofdonderwijzeres meisjesschool	Neira.

ONTSLAGEN :

Eervol uit 's lands dienst :

N. Pol ,	met verlof in Nederland.	
J. H. F. Fitter ,	idem idem.	
Mej. A. Fol ,	hulponderwijzeres	2 ^e school Djokjakarta.
M. C. Van Epen ,	met verlof in Nederland.	
M. E. F. Hageman ,	hulponderwijzeres	1 ^e meisjesschool Batavia.
E. E. Van Emmerik ,	„ „	„ Pekalongan.
A. C. Scheltema ,	op wachtgeld.	
A. G. Sol ,	met verlof in Nederland.	
A. M. Verhoeff ,	hulponderwijzeres	1 ^e school B Batavia.
H. C. Kiersch ,	„ „	„ meisjesschool Cheribon.
M. A. Copper ,	„ „	„ Semarang.
W. C. Sluiter ,	„ „	2 ^e „ Soerabaja.

EERVOL ONTHEVEN :

Van de tijdelijke tewerkstelling als :

Tijdelijke hulponderwijzer	school	Grissee ,	A. R. Van Nerum.
„ hulponderwijzeres	1 ^e meisjesschool	Batavia ,	E. A. Snijdwindt.
„ „	1 ^e school	„ „	Ph. Kilian.
„ „	4 ^e „	„ „	J. C. Termijtelen.
„ „	„	Ambarawa ,	J. H. A. Swaving.
„ „	1 ^e „	B Semarang ,	C. H. Canter Visscher.
„ „	1 ^e „	Rembang ,	H. W. M. Hoffmanu,

OVERGEGAAN IN ANDERE BETREKKINGEN:

W. Meijer, 1^e hulponderwijzer 1^e school A Batavia, na bevordering geplaatst bij het Inlandsch onderwijs.

C. W. Mulder, op wachtgeld, tijdelijk geplaatst bij het Middelbaar onderwijs.

MET VERLOF NAAR EUROPA VERTROKKEN:

W. F. Den Broeder,	hoofdonderwijzer	1 ^e	school Padang.
L. P. C. Roskott,	"	hoofden	" Tondano.
A. Bommel,	"	"	" Probolinggo.
W. A. G. Bakker,	"	1 ^e	" Padang.
B. Stoutjesdijk,	"	"	" Magelang.
W. J. R. Zieck,	"	"	" Pasoeroean.
J. F. Den Hollander,	1 ^e hulponderwijzer	1 ^e	" A Semarang.
L. Van Leeuwen,	hoofdonderwijzer	1 ^e	" Saparoea.
A. Schouten,	1 ^e hulponderwijzer	1 ^e	" Djokjakarta.
W. E. Endert,	hoofdonderwijzer	"	" Grissee.
G. Adams,	"	"	" Blitar.
S. A. Van der Kolff,	1 ^e hulponderwijzer	2 ^e	" Batavia.
H. C. De Vletter,	"	"	" Amboina.
M. Wiessing,	"	1 ^e	" Djokjakarta.
L. G. Gerhard,	"	1 ^e	" A Sumenap.
M. Koopal,	hoofdonderwijzeres		meisjesschool Cheribon.
E. C. Tak,	1 ^e hulponderwijzeres	"	" Padang.
H. C. Sandt van Nooten,	1 ^e hulponderwijzeres	1 ^e	" Batavia.
M. L. Breijman,	"	"	school Fort de Kock.
S. A. Müller,	"	2 ^e	" Batavia.
E. A. Van Steeden,	"	2 ^e	meisjesschool Soerabaja.

AANGESTELD, NA TERUGKEER VAN VERLOF:

H. R. A. Vechtman,	hoofdonderwijzer		school Cheribon.
N. Stark,	"	1 ^e	" Padang.
G. Lavell,	"	2 ^e	" "
D. Feikema,	"	2 ^e	" Soerabaja.
D. W. Lantermans,	"	"	" Blitar.
N. Lasem,	"	"	" Amboina.
H. G. P. Obdeijn,	w ^d . hulponderwijzer	"	" Mr.-Cornelis.
W. Meijer,	1 ^e " "	1 ^e	" A Batavia.
W. I. Stok,	hoofdonderwijzer	"	" Saparoea.
A. Boender,	1 ^e hulponderwijzer	"	" A Semarang.
C. W. Mulder, onderwijzer der 2 ^e klasse (tijdelijk b/h Middelbaar onderwijs).			

W. H. Pieters,	1 ^e hulponderwijzer	school Blitar.
D. A. Detmar,	1 ^e „	1 ^e „ Djokjakarta,
M. M. E. C. Tijdeman,	1 ^e hulponderwijzeres	meisjesschool Padang.
M. Nauta,	1 ^e „	„ Soerakarta.

IN DIENST GETREDEN :

Onderwijzers :

P. Te Lintum.	J. Van Kwawegen, Azn.
M. Maassen.	C. Schüller.
A. W. Hoesen.	M. J. Meijer.
G. Gorter.	J. F. Young.
C. De Rooij.	A. Le Clercq.
W. Ruitenbeek.	J. B. Wouda.
H. Van Strieland.	S. K. Sanders.
D. De Boer.	H. J. Duijvelaar.

Onderwijzeressen :

T. Zijlstra.	H. J. B. Elberg.
P. A. M. Lange.	C. Eijzendooren, geb. De Vries.
M. D. Westenberg.	G. S. Dominicus Van den Bussche.
H. G. Kruseman.	J. A. C. Peerbolte.
L. W. Ovink.	E. C. Van Holst Pellekaan.
A. W. Voll.	L. F. Van Loon.
T. M. E. L. Bruigom.	S. I. G. Schiotling.
C. A. Buning.	M. G. Eeg.
A. M. Zwennes.	J. A. Frölich.
M. A. L. Van Wely, geb. Bar. van Hoëvell.	A. M. Rosman.
	P. M. In der Maur.

Staat van den ouderdom der kinderen van Europeanen en met dezen gelijkgestellten, die

GEWESTEN.	6 jaar.		7 jaar		8 jaar		9 jaar		10 jaar		11 jaar	
	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.
Bantam.....	1	»	2	4	1	4	1	3	2	4	1	4
Batavia.....	57	44	95	78	130	95	137	95	105	79	117	94
Preanger-Regentschappen	10	1	10	12	8	11	12	8	10	10	12	10
Krawang.....	2	»	1	4	2	»	5	2	4	5	2	1
Cheribon.....	2	5	9	6	13	7	15	5	9	4	9	7
Tegal.....	2	»	8	7	15	8	5	9	2	8	6	3
Pekalongan.....	2	5	5	5	6	8	4	1	6	5	4	4
Semarang.....	53	30	62	49	82	61	89	65	71	54	72	58
Japara.....	15	6	9	11	8	8	10	5	10	7	7	5
Rembang.....	4	4	7	10	8	5	10	9	9	12	7	11
Soerabaja.....	45	53	90	55	92	44	85	72	74	51	71	50
Paseroean.....	12	8	22	20	25	23	24	14	21	11	16	16
Probolinggo.....	7	13	14	11	9	10	12	9	8	5	7	11
Besoeki.....	6	6	13	7	10	8	9	6	16	5	5	3
Bali en Lombok.....	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
Kediri.....	11	10	19	11	12	11	11	20	11	11	5	12
Madioen.....	6	8	5	8	3	10	9	12	9	7	6	3
Soerakarta.....	16	22	52	21	27	31	35	32	30	32	40	34
Djakarta.....	9	15	20	23	26	22	25	18	32	24	11	13
Kedoe.....	8	4	6	9	3	10	6	7	6	8	6	10
Bagelen.....	3	4	14	6	15	7	28	12	32	4	37	5
Banjoemas.....	13	12	11	5	7	6	13	9	4	6	3	6
Madoera.....	10	9	4	12	3	4	9	12	7	10	4	2
Atjeh en Onderhoorigh..	4	8	6	5	3	4	6	3	6	6	2	2
Sumatra's Westkust...	24	20	25	30	22	23	31	20	22	25	25	24
Benkoelen.....	3	1	2	1	1	4	3	2	1	1	4	2
Transporteere.....	323	264	489	410	529	424	590	450	505	390	479	387

onder ultimo December 1884 de openbare lagere scholen in Nederlandsch-Indië bezochten.

12 jaar		13 jaar		14 jaar		15 jaar		16 jaar en ouder		Totaal		Totaal Generaal.	Aanmerkingen.
jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.		
5	3	4	»	4	»	»	»	»	»	15	49	52	
101	106	88	58	81	76	50	44	10	24	969	793	1762	
6	11	6	4	10	6	5	4	4	1	91	78	169	
5	»	1	4	»	1	3	»	1	»	24	15	59	
7	8	12	6	3	8	5	6	»	2	80	62	142	
4	8	4	7	12	6	3	1	1	1	62	58	120	
5	5	15	5	5	1	4	1	»	»	48	56	84	
82	55	59	51	45	28	31	26	10	9	654	486	1140	
6	9	3	5	8	4	4	»	2	»	80	58	138	
4	3	4	6	8	8	5	2	»	»	66	70	136	
68	62	62	47	44	46	50	24	6	9	667	493	1160	
17	17	18	12	17	17	11	8	1	6	182	152	534	
11	6	8	9	10	6	5	2	1	5	92	87	179	
10	4	3	4	5	2	5	1	1	»	81	44	125	
»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	
17	6	11	5	8	2	11	1	5	»	121	89	210	
5	7	4	1	4	1	3	»	2	»	56	57	113	
29	28	25	15	25	10	12	5	8	6	277	236	515	
22	22	17	17	15	22	15	6	2	7	192	189	581	
7	5	6	11	5	4	4	2	»	1	57	71	128	
58	8	44	5	21	5	6	1	5	»	261	53	314	
11	5	6	4	5	»	4	1	»	»	75	54	129	
8	8	4	4	6	5	4	3	1	1	60	70	130	
4	2	3	2	»	»	1	»	»	»	55	32	67	
29	16	35	19	13	16	7	14	9	10	242	217	459	
1	1	1	1	2	»	2	»	»	»	19	13	32	
517	403	436	298	343	272	226	152	67	82	4504	3532	8036	

GEWESTEN.	6 jaar		7 jaar		8 jaar		9 jaar		10 jaar		11 jaar	
	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.
Per transport.....	523	264	489	410	529	424	590	450	505	390	479	387
Palembaug.....	3	1	»	3	»	2	2	3	2	3	2	3
Lampongsche Districten.	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
Sumatra's Oostkust....	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
Banka.....	5	5	»	2	4	4	5	4	»	2	2	»
Billiton.....	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
Riouw.....	2	2	»	1	1	5	2	2	2	4	1	2
Westerafd. van Borneo..	2	1	4	4	1	1	1	2	4	1	1	2
Z. en O. afd. van Borneo.	6	10	4	10	12	4	1	9	6	6	9	2
Celebes en Onderh....	19	18	25	21	25	30	24	15	17	20	18	18
Menado.....	3	7	15	9	11	8	11	6	9	7	5	7
Amboina.....	15	7	25	14	12	16	26	12	21	13	13	19
Ternate.....	2	1	4	2	3	3	5	2	3	3	3	5
Timor.....	1	2	1	2	2	—	1	—	2	2	1	1
TOTAAL IN 1883...	379	318	565	478	598	497	666	505	571	451	534	446
» » 1883...	361	286	522	443	646	473	580	474	574	448	524	462
Vermeerdering....	18	32	43	35	»	24	86	31	»	3	10	»
Vermindering.....	»	»	»	»	48	»	»	»	3	»	»	16

12 jaar		13 jaar		14 jaar		15 jaar		16 jaar en ouder		Totaal		Totaal Generaal.	Aanmerkingen.
jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.		
517	403	456	298	343	272	226	152	67	82	4504	3552	8036	
»	2	5	2	1	1	»	»	1	»	14	20	34	
»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	
»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	
2	»	2	2	5	1	»	»	»	»	19	20	39	
»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	
2	5	»	1	»	4	»	»	»	»	10	24	34	
1	2	1	1	1	»	»	»	»	»	16	14	30	
6	10	2	4	6	6	3	6	2	»	57	67	124	
11	16	14	16	11	12	12	6	16	5	190	177	367	
5	11	8	12	10	6	7	7	2	6	86	86	172	
19	13	13	14	12	11	11	7	4	5	169	131	300	
1	3	2	2	»	»	2	»	»	»	25	21	46	
3	2	2	2	2	1	4	»	»	»	19	12	31	
567	465	485	354	389	314	265	178	92	98	5109	4104	9213	
550	406	460	389	339	276	279	193	107	80	4922	3930	8852	
37	59	25	»	50	38	»	»	»	18	187	174	361	
»	»	»	35	»	»	14	15	15	»	»	»	»	

I. A. G.

Staat van den ouderdom der kinderen van Europeanen en met dezen gelijkgestelden,

GEWESTEN.	6 jaar		7 jaar		8 jaar		9 jaar		10 jaar	
	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.
Batavia	22	44	27	44	25	54	29	56	31	64
Preanger-Regentschappen	1	3	2	»	»	2	»	1	1	»
Semarang	5	9	8	25	6	22	17	57	13	42
Tegal	»	1	1	»	2	»	»	»	»	»
Bagelen	»	»	»	»	»	»	1	»	1	»
Soerabaja	6	19	13	21	18	44	19	32	35	26
Pasoeroean	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
Probolinggo	1	»	»	4	4	2	»	5	2	4
Sumatra's Westkust	5	2	1	1	»	1	»	1	1	1
TOTAAL IN 1884	38	78	52	95	55	125	66	130	84	137
» » 1883	31	72	46	97	55	127	61	123	67	115
Vermeerdering	7	6	6	»	»	»	5	7	17	22
Vermindering	»	»	»	2	»	2	»	»	»	»

Staat van den ouderdom der kinderen van Europeanen en met dezen gelijkgestellten,

GEWESTEN.	6 jaar		7 jaar		8 jaar		9 jaar		10 jaar	
	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.
Bantam	1	»	2	4	1	4	1	3	2	4
Batavia	79	88	122	122	155	149	166	151	134	143
Preanger-Regentschappen	11	4	12	12	8	15	12	9	11	10
Krawang	2	»	1	4	2	»	3	2	4	3
Cheribon	2	3	9	6	13	7	13	5	9	4
Tegal	2	1	9	7	17	8	5	9	2	8
Pekalongan	2	3	3	5	6	8	4	1	6	5
Semarang	58	59	70	74	88	83	106	102	84	96
Japara	13	6	9	11	8	8	10	5	10	7
Rembang	4	4	7	10	8	5	10	9	9	12
Soerabaja	51	52	103	76	110	88	104	104	109	77
Pasoeroean	12	8	22	20	23	23	24	14	21	11
Probolinggo	8	13	14	15	13	12	12	12	10	9
Besoeki	6	6	13	7	10	8	9	6	16	3
Bali en Lombok	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
Kediri	11	10	19	11	12	11	11	20	11	11
Madioen	6	8	5	8	3	10	9	12	9	7
Soerakarta	16	22	32	21	27	31	35	32	30	32
Djakarta	9	15	20	25	26	22	25	18	32	24
Kedoe	8	4	6	9	3	10	6	7	6	8
Bagelen	3	4	14	6	15	7	29	12	33	4
Banjoemas	13	12	11	5	7	6	13	9	4	6
Madoera	10	9	4	12	3	4	9	12	7	10
Atjeh en Onderhoorigheden	4	8	6	5	3	4	6	3	6	6
Sumatra's Westkust	27	22	26	31	22	24	31	21	23	26
Benkoelen	3	1	2	1	1	4	3	2	1	1
Transporteere	361	342	541	505	584	549	656	580	589	527

die onder ultimo December 1884 alle lagere scholen in Nederlandsch-Indië bezochten.

11 jaar		12 jaar		13 jaar		14 jaar		15 jaar		16 jaar en ouder		Totaal		Totaal Generaal.
jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	
1	1	5	5	1	»	1	»	»	»	»	»	13	19	32
136	147	119	160	105	113	91	136	55	93	12	68	1174	1370	2544
12	12	6	11	6	5	11	»	3	4	5	1	97	87	184
2	1	5	»	1	4	»	1	3	»	1	»	24	15	39
9	7	7	8	12	6	5	8	3	6	»	2	80	62	142
6	4	4	9	4	7	12	7	3	1	1	1	65	62	127
4	4	3	3	13	5	3	1	4	1	»	»	48	36	84
85	89	95	93	75	85	54	58	41	61	12	45	768	825	1595
7	5	6	9	5	5	8	4	4	»	2	»	80	58	138
7	11	4	5	4	6	8	8	5	2	»	»	66	70	136
99	79	92	94	86	74	66	78	45	42	14	45	879	809	1688
16	16	17	17	18	12	17	17	11	8	1	6	182	152	334
7	12	11	10	8	10	10	7	5	2	1	5	99	107	206
5	3	10	4	5	4	5	2	5	1	1	»	81	44	125
»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
5	12	17	6	11	5	8	2	11	1	5	»	121	89	210
6	5	5	7	4	1	4	1	5	»	2	»	56	57	113
40	34	29	28	25	15	25	10	12	5	8	6	277	236	513
11	13	22	22	17	17	15	22	15	6	2	7	192	189	381
6	10	7	5	6	11	5	4	4	2	»	1	57	71	128
59	7	58	10	45	5	22	4	7	1	4	2	269	60	329
5	6	11	5	6	4	3	»	4	1	»	»	75	54	129
4	2	8	8	4	1	6	5	4	5	1	1	60	70	130
2	2	4	2	3	2	»	»	1	»	»	»	55	32	67
25	25	29	17	35	21	13	16	7	14	9	10	247	227	474
4	2	»	1	1	1	2	»	2	»	»	»	19	15	32
541	507	572	555	494	418	388	397	257	254	81	200	5064	4814	9878

GEWESTEN.	6 jaar		7 jaar		8 jaar		9 jaar		10 jaar	
	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.
Per transport.....	561	542	541	505	584	549	656	580	589	527
Palembang.....	3	1	»	3	»	2	2	3	2	3
Lampongsche Districten	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
Sumatra's Oostkust.....	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
Banka.....	5	5	»	2	4	4	5	4	»	2
Billiton.....	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
Riouw.....	2	2	»	1	1	5	2	2	2	4
Westerafdeeling van Borneo.....	2	1	4	4	1	1	1	2	4	1
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo.	6	10	4	10	12	4	1	9	6	6
Celebes en Onderhoorigheden.....	19	18	25	21	25	30	24	15	17	20
Menado.....	3	7	15	9	11	8	11	6	9	7
Amboina.....	15	7	23	14	12	16	26	12	21	13
Ternate.....	2	1	4	2	3	3	5	2	3	3
Timor.....	1	2	1	2	2	»	1	»	2	2
TOTAAL IN 1884... ..	417	396	617	573	653	622	732	635	655	588
1883.....	392	558	568	540	701	600	641	597	641	563
Vermeerdering	25	38	49	33	»	22	91	38	14	25
Vermindering.....	»	»	»	»	48	»	»	»	»	»

11 jaar		12 jaar		13 jaar		14 jaar		15 jaar		16 jaar en ouder		Totaal		Totaal Generaal.
jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	
541	507	572	535	494	418	588	597	257	254	81	200	5064	4814	9878
2	5	»	2	5	2	1	1	»	»	1	»	14	20	54
»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
2	»	2	»	2	2	3	1	»	»	»	»	19	20	59
»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
1	2	2	5	»	1	»	4	»	»	»	»	10	24	54
1	2	1	2	1	1	1	»	»	»	»	»	16	14	50
9	2	6	10	2	4	6	6	5	6	2	»	57	67	124
18	18	11	16	14	16	11	12	12	6	16	5	190	177	567
5	7	5	11	8	12	10	6	7	7	2	6	86	86	172
15	19	19	13	15	14	12	11	11	7	4	5	169	131	500
5	5	1	3	2	2	»	»	2	»	»	»	25	21	46
1	1	3	2	2	2	2	1	4	»	»	»	19	12	51
596	566	622	597	541	474	434	439	296	280	106	216	5669	5386	11055
581	587	601	518	514	508	378	587	306	284	114	194	5437	5136	10573
15	»	21	79	27	»	56	52	»	»	»	22	252	250	482
»	21	»	»	»	34	»	»	10	4	8	»	»	»	»

Staat van het onderwijzend personeel en van de leerlingen aan de openbare

SCHOLEN.	Aantal						Getal leer- lingen Ultimo December 1885.	Getal leerlingen onder ultimo December 1884.							
	Hoofdonderwijzers.	Hoofdonderwijzeressen.	Hulponderwijzers.	Hulponderwijzeressen.	Kweek- lingen			Euro- peanen.		Inlanders Christenen		Inlanders niet Christ.		Vreemde Oosterl.	
					man- nelijke.	vrouw- lijke.		jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.
Batavia 1 ^e school A.....	1	»	5	2	»	»	218	176	33	»	»	»	»	6	»
» 1 ^e » B.....	1	»	1	3	»	1	132	108	44	»	»	»	»	»	»
» 2 ^e »	1	»	2	3	»	»	217	158	40	»	»	1	»	6	»
» 3 ^e »	1	»	1	2	»	»	114	71	30	»	»	1	»	10	»
» 4 ^e »	1	»	5	2	»	1	204	140	60	»	»	8	»	5	»
» 5 ^e »	1	»	»	1	»	»	54	21	27	»	»	1	»	7	»
» 6 ^e »	1	»	1	2	»	»	116	67	51	»	»	3	»	5	»
» 1 ^e meisjesschool	»	1	»	4	»	»	162	»	162	»	»	»	»	»	»
» 2 ^e »	»	1	»	5	»	»	120	»	131	»	»	»	»	»	»
Onrust.....	1	»	»	»	»	»	12	3	4	»	»	2	»	»	»
Meester-Cornelis	1	»	3	1	»	1	148	117	29	»	»	1	»	4	»
» meisjesschool.....	»	1	»	2	»	1	47	»	64	»	»	»	»	»	»
Buitenzorg.....	1	»	2	2	»	»	153	108	34	»	»	3	»	9	»
» meisjesschool.....	»	1	»	2	»	»	60	»	84	»	»	»	»	»	»
Poerwakarta.....	1	»	»	1	»	»	35	24	15	»	»	4	»	»	»
Bandoeng.....	1	»	1	2	»	»	108	49	47	1	3	2	»	»	»
Tjiandjoer.....	1	»	»	1	»	»	41	19	15	»	»	»	»	2	»
Soekaboemi	1	»	»	1	»	»	51	23	16	»	»	2	1	»	»
Cheribon.....	1	»	2	»	»	»	74	62	13	»	»	5	»	»	»
» meisjesschool.....	»	1	»	1	»	»	33	»	33	»	»	»	»	»	»
Indramajoe.....	1	»	1	»	»	»	35	18	16	»	»	»	»	»	»
Serang.....	1	»	1	»	»	»	35	13	19	»	»	»	»	1	»
Benkoelen.....	1	»	»	1	»	»	36	19	13	»	»	»	»	10	»
Padang 1 ^e school.....	1	»	2	1	»	1	154	91	48	»	»	»	»	»	»
» 2 ^e »	1	»	2	1	»	»	84	71	41	»	»	5	»	2	»
» meisjes »	»	1	»	2	»	»	81	»	88	»	»	»	»	»	»
Priaman.....	1	»	»	»	»	»	16	11	3	»	»	»	»	»	»
Transporteere.....	21	6	25	40	»	5	2537	1369	1160	1	3	38	2	65	»

1ste Inspectie-

1ste Inspectie -

lagere scholen in Nederlandsch-Indië, onder ultimo December 1884.

Totaal.	Waarvan gratis leerlingen.	Getal leerlingen in de			Verzuimde schooldagen.		Getal leerlingen die de school verlieten,		A A N M E R K I N G E N.
		laagste klasse.	middelste klasse.	hoogste klasse.	Totaal in het jaar.	Gemiddeld per kind.	na al de vakken te hebben doorloopen.	om verschillende redenen.	

afdeeling.

215		100	84	51	4929	25	11	128
152	4	58	72	22	2114	14	11	46
205	171	112	72	21	5542	27	7	109
112	83	77	25	10	2496	22	12	67
211	147	114	80	17	5175	24	10	101
56	43	38	14	4	1714	30	»	59
126	56	76	41	9	2943	23	5	52
162	»	»	111	51	2498	15	18	43
131	84	»	106	25	3382	26	9	46
10	1	5	5	2	181	18	1	10
151	50	53	69	29	2286	15	15	44
64	55	23	32	9	819	13	5	22
154	57	81	67	6	2741	17	7	88
84	32	»	72	12	1424	17	5	20
43	20	22	17	4	721	17	3	6
102	44	59	36	7	3472	34	6	41
36	16	19	10	7	953	26	3	25
42	26	17	19	6	1293	30	2	39
80	24	48	28	4	3613	45	»	58
33	9	»	26	7	856	26	1	9
34	20	10	19	5	455	13	»	10
33	19	20	9	4	564	17	»	16
42	25	34	6	2	828	20	2	2
139	»	86	34	19	3517	25	18	42
119	93	94	22	3	2806	24	2	36
88	31	»	64	24	1658	19	5	18
14	3	5	7	2	217	15	»	8
2638	1091	1151	1145	342	59177	—	156	1105

SCHOLEN.	Aantal						Getal leer- lingen	Getal leerlingen onder ultimo December 1884.							
	Hoofdonderwijzers.	Hoofdonderwijzeressen.	Hulponderwijzers.	Hulponderwijzeressen.	Kweek- lingen.			Ultimo December 1885.	Euro- peanen.		Inlanders Christenen		Inlanders niet Christ.		Vreemde Oosterl.
					manelijke.	vrouwelijke.	jongens		meisjes	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.
Per transport.....	21	6	25	40	»	5	2537	1369	1160	1	5	38	2	65	»
Fort de Kock.....	1	»	2	»	»	»	61	40	27	»	»	»	»	»	»
Padang-Pandjang.....	1	»	»	»	»	»	27	21	6	»	»	»	»	2	»
Padang Sidempoean.....	1	»	»	»	»	»	12	8	4	»	»	»	»	»	»
Kotta-Radja 1 ^e school.....	1	»	1	»	»	»	60	25	22	»	»	»	»	»	»
" 2 ^e ".....	1	»	1	»	»	»	38	10	10	20	2	»	»	»	»
Muntok.....	1	»	1	»	»	»	48	19	20	»	»	1	»	4	2
Palembang.....	1	»	1	»	»	»	38	14	20	»	»	»	»	»	»
Riouw.....	1	»	»	1	»	»	34	10	24	»	»	»	»	»	»
Pontianak.....	1	»	1	»	»	»	27	16	14	»	»	»	»	1	»
TOTAAL.....	30	6	32	41	»	5	2882	1532	1307	20	5	59	2	72	2

2de Inspectie-

Semarang 1 ^e school A.....	1	»	2	2	»	»	151	119	31	»	»	»	»	»	»
» 1 ^e » B.....	1	»	2	2	»	»	130	110	47	»	»	1	»	»	»
» 2 ^e ».....	1	»	2	3	»	»	187	126	62	»	»	12	»	»	»
» 3 ^e ».....	1	»	2	1	»	»	122	63	30	19	6	3	»	»	»
» meisjes ».....	»	1	»	3	»	»	96	»	113	»	»	»	»	»	»
» te Tjandi.....	1	»	1	»	»	»	49	16	16	»	»	4	»	»	»
Salatiga 1 ^e school.....	1	»	2	2	»	»	125	95	38	»	»	9	»	7	»
» 2 ^e ».....	1	»	2	»	»	»	65	36	17	8	2	1	»	6	»
» meisjesschool.....	»	1	»	1	»	1	46	»	61	»	»	»	»	»	»
Ambarawa.....	1	»	2	1	»	»	110	67	26	19	4	2	»	4	»
» meisjesschool.....	»	1	»	1	»	»	34	»	29	»	1	»	»	»	»
Kendal.....	1	»	1	»	»	»	37	9	5	»	»	14	»	1	»
Oengaran.....	1	»	»	»	»	»	24	13	11	»	»	»	»	1	»
Pekalongan.....	1	»	1	1	»	»	84	43	33	»	»	4	»	»	»
Batang.....	1	»	»	»	»	»	22	5	3	»	»	5	»	1	»
Tegal.....	1	»	1	1	»	»	88	62	28	»	»	7	»	»	»
» meisjesschool.....	»	1	»	1	»	»	30	»	30	»	»	»	»	»	»
Koedoes.....	1	»	1	»	»	»	44	27	20	»	»	4	»	»	»
Japara.....	1	»	1	»	»	»	42	27	19	»	»	1	»	1	1
Pati.....	1	»	1	»	»	»	34	26	19	»	»	3	»	2	»
Transporteere.....	16	4	21	19	»	1	1520	844	638	46	13	70	»	23	1

Totaal.	Waaran gratis leerlingen.	Getal leerlingen in de			Verzuimde schooldagen.		Getal leerlingen die de school verlieten,		A A N M E R K I N G E N.
		laagste klasse.	middelste klasse.	hoogste klasse.	Totaal in het jaar.	Gemiddeld per kind.	na al de vakken te hebben doorloopen.	om verschillende redenen.	
2638	1091	1151	1145	542	59177	—	156	1105	
67	34	29	23	15	864	13	3	17	
29	16	16	9	4	458	16	»	10	
12	2	2	9	1	210	17	»	10	
47	»	26	16	5	1131	24	10	34	
42	42	33	9	»	991	24	»	27	
46	27	26	11	9	489	11	2	15	
34	14	11	21	2	881	25	3	12	
34	9	16	11	7	526	15	»	10	
31	13	17	11	3	719	23	»	23	
2980	1248	1327	1265	588	65445	22	174	1263	

a f d e e l i n g.

150	3	76	53	21	4890	32	21	64
158	4	69	60	29	3123	20	8	51
200	177	138	49	13	7055	35	2	92
121	109	74	44	3	3658	30	1	62
113	68	»	83	30	4581	40	10	49
36	19	22	12	2	1062	29	»	32
149	»	72	59	18	2133	14	6	59
70	47	51	18	1	1629	23	4	24
61	20	»	35	26	772	13	8	6
122	78	75	41	8	2898	22	3	103
30	9	»	24	6	584	19	1	20
29	8	22	7	»	373	12	»	21
25	13	16	7	2	398	16	»	31
80	50	37	33	10	1957	24	7	34
14	6	9	5	»	275	19	»	17
97	48	66	23	8	2508	25	8	28
30	10	»	24	6	715	23	»	11
51	5	22	27	2	928	18	»	15
49	27	37	10	2	1404	28	»	16
50	19	31	16	3	904	18	1	29
1635	720	815	630	190	41827	—	80	764

SCHOLEN.	Aantal						Getal leer- lingen.	Getal leerlingen onder ultimo December 1884.							
	Hoofdonderwijzers.	Hoofdonderwijzeressen.	Hulp- onderwijzers.	Hulp- onderwijzeressen.	Kweek- lingen.			Ultimo December 1885.	Euro- peanen		Inlanders Christenen		Inlanders niet Christ.		Vreemde Oosterl.
					mannelijke.	vrouwelijke.	jongens.		meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.
Per transport.....	16	4	21	19	0	1	1520	844	658	46	13	70	0	23	1
Rembang.....	1	0	1	1	0	0	72	29	25	0	0	2	0	0	0
Toeban.....	1	0	1	0	0	0	54	15	24	0	0	5	0	0	0
Bodjonegoro.....	1	0	1	0	0	0	64	22	21	0	0	11	2	0	0
Banjoemas.....	1	0	0	1	0	0	52	30	12	0	0	7	0	0	0
Tjilatjap.....	1	0	1	0	0	0	55	26	23	0	0	1	0	2	0
Poerbolingo.....	1	0	1	0	0	0	31	11	11	0	0	12	1	0	0
Bandjarnegara.....	1	0	1	0	0	0	31	8	8	0	0	16	0	0	0
Poerworedjo.....	1	0	2	0	0	0	74	38	21	0	0	13	0	1	0
Keboemen.....	1	0	0	1	0	0	44	10	17	0	0	13	0	0	0
Wonosobo.....	1	0	1	0	0	0	36	9	5	0	0	21	0	3	0
Gombong.....	1	0	5	0	0	0	202	204	10	0	0	10	0	0	0
Magelang.....	1	0	1	1	0	0	108	57	29	0	0	8	0	4	1
» meisjesschool.....	0	1	0	1	0	0	40	0	42	0	0	0	0	0	0
Djakarta 1 ^e school.....	1	0	4	1	0	0	182	111	78	2	0	10	0	3	0
» 2 ^e ».....	1	0	3	1	0	0	152	81	31	31	12	6	0	0	0
» meisjesschool.....	0	1	0	2	0	0	76	0	80	0	5	0	0	0	0
Soerakarta 1 ^e school.....	1	0	1	1	0	0	68	59	21	0	0	0	0	0	0
» 2 ^e ».....	1	0	1	1	0	0	126	83	50	4	3	0	0	0	0
» 3 ^e ».....	1	0	2	2	0	0	139	86	55	0	0	4	0	7	0
» meisjesschool.....	0	1	0	2	0	0	84	0	86	0	0	0	0	0	0
Klatten.....	1	0	0	1	0	0	53	28	12	3	3	4	0	0	0
Bojolali.....	1	0	1	0	0	0	38	21	12	0	0	0	0	4	0
Madioen.....	1	0	2	0	0	0	64	30	32	0	0	4	0	1	0
Ngawi.....	1	0	0	1	0	0	36	17	16	0	0	9	0	0	0
Patjitan.....	1	0	0	0	0	0	18	9	9	0	0	0	0	0	0
Kediri.....	1	0	2	0	0	0	82	55	27	0	0	6	0	10	0
Blitar.....	1	0	1	1	0	0	68	36	26	1	0	10	1	0	0
Toeloeng-Agoeng.....	1	0	0	1	0	0	38	15	27	0	0	2	0	0	0
Ngandjoek.....	1	0	0	1	0	0	33	15	9	0	0	10	4	2	0
Bandjermasin.....	1	0	2	1	0	1	110	57	34	3	1	0	0	14	0
» meisjesschool.....	0	1	0	1	0	0	30	0	33	0	0	0	0	0	0
TOTAAL.....	43	8	55	41	0	2	3760	2006	1524	90	37	254	8	74	2

Totaal.	Waaran gratis leerlingen.	Getal leerlingen in de			Verzuimde schooldagen.		Getal leerlingen die de school verlieten,		A A N M E R K I N G E N.
		laagste klasse.	middelste klasse.	hoogste klasse.	Totaal in het jaar.	Gemiddeld per kind.	na al de vakken te hebben door- loopen.	om verschillende redenen.	
1655	720	815	650	190	41827	—	80	764	
56	34	51	17	8	959	17	8	30	
44	20	25	15	4	835	19	2	5	
56	19	27	22	7	620	11	3	17	
49	25	26	17	6	542	11	7	9	
52	50	28	20	4	1628	31	•	15	
55	16	22	13	•	429	12	•	8	
52	6	20	12	•	492	15	•	11	
73	36	45	25	5	2476	54	7	28	
40	21	23	9	8	1259	51	•	15	
58	7	27	7	4	991	26	•	24	
224	209	107	116	1	6400	28	1	38	
99	54	65	24	10	2699	27	4	61	
42	14	•	57	5	647	15	3	11	
204	6	158	47	19	5175	15	12	61	
161	146	112	49	•	3911	24	2	41	
85	29	•	62	25	909	10	4	29	
80	•	45	26	9	1594	20	4	22	
140	97	111	22	7	5717	40	5	45	
152	95	115	56	3	5111	20	5	61	
86	27	•	72	14	2199	25	16	20	
50	51	52	17	1	1217	24	1	28	
57	29	27	9	1	991	27	•	29	
67	17	55	29	5	1028	15	•	27	
42	18	27	12	5	882	21	1	14	
18	9	12	3	5	567	51	•	4	
98	38	49	42	7	1586	14	2	27	
74	28	42	24	8	1451	19	1	44	
44	21	25	14	5	696	16	3	17	
40	•	55	4	1	407	10	•	17	
109	52	72	31	6	2416	22	4	35	
33	15	•	25	8	468	14	2	3	
3995	1845	2152	1488	575	95929	24	177	1558	

SCHOLEN.	Aantal						Getal leer- lingen.		Getal leerlingen onder ultimo December 1884.							
	Hoofdonderwijzers.	Hoofdonderwijzeressen.	Hulponderwijzers.	Hulponderwijzeressen.	Kweek- lingen.		Ultimo December 1885.		Euro- peanen		Inlanders Christenen.		Inlanders niet Christ.		Vreemde Oosterl.	
					manneljk.	vrouweljk.			jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.

3de Inspectie-

Soerabaja 1 ^e school A.....	1	2	5	1	207	157	57	157	57	157	57	157	57	157	57	157
„ 1 ^e „ B.	1	2	2	1	151	101	64	101	64	101	64	101	64	101	64	101
„ 2 ^e „	1	1	2	1	109	75	30	75	30	75	30	75	30	75	30	75
„ 3 ^e „	1	1	3	1	154	104	39	104	39	104	39	104	39	104	39	104
„ 4 ^e „	1	2	1	1	65	34	33	34	33	34	33	34	33	34	33	34
„ 5 ^e „	1	2	1	1	117	109	18	109	18	109	18	109	18	109	18	109
„ 1 ^e meisjesschool	1	1	2	1	82	89	89	89	89	89	89	89	89	89	89	89
„ 2 ^e „	1	3	1	1	152	105	105	105	105	105	105	105	105	105	105	105
Grissee	1	1	1	1	45	16	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19
Modjokerto	1	2	1	1	67	42	26	42	26	42	26	42	26	42	26	42
Sidho-ardjo	1	1	1	1	48	29	15	29	15	29	15	29	15	29	15	29
Pamekasan	1	1	1	1	48	21	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27
Soemenep	1	2	1	1	62	28	29	29	29	29	29	29	29	29	29	29
Bangkalan	1	1	1	1	14	11	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14
Pasoeroean	1	2	2	1	153	99	45	99	45	99	45	99	45	99	45	99
„ meisjesschool	1	1	1	1	52	28	28	28	28	28	28	28	28	28	28	28
Malang	1	2	1	1	125	66	45	66	45	66	45	66	45	66	45	66
„ meisjesschool	1	1	1	1	31	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30
Bangil	1	1	1	1	52	17	8	17	8	17	8	17	8	17	8	17
Probolinggo	1	2	1	1	90	78	42	78	42	78	42	78	42	78	42	78
„ meisjesschool	1	1	1	1	51	35	35	35	35	35	35	35	35	35	35	35
Kraksaan	1	1	1	1	20	14	10	14	10	14	10	14	10	14	10	14
Besoeki	1	1	1	1	50	18	10	18	10	18	10	18	10	18	10	18
Sitoebondo	1	1	1	1	38	29	11	29	11	29	11	29	11	29	11	29
Banjoewangi	1	1	1	1	38	24	15	24	15	24	15	24	15	24	15	24
Bondowoso	1	1	1	1	15	10	8	10	8	10	8	10	8	10	8	10
Makasser 1 ^e school	1	2	1	1	138	76	54	76	54	76	54	76	54	76	54	76
„ 2 ^e „	1	2	1	2	119	65	39	65	39	65	39	65	39	65	39	65
„ meisjesschool	1	1	1	1	43	36	36	36	36	36	36	36	36	36	36	36
Maros	1	1	1	1	36	17	11	17	11	17	11	17	11	17	11	17
Bonthain	1	1	1	1	32	14	17	14	17	14	17	14	17	14	17	14
Boelekomban	1	1	1	1	41	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20
Transporteere	26	6	33	29	1	5	2343	1272	1023	2	73	7	52	2	2	2

Totaal.	Waarvan gratis leerlingen.	Getal leerlingen in de			Verzuimde school dagen.		Getal leerlingen die de school verlieten,		A A N M E R K I N G E N.
		laagste klasse.	middelste klasse.	hoogste klasse.	Totaal in het jaar.	Gemiddeld per kind.	na al de vakken te hebben door- loopen.	om verschillende redenen.	

a f d e e l i n g.

214	•	137	43	34	5740	27	10	69
165	•	76	58	31	3830	23	11	51
107	92	74	26	7	5007	28	4	34
153	118	116	34	3	5924	39	•	62
68	35	50	15	5	1239	18	•	32
127	88	71	42	14	2769	21	11	30
89	•	•	58	31	732	8	3	59
105	79	•	93	12	5793	36	13	40
41	20	23	15	3	1450	35	2	16
76	46	43	28	5	917	12	2	27
55	22	32	21	2	993	18	•	17
53	18	25	21	7	1030	20	3	6
58	39	36	15	7	1199	20	5	11
29	15	19	8	2	1025	35	•	1
151	78	107	36	8	5946	26	•	48
28	9	•	20	8	691	42	•	13
115	55	81	31	3	2145	18	4	52
31	15	•	26	5	340	11	•	14
58	17	14	21	3	1990	52	1	12
122	44	74	38	10	2768	22	3	24
36	9	•	31	5	370	10	5	6
24	5	9	12	5	443	18	2	5
31	11	16	11	4	606	20	•	15
42	16	30	11	1	1922	45	•	11
45	29	21	20	4	1212	27	2	4
27	15	21	6	•	378	14	•	5
135	2	79	32	24	2874	21	6	38
122	87	88	20	14	2189	18	5	21
36	18	•	19	17	866	24	6	13
28	22	15	13	•	507	18	•	15
37	28	21	15	3	1105	31	1	20
43	40	20	19	4	1252	29	2	6
2431	1068	1298	856	277	59232	—	99	757

		Getal leerlingen in de			Verzuimde schooldagen.		Getal leerlingen die de school verlieten,		A A N M E R K I N G E N .
Totaal.	Waaran gratis leerlingen.	laagste klasse.	middelste klasse.	hoogste klasse.	Totaal in het jaar.	Gemiddeld per kind.	na al de vakken te hebben doorloopen.	om verschillende redenen.	
2431	1068	1298	856	277	59232	—	99	757	
"	"	"	"	"	"	"	"	"	
147	77	115	24	8	2311	15	2	59	
35	22	"	31	4	984	28	1	3	
36	6	19	13	4	505	14	"	7	
39	10	22	15	2	1285	33	1	12	
161	114	95	55	11	1688	10	9	43	
106	64	72	30	4	1792	16	3	20	
30	13	"	19	11	315	8	2	11	
49	27	36	13	"	797	16	"	5	
80	33	51	28	1	608	8	4	14	
37	20	13	21	3	854	23	1	4	
3151	1454	1721	1105	325	70371	22	122	935	

tulatie.

2980	1248	1327	1265	388	65443	22	174	1263
3995	1843	2132	1488	375	93929	24	177	1558
3151	1454	1721	1105	325	70371	22	122	935
10126	4545	5180	3858	1088	229743	23	473	3756
9699	4351	4910	3702	1087	222524	25	401	3760
427	194	270	156	1	7219	"	72	"
"	"	"	"	"	"	"	"	4

L^A. K.

Staat van het onderwijzend personeel en de leerlingen aan de bijzondere

S C H O L E N.		Aantal.						Getal leerlingen onder ultimo December 1883.	Getal leerlingen onder ultimo					
WAAR.	VAN WIEN.	Hoofdonderwijzers.	Hoofdonderwijzeressen	Hulponderwijzers.	Hulponderwijzeressen.	Kweek-lingen.			Euro-peanen.		Inlanders Christenen.		Inlanders niet Christenen.	
						Mannelijke.	Vrouwelijke.		Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.

1ste Inspectie-

Batavia	R. J. L. Weijhenke.....	»	»	»	»	»	»	28	»	»	»	»	»	»
»	J. Thie.....	1	»	3	»	»	»	115	123	»	»	»	1	»
»	Mej. Philipsen (Ursulinen).....	»	1	»	9	»	»	201	16	190	»	»	»	»
»	» Van der Werdt (idem).....	»	1	»	13	»	»	353	19	364	»	»	»	»
»	J. Beck.....	1	»	2	»	»	»	70	47	23	»	»	»	»
Buitenzorg	De Roock	»	»	»	»	»	»	7	»	»	»	»	»	»
Garoet	J. Van Ham.....	1	»	»	»	»	»	19	6	9	»	»	6	4
Padang	Mej. Van Haastert	»	1	»	»	»	»	9	5	10	»	»	»	»
	Totaal.....	3	3	5	22	»	»	802	216	596	»	»	7	4

2de Inspectie-

Semarang	Van het R. C. Weeshuis:													
»	1° de jongensschool.....	1	»	»	»	»	»	36	46	»	»	»	»	»
»	2° meisjesschool.....	»	1	»	5	»	1	141	»	142	»	»	»	»
»	Van Protest. Weeshuis.....	1	»	1	1	»	3	119	68	63	»	»	»	»
»	Zusters Franciscanessen.....	»	1	»	4	»	»	128	»	134	»	»	»	»
Poeworedjo	Mevr. J. H. H. Witkamp.....	»	1	»	»	»	»	17	8	7	»	»	2	»
Pemalang	W. K. Enserinck.....	1	»	»	»	»	»	19	3	4	»	»	14	»
	Totaal.....	3	3	1	10	»	4	460	125	350	»	»	16	»

lagere scholen in Nederlandsch-Indië onder ultimo December 1884.

December 1884.			Getal leerlingen in de			Verzuimde schooldagen.			Getal leerlingen die de school ver- lieten.			
Vreemde Oosterlin- gen.		Totaal.	laagste klasse.	middelste klasse.	hoogste klasse.	Totaal in het jaar.	Gemiddeld per kind.	Na al de vakken te hebben door- loopen.	Om verschillen- de redenen.	A A N M E R K I N G E N.		
Jongens.	Meisjes											

afdeeling.

"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	Op 1° December 1884 gesloten.
"	"	124	28	50	46	325	3	19	31	
"	"	206	81	75	50	618	3	3	43	
"	"	383	153	172	58	1920	5	5	52	
"	"	70	20	36	14	†	†	†	†	† Opgaven ontbreken.
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	Op 1° April gesloten.
"	"	25	8	10	7	521	21	"	4	
"	"	15	8	3	4	36	2	"	6	
"	"	823	298	346	179	3420	4	27	136	

afdeeling.

"	"	46	18	17	11	332	7	"	3	
"	"	142	74	46	22	1327	9	9	10	
"	"	131	55	55	21	767	6	11	7	
"	"	134	55	50	29	2050	15	5	40	
"	"	17	2	5	10	662	39	2	1	
"	"	21	16	5	"	†	†	"	4	† Opgaven ontbreken.
"	"	491	220	178	95	5118	10	27	65	

S C H O L E N.		Aantal						Getal leerlingen onder ultimo December 1883.	Getal leerlingen onder ultimo					
WAAR.	VAN WIEN.	Hoofdonderwijzers.	Hoofdonderwijzeressen.	Hulponderwijzers.	Hulponderwijzeressen.	Kweeklingen.			Euro-peanen.	Inlanders Christenen.	Inlanders niet Christenen.			
						Mannelijke.	Vrouwelijke.							
									Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.

3de I n s p e c t i e -

Soerabaja.....	K. J. Teppers, (geestelijke broeders) ..	1	»	4	»	»	»	156	166	»	»	»	3	»
»	Mej. M. M. Demarteau, (geestelijke zusters)	»	1	»	7	»	»	250	»	270	»	»	»	»
»	Mej. K. J. Almerood, (meisjesschool) ..	»	1	»	1	»	»	28	»	46	»	»	»	»
»	E. A. E. Kalshoven, (jongensschool) ..	1	»	1	1	»	»	30	46	»	»	»	»	»
Prigen.....	K. Nanning.....	»	»	»	»	»	»	13	»	»	»	»	»	»
Probolingo	Mevr. Wijsman.....	»	1	»	»	»	1	33	7	20	»	»	»	»
	Totaal.....	2	3	5	9	»	1	510	219	336	»	»	3	»

R e c a p i -

1 ^e Inspectie-afdeeling	3	3	5	22	»	»	802	216	596	»	»	7	4
2 ^e idem.	3	3	1	10	»	4	460	125	350	»	»	16	»
3 ^e idem.	2	3	5	9	»	1	510	219	336	»	»	3	»
Totaal in 1884.....	8	9	11	41	»	5	»	560	1282	»	»	26	4
» » 1883.....	11	9	13	39	1	8	1772	515	1206	»	»	26	5
Vermeerdering.....	»	»	»	2	»	»	»	45	76	»	»	»	»
Vermindering	3	»	2	»	1	3	»	»	»	»	»	»	1

December 1884.			Getal leerlingen in de			Verzuimde schooldagen.		Getal leerlingen die de school verlieten.	
Jongens.	Meisjes.	Totaal.	laagste klasse.	middelste klasse.	hoogste klasse.	Totaal in het jaar.	Gemiddeld per kind.	Na al de vakken te hebben doorloopen.	Om verschillen de redenen.

A A N M E R K I N G E N.

afdeeling.

»	»	169	85	56	28	1017	6	15	33
»	»	270	143	84	43	700	3	5	35
6	»	46	28	»	18	602	13	»	12
»	»	52	17	19	16	590	11	4	6
»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
»	»	27	10	12	5	†	†	»	16
6	»	564	285	171	110	2909	5	22	100

Gesloten.

† Opgaven ontbreken.

t u l a t i e.

»	»	825	298	346	179	3420	4	27	136
»	»	491	220	178	93	5118	10	27	65
6	»	564	285	171	110	2909	5	22	100
6	»	1878	801	695	382	11447	6	76	301
20	»	1772	797	608	367	†	†	58	158
»	»	106	4	87	15	†	†	18	143
14	»	»	»	»	»	†	†	»	»